

พระนสดีำฉัฒฑำ

พระราชวรวงต์เชอ
กรมทมิฬพิทยาสงกรณ

พิมพ์ที่ ไทยมิตรการพิมพ์ ๕๔ ซอยเกษมสันต์ ๒ ปทุมวัน พระนคร
โทร. ๕๔๘๓๗ น.ส. เพ็ญจันทร์ เถออำรภค ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๕๐๐

.

พระนลศำษณภ

พระราชวังวัดไชย
กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

จัดพิมพ์จำหน่าย

โดย

สำนักพิมพ์ ดลสิงวิทยา

เลขที่ ๗๒๔ วัชรพลา พระนคร โทร. ๒๔๕๔๖

ราคา ๖๐ บาท

พระนิพนธ์

ชุดของ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.)

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์คลังวิทยา

๑. กนกนคร	๖๐.๐๐ บาท
๒. สามกรุง	๖๐.๐๐ บาท
๓. พระนลคำฉันท์	๖๐.๐๐ บาท
๔. จดหมายจางวางหรั้า	๒๐.๐๐ บาท
๕. นิทานเวตาล	๒๕.๐๐ บาท
๖. ประมวลนิทาน	๓๐.๐๐ บาท

ทุกเรื่องการพิมพ์ประณีต ปกแข็ง
ถาวร ขนาดมาตรฐาน เหมาะ
สำหรับห้องสมุดของสถาบันทุกแห่ง

๑ พระนลคำฉันทน์เริ่มแต่งในตอนต้นปี พ.ศ. ๒๔๕๖ แด่ได้
ทูลเกล้า ฯ ถวายในงานเฉลิมพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อ
วันที่ ๑๔ สิงหาคมปีเดียวกันนั้น ๕ สรรคครึ่งหนึ่ง ทูลเกล้า ฯ
ถวายในวันขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๔๕๗ อีก ๕ สรรคครึ่งหนึ่ง.
เพราะได้ทูลเกล้า ฯ ถวายเช่นนั้น จึงมีหนังสือเป็นที่จดจำไว้
ว่าได้แต่งใน พ.ศ. ๒๔๕๖ เพียง ๑๐ สรรคเท่านั้น อีก ๑๖ สรรค
แต่งใน พ.ศ. ๒๔๕๗ แด่ ๒๔๕๘ จบบริบูรณ์เมื่อวันที่ ๓๐
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๘

๑ การแต่งฉันทน์มิได้แต่งติดต่อกันคราวเดียวจบ บางคราว
แต่งได้ท่อนหนึ่งแล้วทิ้งทอดไปนาน ๆ ก็มี เหตุดังนั้นจึงกิน
เวลานานนักหนา. เมื่อแต่งสำเร็จแล้วได้ให้เสมียนเขียนตัวดี
ขึ้นดู หวังจะเอาไว้เป็นร่างหลาย ๆ ฉบับ ก็นัดนักฉบับหาย
ครั้นเขียนแล้วอ่านสอบดูเห็นผิดมากมาย ถ้าทิ้งไว้มีผู้คัดต่อ ๆ
กันไปสัก ๓ ทอดคงจะเปลี่ยนแปลงไปมาก การคัดผิดนั้นจะเป็น
เหตุให้ฉันทน์ที่ขึ้นไม่ได้เป็นอันขาด. คิดดังนั้นจึงจัดพิมพ์พระนล
คำฉันทน์ขึ้นเป็นครั้งแรก สำเร็จในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๕๘
จำนวนฉบับที่พิมพ์เพียง ๖๓ เท่านั้น. การพิมพ์ครั้งนี้สำหรับ
เอาไว้เป็นร่างชั้นหนึ่งก่อน ไม่ใช่เพื่อโฆษณาแต่จำหน่าย.

พิทลธองภพ

กรุงเทพฯ ๑ วันที่ ๕ กันยายน ๒๔๕๘

คำอธิบาย

พระนลคำฉันท์นั้นคงจะมีคำหนีหลายทาง ทางหนึ่งให้เห็น
ได้ถนัด คือใช้คำที่แปลกหายไป และใช้ในอัตราที่ท่าน
ไม่มีใครใช้กันก็มีบ้าง คำหนีมีข้อแก้ตัวว่าคำฉันท์นั้นยดยาว แล
แต่งรักษาขณะตลอดไป ถ้าจำกัดใจแต่ศัพท์ที่ง่าย ๆ ก็เหลือ
ปัญญาผู้แต่ง จึงต้องยอมให้มีคำหนีในทางนี้เพิ่มคำหนีอื่น ๆ ซึ่ง
คงจะมีอีกหลายอย่าง แต่จะคิดให้มันเทลงด้วยวิธีแปลศัพท์
บางศัพท์ไว้ในที่นี้ แลอ้างหลักอภิธานต่าง ๆ ซึ่งจะเรียกชื่อ
ย่อดังนี้

อภิธาน ข คืออภิธานปีที่ปีกาฉบับกรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์

อภิธาน สี คืออภิธานปีที่ปีกาฉบับพระสุภุมณีเมืองลังกา

อภิธาน ห คืออภิธานรัตนมาลาของหลายช

อภิธานบาฬีของ Childer แลอภิธานสี่สกฤตของ Apte
แล Sir Monier Monier-Williams แลอาจารย์อื่น ๆ จะกล่าว
ชื่ออาจารย์เหล่านั้น

อภิธานในท้ายหนังสือ นโปลาจารย์ฉบับ M.W. จะเรียก
ย่อว่า Voc. Nal. อภิธานเขมรของ Bernard แล Tandart จะ
กล่าวชื่อเจ้าของ

ภาษาสี่สกฤต จะเรียกย่อว่า ส

ภาษาบาฬี จะเรียกย่อว่า ม

อธิบายคำในสวด

- ๑ สดุดี (ส. สดุดี. ม. ถุดิ) แปลว่า ชม, สรรเสริญ (อภิธาน ช ๑๑๘)
(1) Praise; eulogy. (2) A hymn of praise; panegyric (Apte)
- ๒ นรเทพ แปลว่า เทวดาในหมู่คน
- ๓ รามรามพ แปลว่า พระรามผู้เป็นวงศ์พระระฆุ พระระฆุ เป็น กษัตริย์ใน สุรยวงศ์
- ๔ อวณี (ส. แล ม) แปลว่า ภูมิ (อภิธาน ช. ๑๘๒) แปลว่า แผ่นดิน
The Earth (Apte)
- ๕ ศิสิริ ส (ม. สิสริ) แปลว่า เบื้อง (อภิธาน ช. ๕๖ แล ๘๒๔) แปลว่า เบื้อง
ว่าทแถว (อภิธาน ห. ตอนที่ ๓ คาถา ๒๘)
- ๖ ศลี (ส. ศลิน, ศลี. ม. สลี) ทรงไว้ซึ่ง กระจ่าบ คือพระจันทร์
- ๗ อรินทม แปลว่า ทรมานศัตรู
- ๘ มข ส แปลว่า ความ สำราญ ในพระเวท แปลว่า อำนาจ, ว่า ทรัพย์ (Apte)
- ๙ บุญยโสลก ส. Celebrated in Sacred Songs ศัพท์นี้แปลว่า บุคคลผู้ซึ่ง กวีได้
แต่ง กลอน บุญ สรร เสริญ แล้ว เป็น ชื่อ เวียง พระ ราชาที่ ทรง พระนาม
เลื่อง ลือ ในโบราณกาล คือ พระยัชฐิร แล พระนล เป็นต้น
- ๑๐ กীরติ ส. (ม. กิตติ) คือ เกียรติ
- ๑๑ ไนษธ แปลว่า ชาวเมืองนิษธ เป็นชื่อพระนล

อธิบายคำในสรรคที่ ๑

- ๑ ไนษธราชภูร์ ไนษธ หรือ นิษธ นี้เป็นชื่อแคว้นแคว้นซึ่งพระนลครอบครองอยู่ในภาค
ตะวันออกเฉียงใต้แห่งอินเดีย. หนังสือบางแห่งกล่าวว่า เมืองหลวง
ชื่อกรุงอลกะกา ตั้งอยู่ฝั่งแม่น้ำอลกนันทา ราชภูร์ นั้น แปลว่า
แคว้นแคว้น แลว่า ประชาชนก็ได้

- ๒ นล พระนล เป็นโอรส ท้าววีรเสน ท้าววีรเสน ต่อ ไป จะ กล่าว นาม ใน ฉันทน์นี้ กษัตริย์ ใน อินเดี๋ย มีวงศ์ใหญ่ อยู่ ๒ วงศ์ คือ วงศ์ เกิด จาก พระอาทิตย์ เรียกว่า สุรวงศ์พวกหนึ่ง เกิด จาก พระจันทร์ เรียกว่า จันทรวงศ์ พวกหนึ่ง พระนล จะ อยู่ในสุรวงศ์ หรือ จันทรวงศ์ นักปราชญ์ ใน เวลานั้น ก็ ไม่กล่าว ขึ้น ขึ้น ลง ไป ได้ ถ้า เป็น จันทรวงศ์ ก็ เก้า มาก เพราะ ทรง ราชย์ อยู่ใน นิษัธ หรือ มกับ พระฤๅษณ์ ผู้ เป็น สุรวงศ์ ทรง ราชย์ อยู่ กรุง อโยธยา นับ ว่า พระนล ก่อน พระราม ถึง ๑๔ ชั่ว กษัตริย์ แต่ ถ้า พระนล เป็น กษัตริย์ ใน สุรวงศ์ ดัง ซึ่ง กาลิหาส กล่าว ใน นโลหัย พระนล ก็ ต้อง เป็น ที่ ๔ ต่อ พระราม ลง มา
- ๓ มหารถ แปลว่า ผู้ ขำมาญร ใน รถ อาจ สู ทหาร รถ อื่น ได้ ตั้ง หมั้น
- ๔ จตุรเวท พระ เวท ทั้ง สี่
- ๕ พนัน ข้อ ที่ กล่าว ว่า พระนล ชอบ พนัน นี้ หมายความว่า ชอบ สกา (อักษัรวิยะ) แต่ การ ชอบ เล่น สกา จะ เป็น ความ ดี อย่างไร หรือ จึง นำ มา กล่าว ใน เวลา แสดง คุณ พระนล เช่น นี้ ใน ภาพ ย์ กลอน ของ ชาว ฮินดู กล่าว ถึง กษัตริย์ เล่น สกา บ่อย ๆ แต่ ถ้อย ก้น ว่า เป็น ของ ไม่ ดี ก็ เมื่อ ฉนั้น เหตุ ใด จึง เอา มา กล่าว ใน เวลา แสดง คุณ พระนล เล่า มอเน็ย วิลเลียมส์ กล่าว ว่า ถ้า อักษัรวิยะ คือ ชอบ นับ จำนวน หรือ วิชาเลข จะ เหมาะ กว่า แล ความ เข้า ก้น ดี กับ สรรค ที่ ๒๐ แต่ ฉบบ สักกฤต เป็น อักษัรวิยะ ทุก ฉบบ ก็ ต้อง แปล ว่า ชอบ เล่น สกา
- ๖ อุทาร ส (ม. อุพาร) แปลว่า ใหญ่ Great, สูง Lofty (Childer) Noble; generous (Voc. Nal.)
- ๗ ทานพ (ส. ทานว) อสุร เป็น เหล่า กอนาง ทนุ
- ๘ แทตย์ (ส. ไทตย์) อสุร เป็น เหล่า กอนาง ทิตติ
- ๙ ศักร (ส. ศกัร ม. สักโก) พระอินทร์
- ๑๐ วิทรรภ (วิทรรภ) เมือง นี้ อยู่ใน ตอน ตก เลียง ไต้ แห่ง แคว้น แคว้น ซึ่ง อังกฤษ เรียก เบ็งคอล เมือง วิทรรภ เด็ยว นี้ เรียก ว่า Berar หรือ นาคปุระ ใน โบราณ มี เขต ตั้ง แต่ ผัง แม่ น้ำ กฤษณา ถึง ราว ๆ ผัง แม่ น้ำ นรมทา

บางที่เรียกมหาราชบุรี เพราะ เขตใหญ่ เมืองหลวง โบราณ เรียก กุณฑลิน
 ปรุบ้าง เรียก วิทรรภาบัง เมืองที่ อังกฤษ เรียก Beder ใน
 บัจจุบัน บาง คน เข้าใจว่า คือ กรุง กุณฑลินเก่า อนึ่ง มีแม่น้ำ อีก สาย หนึ่ง
 ชื่อ วรทา แบ่ง วิทรรภ์ ออก เป็น ๒ ภาค คือ ภาคเหนือ แล ภาคใต้ มี
 เมืองหลวง ทั้ง ๒ ภาค

- ๑๑ ห่อน คำนี้ แปลว่า เกษ แต่ใน กาพย์ กลอน ของ เรา ใช้ แทน “ไม้” โดยมาก
 เช่น “เบื่องนั้น นฤมารผู้ สยามินทร์ เบียง พระมาลาผิน ห่อน พลัง”
 ใน พระนล คำฉันท ห่อน แปลว่า ไม้ เกือบ เสมอ นับว่า ผิด ความ เดิม
 แต่ คำ ที่ เลื่อน เช่น นี้ ยังมี อีก หลาย คำ
- ๑๒ มุณี ฤๅ องค์กรนี้ ชื่อ ทมมะ
- ๑๓ วนัสติระ นักบวช อยู่ป่า, ฤๅ
- ๑๔ สวาตี คำนี้ นำ กลัว เป็น สัสถฤต แต่ จะ ต้อง สกด ท กระจง
- ๑๕ สาม พระโอรส ทั้ง ๓ นั้น ทรงนาม ทมะ องค์ หนึ่ง ทานตะ องค์ หนึ่ง ทมมะ
 องค์ หนึ่ง
- ๑๖ ทัมะยันตี (ทมยันตี) แปลว่า นาง ผู้ ทรมาน ชาย เป็น ชื่อ นาง เอก ใน เรื่อง นี้
- ๑๗ ประพาศ คำนี้ ใน ที่ สกด ด้วย ส หมายถึง ความ อย่าง ที่ ใช้ กัน โดย มาก ใน กาพย์
 กลอน คือ แปลว่า ไป เทียว ไม่ จำเพาะ อยู่ แรม, ถึง ไป ป่า เข้า ชั่ว บ่าช
 หรือ เทียว สวน ครุ หนึ่ง ถ้ ใช้ ศัพท์ ประพาศ เหมือน กัน บาง ที่ ถึง กับ
 ว่า ชม, เช่น “นาง เสด็จ ลด เลี้ยว เทียว ประพาศ รุกขชาติ ช่อ ขามงาม
 ไสว” เป็นต้น ใน พระนล คำฉันท นี้ ถ้ ถึง ที่ สกด ส หมายถึง ความ ว่า
 ไป จาก บ้าน ของ ตน
- ๑๘ หิรัญ (ส หิรัณ ข. หิรัญญ์) แปลว่า ทอง ว่า เงิน (อภิธาน ข.) Gold,
 bullion; treasure (Childer) ศัพท์ หิรัญ นี้ แปลว่า ทอง บ่อย กว่า
 แปลว่า เงิน ใน พระนล คำฉันท ศัพท์ นี้ แปลว่า ทอง เสมอ
- ๑๙ นเรศูร คำนี้ ใช้ อย่าง ที่ เคย เห็น ใช้ กัน มา แล เคย ได้ ชิน แปลว่า กล้า ใน คน
 คือ นร กับ สุร แต่ จะ เป็น นเรศูร ได้ อย่างไร หา ทราบ ไม่

- ๒๐ อร คำนี้ใช้มากใน กาพย์กลอน แปลกันว่า งาม ใช้เป็น อร นั้น อรมันก็ได้ เรียกผู้หญิงว่า อร ก็ได้ ในพระนล คำฉันท์ที่ใช้ อร อย่างที่กล่าวนี้ อันที่จริงศัพท์นี้มีใน อภิธาน เขมร แปลว่า เป็นที่ยินดี เป็นที่พอใจ Joyeux, content, se réjouir (Bernard และ Tandart)
- ๒๑ สมร คำสมรนี้มี ๒ คำ คือสมร แปลว่า การรบคำหนึ่ง อีกคำหนึ่งคือ สัมร แปลว่า ความรำลึก ความรัก แลเป็นชื่อกามเทพด้วย ไทยเราใช้เรียกนางว่า สมร ดังที่ใช้ใน ที่หมาย เลข ๑๘ นี้ น่าจะเห็นว่าไม่สู้จะ ตรงความเดิม เพราะ สัมร เป็น ชื่อเทวดาผู้ชาย

อธิบายคำในสรรคที่ ๒

- ๑ ไกมี แปลว่านางผู้เป็นบุตรพระกัมมะ คือ นาง ทัมมะขันธ์ ใน พระนล คำฉันท์ เรียกนางทัมมะขันธ์ว่านางไกมีเกือบทั้งนั้น
- ๒ พิศวาส คำนี้ใน กาพย์กลอน เราใช้ใน ความว่า รักเกือบ จะเสมอ ดังซึ่งใช้ ในพระนล คำฉันท์ที่หมาย เลข ๒ ใน สรรคนี้ อันที่จริงศัพท์พิศวาส นี้เห็น จะเป็นคำ สสกฤต วิศวาส (ภาษาบาลีเป็น วิสสาโส) แปลว่า ความคุ้นเคย ว่าความไว้ใจกัน
- ๓ วามะ แปลว่า งาม
- ๔ พี่เลี้ยง ที่ว่าพี่เลี้ยง ใช้ อย่างที่ ใช้ใน เรื่อง ไทย ๆ ก็เป็นนำที่ของพี่เลี้ยง จะไปเสนอ อากาเร แห่งพระราชธิดา ใน ฉบับ สสกฤต เขาเรียกนางที่ไปทูลพระกัมมะว่า สซี แปลว่าหญิงสหาย ฝรั่งแปลว่า แอนต์เมด คือสาวใช้ หรือว่าข้าหลวงก็ได้
- ๕ ณรงค์ คำนี้เป็นคำไพเราะอยู่ คำหนึ่ง ภาษาไทยใช้ใน ความว่ารบ จะเป็น คำแผลง มา จาก ณรงค์ ตัว ร หลุดไปตัวหนึ่ง หรือ อย่างไม่รู้จะ ถูก เขียว ผู้รู้ ชี้แจง
- ๖ นารท ท่านองค์นี้เป็น ฤๅษีผู้ใหญ่ หนังสือบาง คำก็รับนับเข้า ในจำพวก ประชาบดี คือ ฤๅษี ที่ เกิด จาก พระพรหมา แต่หนังสือวิญญูปุราณะ หา ได้นับ ฤๅษี

นารท เข้าในพวก ประชาบดี ไม่ ในเรื่อง ลคร มัก จะ ใช้ พระนารท เป็น ทูต ของ เทวดา เช่น ใน เรื่อง วิกริโมรวิสี และ เรื่อง สกุน ตลา เป็นต้น ฤษี องค์ นี้ เป็น ผู้ ทำให้ เกิด ความ ร้าว ราน บ่อย ๆ จน ได้ ชื่อ ว่า กติการก

- ๗ บรรพต ฤษี องค์ นี้ เป็น สหาย ของ ฤษี นารท ขึ้น ชื่อ ด้วย กัน บ่อย ๆ
- ๘ อมราวดี ชื่อ กรุง ใน สวรรค์ คือ เมือง พระ อินทร์
- ๙ ไวยันต์ ชื่อ วง ใน กรุง อมราวดี เป็น ที่ พระอินทร์ อยู่
- ๑๐ वासप (वास) ชื่อ พระอินทร์ แปลว่า มี หมู วัส ไป ด้วย Accompanied by the Vasus (M.W.) วัส คือ เทวดา หมู หนึ่ง
- ๑๑ วฤตระหัน ชื่อ พระอินทร์ แปลว่า ผู้ สंहาร วฤตระอสุร
- ๑๒ ทิวัสบดี ชื่อ พระอินทร์
- ๑๓ โลกบาล เรื่อง โลกบาล ดู อภิธาน สังเขป ใน พระราชนิพนธ์ เรื่อง สกุน ตลา แต่ ใน หนังสือ พระนล นี้ มี แปลก อยู่ อย่าง หนึ่ง คือ โลกบาล ทิศใหญ่ ขาด ท้าว กุเวร ไป มี พระอัคนี มา แทน แล กล่าว ว่า “โลกบาล กับ อัคนี” (โสลก ที่ ๒๔ สรรค ที่ ๒) เหมือน หนึ่ง พระ อัคนี มี ได้ เป็น โลกบาล ด้วย อัน ที่ จริง สถิติ พราหมณ์ ถือ ว่า พระอัคนี เป็น โลกบาล ประจำ ทิศ อาคเนย์ ดัง แจ้ง ใน หนังสือ พระราชนิพนธ์ ที่ อ้าง นั้น แล้ว ที่ เขียน ไป เช่น นี้ ก็ น่า จะ มี คำ ชี้ แจ้ง แต่ ไม่มี หลัก แน่ นอน จึง ไม่ กล้า นำ มา กล่าว

อธิบายคำในสรรคที่ ๓

- ๑ ไร คำนี้แปลว่า ทอง อุไร แปลว่า ทอง เนื้อ สูง
- ๒ วาริโอม แปลว่า มีน้ำเป็นขน เป็นชื่อพระวรุณ
- ๓ พระเจ็ดกร เป็นชื่อพระเพลิง ท่าน องค์ นี้ เจ็ด แขน เจ็ด ลิ้น สามขา เป็น เทวดา ที่มี ลักษณะ แปลก มาก ใน พระนล คำฉันทน์ นี้ ต่อ ไป มี เรียก พระเพลิง ว่า พระ เจ็ด ลิ้น แล พระสามขงฆ์

- ๔ พระพันตา เป็นชื่อพระอินทร์ ท่านองค์นี้มีเรื่องว่า ไปเป็นชู้กับเมียฤๅษี ฤๅษีจับได้สาปให้พระอินทร์เป็นรอยไปทั้งตัว พระอินทร์อ่อนวอนจนฤๅษีใจอ่อน ก็บันดาลคำสาปเปลี่ยนให้เป็นมีตาเต็มตัว พระอินทร์จึงได้ชื่อว่า สหัสสนัยน์ คือ พระพันตา รูปพระอินทร์มัก จะเขียนเป็นรอยจุดไปทั้งตัว
- ๕ วามะ คำนี้แปลว่า งาม ในอภิธานศัพท์ที่ปีกาลาถา ๖๕๔ ศัพท์นี้มาในหมู่ศัพท์ที่แปลว่า งาม ว่า คีนัก ว่า เป็นที่ ชอบใจ
- ๖ กมฺุทบตี แปลว่า ผัว แห่ง คอกบัว เป็นชื่อพระจันทร์ ดอกบัว กล่าว ว่า เป็น เมียพระจันทร์ เมื่อ บาน กลาง คัน ก็ กล่าว ว่า บาน ให้ พระจันทร์ ชม
- ๗ อนงคี่ คำนี้แปลว่า ไม่มีตัว เป็นชื่อ กามเทพ เทวดา องค์นี้ ถู ธนู แลศร ทำด้วยดอกไม้ เมื่อ แผลง ถูก ใคร ก็ ทำให้ เกิด กำหนด ใน ทาง กาม ครั้งหนึ่ง แผลงศร ไป ถูก พระอิศวร เมื่อ ทรง ทำ ตบะ อยู่ พระอิศวร กริ้ว จึง แผล กามเทพ ด้วยดาไฟ กามเทพ ไหม้ เป็น จุลน ไป จึง ได้ ชื่อ ว่า อนงคะ คือ ไม่มีตัว กามเทพนี้ เป็นเทวดาผู้ชาย ซึ่ง งาม นก จึง ถูก เอา มา เปรียบอยู่ เสมอ ถ้า จะ ชม ผู้ชาย ว่า สวย มกั ว่า งาม เหมือน กามเทพ ดัง ซึ่ง เอา อย่าง มา ใช้ ใน คำฉันทน์ นี้ ว่า พระนलगาม เหมือน อนงคี่ หมายความว่า งาม เหมือน กามเทพ
- ๘ แล ๕ พายุพา คำว่า พายุพา ซึ่ง หมายถึง เลข ๘ แล ๕ ไว้ สอง แห่งนี้ ด้วย ความ สทก สท้าน เกรง ผู้อ่าน บาง ท่าน จะ ไม่ ทน เข้า ใจ ดัง ที่ ผู้ แต่ง ประสงค์ ถ้า เข้า ใจ แล้ว จง ให้ อภัย เกิด แต่ ถ้า ยัง สงสัย ขอ จง ทราบ คำ ชี้แจง ว่า พายุพา ที่ หมายถึง เลข ๘ นั้น พายุพา คือ พานางไป พายุพา ที่ หมายถึง เลข ๕ นั้น พายุพา คือ ลมพา หรือ ลมหอบ
- ๑๐ นีรชร ปราศจาก ความ แก่ คือ เทวดา

อธิบายคำในสรรคที่ ๔

- ๑ พระกาล พระกาล คือ พระขม
- ๒ สุรี นางฟ้า

๓ พุษากร คำว่าบุช เขียนทั้งตัว ก เสียบตัวหนึ่ง เหลือเป็น พุช เพื่อให้
ได้ลักษณะฉันทันั้น ภาษาบาฬีใช้บ่อย ๆ ดังซึ่งชิลเดอร์นำมาอ้างไว้
เป็นอันมาก ข้าพเจ้าคิดไม่เห็นว่ภาษาไทย จะไม่ควรเขียนดังนั้น
เพื่อรักษาฉณะฉันทันั้นด้วยเหตุไร

๔ โสเมธ พระจันทร์

๕ พระกฤตงานตะ พระชม

อธิบายคำในสรรคที่ ๕

- ๑ นรพยัคฆ์ คำว่าเสือคน หรือผู้มีอำนาจในหมู่คน ประหนึ่งเสือมีอำนาจใน
หมู่สัตว์ เป็นคำยกย่องชายผู้กล้าหาญ มีกิริยาองอาจ ศัพท์
นรวิฆาทร แล นรศารทูล คือเสือในหมู่คนนี้พบบ่อย ๆ แลจะได้
ใช้บ่อย ๆ ในคำฉันทันั้น
- ๒ ปริณ ตระบองเหล็ก
- ๓ โภควดี ชื่อกรุงในเมืองนาค
- ๔ ศัสตร ส. สัตถ์ ม. แปลว่าอาวุธ ว่าดาบ แลบางแห่งแปลว่าศรก็มี ดังจะได้
ใช้ในพระนลคำฉันทันั้น
- ๕ สุวานิมัย เทวดาผู้ไม่กระพริบตา การไม่กระพริบตา เป็นลักษณะหนึ่ง ของเทวดา
ลักษณะอื่น ๆ คือตื่นไม่ถึงดินหนึ่ง เห็นไม่มีหนึ่ง ไม่มีเงาหนึ่ง
ทรงมาลัยปราศฐลีหนึ่ง ดังจะกล่าวต่อไป ในสรรคที่ ๕ นี้
- ๖ อนุราค ศัพท์นี้ใช้ในพระนลฉบับสัสกฤตในที่ตรงนี้แปลว่า รักมั่น รักจริง
Affection; love; ardent attachment (Voc. NaL.)
- ๗ สุรภิ แปลว่าหอม แลแปลว่าเป็นที่พึงใจ ว่าดี ว่ามีชื่อเสียงดีก็ได้ ทั้ง
เป็นชื่อต้นไม้ดอกไม้ก็ได้
- ๘ ประสัทธัพพ พร ซึ่งพระอินทร์ ประทานแก่พระนล ๒ พร นั้น ในคำฉันทันั้นแปลไว้
ว่าพรที่ ๑ ให้เห็นเทวดา ในขณะที่เทวดามา ในที่กระทำพิธีชัญญ พร

ที่ ๒ ว่าให้เจริญงาม, แต่ผู้แปลบางคนหาแปลพรที่ ๒ เช่นนั้นไม่ แปลไปเสียในความว่า ให้ไป สวรรค์ เมื่อสิ้นอายุ ในโลกนี้ ตามที่แปลว่าให้เจริญงามนั้น เป็นคำแปลของ มอเนียร์ วิลเลียมส์ ซึ่งน่าจะเห็นว่าถูก เพราะ สมกับ ความใน สรรคที่ ๒๓ ซึ่งกล่าวว่า เมื่อพระนล เจริญ ไป ถึง ประตุนั้น ซึ่ง คน ธรรมดา จะ ค้าง กับ ลง มืด พระนล ไม่ต้อง ค้าง ประตุนั้น ให้ เจริญ ไป สบาย ๆ ครั้นผ่านไป แล้ว ประตุนั้น จึง หด ลง ตาม เดิม

- ๕ หุตาศะ แปลว่า ผู้กินเครื่องเส้นอันใหม่แล้ว เป็นชื่อพระเพลิง
- ๑๐ สุขุมธรรม เพราะ พระกาล เป็น ธรรมราชา จึง ให้พร เช่นนั้น
- ๑๑ ศักกระ พระอินทร์
- ๑๒ ศจิปตี แปลว่า ส่วนนางศจ นางศจคือ มเหสี พระอินทร์
- ๑๓ พระนาหุส แปลว่า เสาพระนหุส ในที่นี้คือพระขยาตี พระราชาองค์ที่ ๕ ใน จันทรวงศ์
- ๑๔ อินทรเสนา แล อินทรเสน ๒ องค์นี้เป็นลูกแฝด จึง ให้ ชื่อ เหมือนกัน ผู้แปลบางคน แปลคำมิถุนว่า ลูกแฝด บางคนว่า เป็น พร เทวดา ให้ องค์ละ ๒ พร

อธิบายคำในสรรคที่ ๖

- ๑ กถิ คำนี้เป็นชื่อเทวดาประจำยุคที่ ๔ คือ กถียุค ในพระนล คำฉันท์เรียกท่านผู้นี้ว่า กถิ ตามเสียงเดิมบ้าง เรียกกถิตามเสียงไทยบ้าง แล้วแต่สะดวกแก่คณะฉันท์
- ๒ ทวาปร คำนี้เป็นชื่อเทวดาประจำยุคที่ ๓ คือ ทวาปรยุค
- ๓ ไวทรรภี แปลว่านางแห่งเมืองวิทรรภี คือ นางทัมมะขันตี
- ๔ ริศยา คำนี้แปลว่าอิดลา เห็นจะเป็นคำไทยแผลงจาก สัสสกฤต อิริษยา
- ๕ ภัสดา คำภัสดาที่ใช้ในที่นี้แลในที่อื่น ๆ ในพระนล คำฉันท์นั้น น่าจะเห็นว่า เป็นศัพท์ไทย แผลง แปลว่าสัว ดังซึ่งใช้กัน เป็นอันมาก ในหนังสือ

- ๔ ภูมฤต แปลว่าผู้เลี้ยงแผ่นดิน คือพระราชา
- ๕ ภูมจิน ชื่อกรุงแห่งเมืองวิทรรภ์ เบนที่อยู่ของพระภีระ พระบิดานางทัมะขันตี

อธิบายคำในสรรคที่ ๕

- ๑ ไอสุรบย์ คำนี้ เบนคำ ไพราะ ของ เรารีกคำหนึ่ง ได้ บินว่า แผลง มา จาก อีสสวิธิ หรือ ไอศวรรย์ สักฤคเขียน ไอศวรรย์ ท่วงที่ ไทษ เรา จะ แผลง เอา ๖ มา เบนอุ่ ดอก กระมัง วิธี่เอา ๖ เบน อุ่ แลเอา อุ่ เบน ๖ นี้ เรารักนัก บางทีเพี้ยนไปเลขเอาทั้ง อุ่ ทั้ง ๖ ก็มี เช่นสฺวคนธ์ ไซ้ แทนสฺคนธ์ เบนต้น, ถ้าจะเอา ๖ เบนอุ่ หรือ อุ่ เช่นนี้ ไอสุรบย์ ๖ จะ เขียนไอสุรบย์ ๖ กระมัง.
- ๒ อัมพร ในที่นี้แปลว่าเสื่อผ้า กัณฑ์นี้คำเดียวกับที่แปลว่าฟ้า ไซ้ ปะปนกันไป ดังตัวอย่าง อัมพรค แปลว่าหะ อัมพรท แปลว่า ฟ้า อัมพรยุค แปลว่า ผ้าคู่ (อัน เบน เลื่อง แต่งตัวหญิง) อัมพรโสละ แปลว่า เขาสูงถึงฟ้า อัมพรสลลี แปลว่า แผ่นดิน อัมพรานตะ แปลว่า ชายผ้า ก็ได้ แปลว่าขอบฟ้าก็ได้
- ๓ เภวสิค แปลว่า ไทษ
- ๔ อุมรค (อุไรค) แปลว่านางผู้ทรงพรตอันงาม อธิบายว่าภรรยาผู้ถือศีลย์ ๖ อุมรคที่อทานิ
- ๕ อุมริ แปลว่า นก
- ๖ อุมริ แปลว่าเกิด ๖ ครั้ง ในที่นี้แปลว่านก ซึ่ง เกิด เมื่อคลอด เบนไซ้ ครั้งหนึ่ง เป็นนกลูกจากไฟครั้งหนึ่ง
- ๗ อุมริ แปลว่าสัตว์ มีปีกก็อนก ถ้าจะ สูดถึงตัวจะ แปลว่าปีก จงดู อภิธาน ๖ อุมรคตามบทกลอนที่ ๒ ตอนที่ ๑๔ หรืออภิธาน ๕ สักฤคเริ่ม ไทษ ๖ ก็ได้ เป็นนกลี แปลว่าปีกก็ได้เหมือนกัน
- ๘ อุมริ ๖, อุมริ ๖, อุมริ ๖, อุมริ ๖ (อภิธาน ๕ ๒๑๐)

- ๕ ทิคัมพร แปลว่า มุ่งทิศ หรือ มุ่งฟ้า คือเปลือยกาย ถ้าจะสอบภาษาบาฬี ดู
ซิลเตอร์ แล อภิธานนปป์ที่ปีกาลฉบับสิงหลคาถาที่ ๔๔๐ ภาษา
สันสกฤตคู่อภิธานของอาจารย์มอเนียวิลเลียมซ์ ใต้ศัพท์ “ทิส”
หมายเลข ๒
- ๑๐ ศกุนต แปลว่านก ศัพท์นี้ทั้งสี่สังเกตที่เสียงคล้ายกัน แต่สกตตัวต่างกัน
คือ ศกุนต, สกณฺ, สกุนิไซ ในฉันทันทั้ง ๓ อย่าง ตามสควกแก่
การแต่งฉันทัน แลเพื่อไม่ให้ซ้ำกันในที่ใกล้ ๆ
- ๑๑ ไวทรภี คำเดียวกับไวทรรภี แปลว่านางแห่งเมืองวิทรรภี ในที่นี้ทั้ง ร.
เสียดตัวหนึ่งเพื่อจะให้ ได้ลหุ แลใกล้เสียงเดิมมากกว่าเขียนสอง ร
เพราะเสียงเดิมเป็น ไวทรภี
- ๑๒ มหิธร คำนี้แปลว่าภูเขา ภูธรก็เหมือนกัน แต่ไทยเราใช้แปลว่าพระเจ้า
แผ่นดิน เห็นจะเป็นด้วยมหิธรเป็นชื่อพระนารายณ์ แลสมมติว่า
พระเจ้าแผ่นดินเป็นนารายณ์อวตารกระมัง ในพระนลคำฉันทันใช้ศัพท์
นี้ทั้งสองความ คือบางแห่งใช้ในที่แปลว่าภูเขา บางแห่งใช้ใน
ที่แปลว่าพระเจ้าแผ่นดินดังซึ่งผู้อ่านอาจสังเกตได้
- ๑๓ นทีรยะ แปลว่ากระแสน้ำ
- ๑๔ วรยิตา แปลว่า ผัว
- ๑๕ มหีกษิต พระเจ้าแผ่นดิน
- ๑๖ วิวัศตร ไม่มีผ้ามุ่งห่ม เปลือยกาย
- ๑๗ ยาจนก คำเดียวกับยาจก
- ๑๘ วนัช ศัพท์นี้แปลว่าข้างก็ได้ แปลว่าสัตว์ป่าอื่น ๆ ก็ได้
- ๑๙ ไภษช แปลว่ายา
- ๒๐ ภิชช แปลว่า หมอ (แต่แปลว่ายาก็ได้เหมือนกัน)
- ๒๑ สุมัธยมา แปลว่า นางผู้มีส่วนกลางอันงาม คือนางเอวบาง
- ๒๒ สหจรี แปลว่าเมฆ (อภิธาน ห. ๒. ๓๓๕)
- ๒๓ หฤทเยศ แปลว่าผัว

อธิบายคำในสรรคที่ ๑๐

ศัพท์ ปุร ที่หมายเลข ๑ สอนแทนนี้แปลว่าเมือง
ศัพท์ ปุร ที่หมายเลข ๒ แปลว่ากายว่าตัว (อภิธาน น. ๒. ๓๕๕)
พระฤๅณเป็นเมืองหรือที่มั่นของบุรุษ Considered as the
Stronghold of the Purusha (M. W.)
ศัพท์นี้ในที่นี้แปลว่าทับหรือกระโจม หรือที่พักคนเดินทาง ในเรื่อง
พระนลฉบับเดิมก็ใช้ศัพท์สภานในที่นี้
แปลว่าหญิงผู้มีศักดิ์ต่อผิว - (ศัพท์นี้ในเวลาปรกติขุบัน มักใช้เรียก
หญิงหม้ายที่เสกตัวในกองไฟที่เสกศพแล้ว)

ห่มเกราะ

ดูคำแปลศัพท์นี้ ในคำอธิบายสรรคที่ ๗

มีด

มีด

ที่นอน

เทวดาแฝด ขึ้นชื่อมาแต่ในอุคเวท ไม่ใช่เทวดาที่เกิดในหนังสือ
รุ่นหลัง ๆ ในอุคเวทนั้นนอกจากพระอินทร์พระอดนี แล พระโสมะ
แล้ว เทวดาที่ขึ้นชื่อบอกว่าพระอัศวินเป็นไม่มี เธอเป็นหมอ เป็น
เทวดาที่น่ามาซึ่งแสงสว่าง แลเป็นที่นับถือมาก ในอุคเวทคำภีร์
เดิยว ออกชื่อพระอัศวินถึง ๔๐๐ ครั้ง

ท่านองคนี้ก็เทวดาในอุคเวทอีกองค์หนึ่ง หนังสือรุ่นหลัง ๆ มอข
ชื่อรุทะ ถวายพระอิสวร กล่าวว่ารุทะนั้น คือพระอิสวร ที่คือ
กล่าวเช่นนี้เพราะอุคเวทไม่ออกนามพระอิสวรเลย

เทวดาอีกเหล่าหนึ่งซึ่งออกนามในพระเวทเหมือนกัน

อธิบายคำในสรรคที่ ๑๑

ความเศร้า . ความเสียใจ

- ๒ อนลคุณท์ อมลคือไฟ กุณท์ (กฺณฺฑ) แปลว่าหลุมรวมกันแปลว่าหลุมไฟ
- ๓ หา หา คำนี้เป็นนิบาตมอกอัตตะคือทุกซ์ อย่างที่ภาษาไทยเราใช้คำว่าไอ้, ไอ้ไอ้ แลคำเช่นกัน ในฉบับเดิมเรื่องพระนลก็ใช้คำนี้เป็นคำที่นางทมะขันตีร่ำร้องในเวลาที่พระนลไปจาก
- ๔ กุรุรี แปลว่านางนกกระ ซึ่งมอเนียร์วิลเลียมส์แลสกุติ แลซิลเดอร์แปลเป็นอังกฤษว่า Osprey ชื่อลาติน Pandion Haliaëtus หนังสือชื่อ The Fauna of British India (Published under the authority of the Secretary of State for India in Council) กล่าวว่านก Osprey นี้ ตัวเมียยาว ๒๒ นิ้วหางยาว ๘ นิ้ว ปีก ๒๐ นิ้ว ตัวผู้เล็กกว่าไม่มาก เป็นนกกินปลา คนมักจะได้เห็นเกาะอยู่บนต้นไม้ บางทีบนก้อนหิน มีจั่นบินวนเวียนอยู่เหนือน้ำ เมื่อเห็นปลาขึ้นมาใกล้หลังน้ำก็ฉีกเอาไปเป็นอาหาร ปลาตัวเชื่อง ๆ ก็ฉีกไปเช่นนี้ได้ แต่บางทีปลาโตเกินกำลังนก ๆ ปลดเล็บไม่ได้ ปลาพาจมน้ำตายก็มี ตามที่อธิบายนี้ถ้านกกระคือ Osprey, นกกระก็เป็นเหยี่ยวชนิดหนึ่ง
- ๕ อชกร งูใหญ่ซึ่งอาจกลืนแพะได้ คืองูเหลือม
- ๖ ศานติ ส. สันติ ม แปลว่าระงับ (อภิธาน ช. ๓๕๓) จงสังเกตว่าศัพท์นี้ความไม่เหมือน “ศรานติ” อันจะแปลไว้ข้างหน้าในสรรคนี
- ๗ คราหะ งู
- ๘ ประวาสิน (๑) ไปจากบ้านของตน (หิโตปเทศ. ๑. ๑๓๘) (๒) ผู้เดินทาง (ฤคส์มัหาร ๖. ๒๘)
- ๙ กษุธา ความหิว
- ๑๐ ศรานตี (ส. ศฺรานติ ม. สันโต) แปลว่าอ่อนเปลี้ย ว่าลำบาก ว่าเหน็ดเหนื่อย (อภิธาน ช ๘๔๑)
- ๑๑ วยาธ พรวน
- ๑๒ ศัสตร ศัพท์นี้ในที่นี้แปลว่าศร ตามคำแปลของมอเนียร์วิลเลียมส์ ในคำแปลเรื่องพระนลจากฉบับสัสกฤต

- ๑๓ ภาวินี คำนี้ฝรั่งแปลว่าเลดี ภาษาไทยจะต้องแปลว่านางมีเกียรติดอกกระมัง
 ๑๔ เทมอ ภาษาเขมรแปลว่าพราณบ่า แลบ่าจริง ๆ คือไม่เคยเห็นบ้านเห็นเมืองเลย
 ๑๕ สานล แปลว่ามีไฟ (อยู่ภายใน)
 ๑๖ สบถ สัป

อธิบายคำในสรรคที่ ๑๒

- ๑ วิชนวัน บ่าไม่มีคน บ่าเปลี่ยว
 ๒ วาพมิกค์ เนื้อร้าย คือเนื้อโครงเปนนั่น
 ๓ มฤการี สัตว์เพนอริแก่เนื้อ คือเนื้อ
 (หมายเหตุ: ชื่อสัตว์แลชื่อต้นไม้ในตอนต้นแห่งสรรคนี้ หาได้แปลไว้ไม่ เพราะรู้ไม่ใคร่แน่)
 ๔ วนจร แปลว่า ชาวบ่า สัตว์บ่า
 ๕ ตัสกร คำนี้สัสกฤตเพน ตัสกร บ่าพีเพนตักโร แปลว่าโจร ว่าโขมย (อภิธาน ช ๕๒๒)
 ๖ อนิล แปลว่า ลม ว่าพระพาย อนิลโบยแปลว่าพระพายเขี่ยน บุร แปลว่า ภายตั้งได้แปลไว้ครั้งหนึ่งแล้ว
 ๗ ไสล คำนี้เป็นคำสัสกฤตอ่านว่า ไสละ ไม่ใช่สะไหล
 ๘ อังคะ อังคะ หรือ เวทางคะ นั้นคือ
 ศีกษา กัลป์ โป วิชากรรม
 นิริกต์ ฉันโท ไซยติย์
 คือ ศีกษา ซึ่งในที่นี้แปลว่าสำเนียงอ่านแลพูด • กัลปะ คือวิธีทำการบูชาชัย • วิชากรรม • นิริกตะ สำแดงคำแปลศัพท์ต่างๆ คือศัพท์ในพระเวทเป็นต้น • ไซติคือตำราดาว •

๕ อุปางค์ อุปางคะมีสี่. “ปรุาณนียายมีมีมาสาธรมศาสต์ราณิ” คือปรุาณะเรื่อง
โบราณ ๑ นขาชะ คือวิธีกล่าวข้อความให้เห็นชัด ๑ ชรรณศาสตร
คือ กฏหมาย ๑ มีมีมาสา ๑

มีมีมาสานั้นมี ๒ คำกักร์ คำกักร์หนึ่งชื่อ ปรุรวมีมีมาสา หรือ กรัมมี
มีมาสา กล่าววิธีทำบุญตามทีบัญญัติไว้ในพระเวท แลแสดงว่าเมื่อ
ทำแล้วจะได้บุญอย่างไร อีกคำกักร์หนึ่งชื่ออุตต์ตรมีมีมาสา หรือ
พรัหมมีมีมาสา กล่าวเรื่องพระพรหม

- ๑๐ ศัตรุฆน ชายผู้ทำลายศัตรุ
๑๑ อรดิเบช สัตว์เกิดในป่า
๑๒ วนราช เจ้าป่า คือเสือ
๑๓ ประติกาช (ปรัตติกาช) ตรัสตอบ
๑๔ วิวรรณ แปลว่า ไม่มีวรรณ ว่าเผือก
๑๕ จิตรกาช แปลว่า เสือ ซึ่งเป็นสัตว์มีลายงาม
๑๖ มฤคาท ผู้กัตกินสัตว์ คือเสือ
๑๗ ศวาบท สัตว์กินสัตว์อื่นเป็นอาหาร
๑๘ อริกรรชณ ชายผู้ทำศัตรุให้เดือดร้อน ให้เชื่อง
๑๙ อุบล ศัพทนี้แปลว่าหิน
๒๐ ธรณิธร แปลว่าภูเขา ดังได้กล่าวครั้งหนึ่งแล้ว
๒๑ วีระเสนะสุณิสสา ลูกสะใภ้ท้าววีระเสน ท้าววีระเสนคือบิดาพระนล
๒๒ จาตุรวรรณ ชนสี่เหล่า คือพราหมณ; กษัตรี; ไวศยะ; สุทร
๒๓ สัสรู พ่อผัว หรือพ่อตา
๒๔ ศตรุหัน แปลว่า ผู้ทำลายศัตรุ
๒๕ ศยามนลั พระนลนี้กล่าวว่าเป็นคนสี่เนื้อดำแดง
๒๖ อจล แปลว่า เขา
๒๗ พรหมฤชั พระพรหมฤชั (พรัหมรัชั) นี้เป็นพวกฤชัทั้งเจ็ด หรือประชาบดี
อันเกิดแต่พระพรหมา พระวศิษฐ (วศิษฐ) แลพระอะทริ (อตรี)

นั้น คำกิริยทั้งหลายกล่าวเหมือนกันหมดว่าเป็นพวกฤษี ๓ องค์นี้
 ส่วนพระภฤคุ (ภฤคุ) นั้นหนังสือวายุปุราณะกล่าวว่าเป็นพรหมฤษี
 ประชาบดีเหมือนกัน แลระบุชื่อฤษี ๘ องค์แต่กล่าวว่ามีเจ็ด ส่วน
 วิษณุปุราณะกล่าวว่าเป็นพรหมฤษีมี ๘ รวมทั้งพระภฤคุ แลเติมพระทักษะ
 อีกรองค์หนึ่ง

- ๒๘ ตปัสวิน แปลว่าผู้ทำตบะอย่างเร็วแรง
- ๒๙ ศาขามฤก ศัพท์นี้แปลว่าลิง
- ๓๐ สวาคต แปลว่า มาตี เป็นคำเชื้อเชิญแขกที่มาเยือน
- ๓๑ นาทยะสุรี นางฟ้า (สุรี) ผู้เป็นเจ้าของแม่น้ำ (นที)
- ๓๒ สัตยสันธ แปลว่ามั่นในคำสัตย์
- ๓๓ อริหัน ผู้นำศัตรู
- ๓๔ ปรปรัญชยะ ผู้ชำนาญที่ได้เมืองของศัตรู
- ๓๕ วิตะโสภ ท้นอโสภบางทีก็เรียกชื่ออย่างนี้
- ๓๖ คณิ ระมั่ง หรือกวาง (อภิธาน ช ๖๑๒)
- ๓๗ เกราณฺยจ ส โภญฺโจ ม. นกกระเรียน
- ๓๘ จักรวาก ส จักกวาโก ม นกจากพราศ เป็นห่านหรือเป็ดชนิดหนึ่ง อังฤษ
 เรียก Brahminy duck บ้างเรียก Ruddy goose บ้าง ชื่อลาติน
 Anas Casarca.
- ๓๙ สาร์ถิ ส สัตโธ ม หมู่เกวียน
- ๔๐ ศรีณียะ สิ่งหรือคนผู้คุ้มภัย
- ๔๑ ศรายะ ความคุ้มครอง
- ๔๒ สาร์ถวาหะ ผู้นำหมู่เกวียน
- ๔๓ มณิกัทรீ ท่านผู้เป็นนายอักษย์ รองท้าวฤเวร เป็นอักษย์ใจดี แลเป็นที่พึ่งของ
 คนเคียรทาง

อธิบายคำในสรรคที่ ๑๓

- ๑ สารถิก (ส สารถิก) แปลว่า พ่อค้า ว่าผู้ค้าขาย
- ๒ กลิ่น คำที่เราใช้ว่าคัมในเวลา นี้ ภาษาไทยเก่าคือภาษาอาหมใช้ว่ากลิ่น. คัมนำใช้ว่ากลิ่นน้ำ กินเข้าใช้ว่ากินเข้าเหมือนกับเราเดี๋ยวนี้
- ๓ ขเลขชาติ บัว
- ๔ บรรดาคำที่หมายเลข ๔ ในสรรคนี้ เป็นชื่อพลอย ๘ อย่าง (นพรัตน) ในเรื่องพระนล ฉบับสังกฤตไม่มีพลอยเก้าอย่างตรงนี้หรือตรงไหน ผู้แต่งพระนลคำฉันทกล่าวถึง พลอยชิ้นแล้วก็แต่งเพลนไป จนได้ออกชื่อพลอยหลายอย่างแล้วจึงเลขเติมเสีย ให้ครบ ๘ พลอยเก้าอย่างนั้นมีคาคา ดังนี้
- มุกดา มาณิกย์ ไวหุริย โคมเมทา วัชรวิหิรุมมา
 บัทมราโค มรกต นิลส์เจติ ขถากัรมิ
- ซึ่งสอบค้นในที่ต่าง ๆ ได้ความดังนี้
- มุกดา แก้วมุกดา หรือไข่มุก (ซึ่งบางคนเขียนว่า ไข่มุกต์)
- माणิกย์ คำนี้มักจะแปลว่า ทับทิม แต่ในที่นี้เห็นจะเป็นพลอยอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งบางที่เรียก บิตาศ์มา หรือ บุย์ปราค ฝรั่งเศสเรียก Topaz ไทยเรียก บุษราคัม
- ไวหุริย หรือวิหุริย ไทยเรียกว่าไพฑูริยอังกฤษเรียก Lapiz Lazuli
- โคเมท พลอยอย่างนี้ฝรั่งไม่รู้จัก ไม่มีชื่ออังกฤษ แต่กล่าวว่ามี ๔ อย่างคือสีขาว; เหลืองอ่อน; แดง; แลสีน้ำเงินแก่ พลอยชนิดนี้ไทยเราเรียกโกเมน ถามช่างทองได้ความว่าใช้พลอยที่อังกฤษเรียก Garnet หรือ Almandite Garnet
- วัชร คือเพชร
- วิหิรม หรือ ปรีพาล เราเรียกประพาล อังกฤษเรียก Coral
- บัทมราค แปลว่า สี (แดง) เหมือนดอกบัว คือทับทิม
- มรกต มรกต
- นิล นิล

พลอย ๘ อย่างสอปลัดความดังนี้ จึงนำมากล่าวไว้พอเป็นเค้า ท่านที่สอบสวนได้ถ่อง
แท่งว่านี่ก็ควรกล่าวแก้ไขต่อไป เพราะพลอย ๘ อย่างนี้เราก็ดูว่าเป็นของมีมงคล
แลเป็นของสำคัญอยู่

การที่นับถือพลอย ๘ อย่างนั้น ได้เคยพบในหนังสือแห่งหนึ่งกล่าวไว้ว่า พลอย
ทั้ง ๘ นี้สมมติว่าเกี่ยวข้องกับดาว ๘ ดวง คือเทวดานพเคราะห์ เหตุเดิมที่นับถือ
คงจะเป็นเช่นนั้น

๕ โชคติ คำนี้ตั้งใจให้อ่านว่า โชคดี

๖ วิปปะ แปลว่า พราหมณ์ (ผู้สวดคกลอนขอ)

๗ กามวาสี มีความว่าอยากจะอยู่ไหนก็อยู่ตามใจตน

๘ กระทบกร คำนี้ได้เห็นคำแปลในหนังสือ ๓ แห่ง คือ

(๑) เห็นในสมุดไทยตัวดินสอขาวเขียนไว้ว่ากระทบกรแปลว่า “ โทหก ”
ไม่ชี้แจงอะไรอีก เป็นอันไม่ทราบว่าจะแปลอย่างนั้นเพราะเหตุไร

(๒) หนังสือพจนานุกรม (พิมพ์ครั้งที่ ๑ ศึกษาพิมพ์การ ร.ศ. ๑๑๐)
กล่าวว่า เป็นคำมคธแผลง แปลว่าโทษใหญ่ ว่าความฉิบหายใหญ่
ไม่กล่าวว่าแผลงมาจากคำมคธคำไหน

(๓) หนังสือยวนพ่าย ความเรียง ของพระอุบาสิกาคุณูปมาจารย์ (ปาน
เปรียญ) กล่าวไว้ว่า

“ ข้อภิวัตพระรัตนไตรแล้ว จะกล่าวความอาทิตย์คชุกเร็วเช็ญ
“ บิดยาว คือความวินาศสมบัติพิสดาน ต้องรบร่ำฆ่าฟันกันวุ่นวายน
“ เรียกว่า กระทบอย่างน้อยหายเร็ว อนึ่งความวินาศสมบัติพิสดาน
“ ต้องรบร่ำฆ่าฟันกันวุ่นวายน มากบิดยาวใหญ่เช่นอากาศ เกิดอยู่นาน
“ ถึงกาลชำส้นห้อยพุกุท เรียกว่ากระทบพร วินาศบิดยาวอธิษ
“ ขอบความให้พิศดารว่า ชุกนั้นคือกระลี ความวินาศฉิบหายเร็ว
“ เช็ญนั้นคือกระทบพร ความวินาศหายช้า บิดยาวใหญ่เช่นอากาศ
“ กระลี ท่านลอบอี่เสียด บังแต่ ละ นำละ ไปสู่อัมพร บุพพะ ตั้วละ
“ สระโลปะ นำไปสู่อ่า เป็นลำพร เป็นกระทบพร บางอาจารย์ว่า
“ กระลีความฉิบหายน้อย กระทบพรความฉิบหายใหญ่เช่นอากาศ
“ มีขึ้นในภาคแผ่นปดพิ ”

ข้าพเจ้าได้ ตาม ผู้ที่ มักจะรู้ความแลที่มาแห่งศัพท์ชนิดนี้หลายมา
ก็ไม่มีใครแสดงความรู้นั่นอน บางท่านเห็นว่าขรอยจะเป็น กลี
ภโร หรือ กลีขม์ภโร แปลว่าบรรทุกเอากลีเข้าไว้ ดูความดีที่ว่า
แปลอย่างอื่น แต่รูปศัพท์ที่เลื่อนนัก แลกลีขนั้นอภิธานส์สกฤต
มีความไปอีกอย่างหนึ่ง มีใช้ไทยเลย.

รวมความว่าศัพท์นี้เป็นศัพท์ที่อัคอันต้นใจอยู่ศัพท์หนึ่ง ไม่รู้ว่า
อะไรแน่ ส่วนตัวอย่างที่เคชเห็นใช้ ในหนังสือไทยนั้น มีความ
ดั่งซึ่งแปลไว้ในพจนานุกรม.

๘ วัตตา ผู้กล่าว ผู้พูด (อภิธาน ช. ๑๓๕)

อธิบายคำในสรรคที่ ๑๕

๑ พนาชวา คำนี้เขียนด้วย ข ตั้งใจจะให้แปลว่า ทางในป่า (วน + อชวัน)
แต่ในหนังสืออื่น ๆ มักเขียนด้วย ท แปลกันว่า ว่างแวง จะมีที่มา
อย่างไรหาทราบไม่ แต่เห็นในอเหมายคำฉันท์ใช้ว่า “วิบริดทุรัสทาง
จรร่วมวนาทวา” น่าจะหมายความว่าไปร่วมทางคือใกล้จะถึง ยิ่ง
กว่าพูดถึงความว่างแวงในป่า อย่างไรก็ตาม ในพระนลคำฉันท์นี้
พนาชวา แปลว่าทางในป่า

๒ อันนสังสการ (อันนส์สการ) การแต่งอาหาร

อธิบายคำในสรรคที่ ๑๖

๑ วันบุญ ส. ปุณฺยาห; ปุณฺยทิน. A holy day (holiday)
๒ พระศรี คือพระลักษมี ผู้เป็นเจ้าของความงาม
๓ พระรตี นางรตีเป็นชานาแห่งกามเทพ
๔ บัทมี้ หนงบัว สระบัว
๕ โรหิณี นางโรหิณีเป็นเมียพระจันทร์. โรหิณีเป็นดาวนักษัตรดวงหนึ่ง

อธิบายคำในสรรคที่ ๑๗

- ๑ มารศรี ศัพท์นี้จะแปลว่านางเป็นสิริแห่งกามเทพ หรือสิริแห่งความรักจะได้
กระมัง เพราะมารเป็นชื่อกามเทพ แลแปลว่าความรักก็ได้

อธิบายคำในสรรคที่ ๑๘

- ๑ ภางคาสูริ นามพระฤๅษณ์ แปลว่าเจ้าพงศ์พระภังคาสูริ

อธิบายคำในสรรคที่ ๒๐

- ๑ เขจร แปลว่านก
๒ จาตริก สารถี
๓ วิภีตก สมอพิเภก
๔ ตรูอยู่ณะกลางดง กลีเมื้อออกจากกายพระนล แล้วเข้าพักอยู่ในต้นสมอ
พิเภก เหตุนี้กระมังต้นสมอพิเภกจึงได้ชื่อว่ากลีพฤกษ์
(กลีวิฤกษ์) อยู่จนบัดนี้
๕ รัศมี บังเหียน

อธิบายคำในสรรคที่ ๒๑

- ๑ เขจร แปลว่านก (ไปในฟ้า)
๒ อภิกมณะ จวนถึง
๓ ศิขิน นกขุม
๔ พลวาน ทรงกำลัง
๕ วารณะ ช้าง

อธิบายคำในสรรคที่ ๒๒

- ๑ โกศล กรุงอิธราเป็นเมืองหลวงในแคว้นแคว้นชื่อโกศล

สดุดี
วสันตติลกนันท

๑๖	อัญชยมประนมนขประณาม	พระสยามสวามี
	เซลงนันทประพันธสดุดี	นรเทพเถกิงไกร
๑	จักรพรรดิขัตติยนิรันทร	ปถพินทรทิพาลัย
	คังรามราชนพไผท	กิตติศักดิ์ประจักษ์จันต์
๑	สมเด็จพระเมณฑมมหา	วชิราวุชานินทร
	เอกองค์พระมงกุฎสิริน	ทศกัณฐ์สมัญญา
๑	นามเมืองก็เรื่องกิติวิมล	เพราะยุบลพระราชา
	นามราชก็เรื่องกิติประภา	กรเหตุประเทศเรื่อง
๑	โสภาวิชาภรณ์แพรว	กลแก้วกำจายเมือง
	โสภณเพิ่มลสद्यเนือง	นิติธรรษาจรรรม
๑	ในสรวงก็แสงสุริยส่อง	ทิวก่องณะกลางวัน
	สิ้นสุริย์ก็แสงศิศิรัจัน	ทจรจำณะราตรี
๑	สุริย์จันทรก็บนทินนิศา	จกรานุกรม
	เวรเปลี่ยนและเวียนศศิรัวี	ปรีวัตรผลัดกัน
๑	อันองค์พระมงกุฎกษัตริย์	ทนุรัฐนครขันธ์
	วันคั่นพระขันจิตกระสัน	ธูระม่งพระองค์เดียว

๑	เชอคชาติพระราชประยรรัก	มณภัทติกถมเกลี้ยว
	เสนาประชานรกีเหนียว	จิตรักสมัคคุณ
๑	ครองดินอรินทมนเรนทร์	ปรเมนทร์มหาคุณ
	เดชเป็รื่องกระเคื่องพระยศบุญ	ยโสลกสิเรนทร
๑	สรวมคุณพระไทรย์สรณรัตน์	สิริภัทรอุปัติพร
	ยั้งกีพระกีริติขจร	ทิสเทอดคุณาธาร
๑	พุทธานุภาพผริตผล	สุขตลอดคุณย์ดาด
	ธรรมานุภาพผริตสาร	ศุภสิทธีสมบุรณ์
๑	สังฆานุภาพผริตคุณ	สุวิบูลยจำรุณ
	ราชานุภาพพิมลภูด	ชยเชอคชลอธรรม
๑	จำเริญพระชนม์ชนสุชี	พลศรีสอองพรรณ
	ไร่โรคนิราศภยนิรัน	ตรทุกขถอยไกล
๑	ข้าบาทประดิษฐ์พจประพันธ์	บทฉันท์ซลใจ
	ดำเนินนิทานพระนลไฉ	ษชเบ็องฉบบัรบรพ์
๑	ทูลแทบพระราชบทมालย์	มหิบาลวิบูลย์ธรรม
	หวังเสริมสราญกมลกรรณ	พระนราธิราชา ๗

นิทานเรื่องพระนล

สรรคที่ ๑

วสันตติลกณฑ์

๑๔	ยังมีกษัตริย์นิษราชฎร์	นลราชสมัญญา
	ลือขามพระนามนลนรา	ชิปทั่วไพทศรี
๑	เฉกฉัตรอุบัตินิษธรม	อภิรมยะลาภี
	สมบัติพิพัฒนะชนี	ชรณเระบือบุญ
๑	ทรงศักดิ์ประจักษ์จิตประจำ	รศธรรมธราคุลย์
	นานาคุณานุคุณจน	จิตเหิมเฉลิมรมย์
๑	ทรงเดชวิเศษศรวิติฎฐ์	อภิกุทธีปราคกรม
	เลียงราชฎร์พระราชอุปสดมภ์	อดิเรกอนเกกนันท์
๑	ทรงโฉมประโลมจิตประเจด	สิริเลิศระรังสรรค์
	อำไพประพลพิมลพรรณ	ผิวพิศก็ติดตา
๑	แคล้วคล่องทำนองอศวชาติ	จรผาดผยองพา
	เปนนินมหารถมหา	รถอินบ่ขันแข่ง
๑	รู้หลักประจักษ์จตุรเวท	นรเศรษฐะกำแหง
	เชิงชั้นพินันนลระเวง	จิตรักตระหนักนัย
๑	อวยทานอูทการอุทยเทอด	นรเลิศสุขาลัย
	บรรเทิงสเริงสรระไภ	ยพิมดับบ่บา

๑ เสนาพลาธิกพหล	นรชนระบือชา
เหิมหาญทยานหทยทา	นพแทตย์บ่เทียบทาน
๑ เกริกเกียรติ์กระหลบพิภพแมน	ภพแมนมโหฬาร
เสมอศักดิ์ศักระมขวาน	สุรสีทธีรังสรรค์ ๖
๑ ยังมีพระภีมะมรุเดช	นคเรศวิทรภักซ์ัดเค้
ครองราชย์บาราศบรถวัล	ยเถลิงเถกิงศรี
๑ ไพร่ฟ้าประชากรเกษม	สุขเหมหทัยทวิ
เรื่องรมยระร่วมนิคมมี	พิศภัก์ระภูลเพ็ญ
๑ แต่องค์พระภีมะนิรรม	ยระทมระทวยเชื้อ
หมายปองและหมองมนดำเค็ญ	เพราะบ่ลีทธีสมหมาย
๑ เหตุไร้พระราชบุตรบุตร	มหิษีฤดีตาย
กำศรตระทุดททยวาย	อรระร้อนบ่ห่อนมี
๑ บำเพ็ญกุศลผลกัไร้	มนใหม่้มลายศรี
หลายหลากประจากธนมณี	พรพิศกันิษผล
๑ วันหนึ่งมนี่วิริยกกล้า	ตบะฉานะโกศล
สู่ราชสถานดิรถกล	ชชวาลตระการตา
๑ จิงภีมะราชและมหิษี	จิตปรีดีหรรษา
ซาบซ่านสราญกมลมา	นิตน้อมประณามเชอ
๑ เชิญองค์พระดาบสสถิต	ยณะอาสน์น้อไร้เลอ
สององคะทรงบำรู่บ้ำเรอ	ปฏิบัติพระโยคี

๑ เมื่อเน้มนุ่สเถียร	มอรัณยะวาสี
เบี่ยมบ่ตีในททยมี	มนเหมเกษมสานต์
๑ อวยพรถวายนฤบดี	มหิษ์วิมลมาลย์
จงทรงพระราชสิริสราญ	สุรฤทธิธำรง
๑ อันใดพระไคร้จิตกระสัน	สุขหรรษะจำนง
อันนั้นประสพศกประสงค์	พรสิทธิสมบุรณ์
๑ หมายมีบุตรีบุคระประเสริฐ	ฉวีเนิดนมามูร์
เป็นศรีมหานครคุณ	กิติเลื่องระบือไกร
๑ จงสมมโนรถประสง	คจำนงมณูญใน
ไปกลาดพระราชหฤทัย	ดุจอาตมะอวยถวาย
๑ ครั้นเสร็จประสิทธิ์พรพิพัฒน์	พระวันัสถะผันผาย
ทูลถนาราธิปและหมาย	ทิสถีนพนาลัย ๗
๑ ฝ้ายองค์พระบีนนวิทร	ภสุธรรมะธรไท
อีกนางพระยาอุประไพ	อภิทายลอออก์
๑ จำเดิมมนุ่วิริยเดช	วรเวทธำรง
เธอช่วยอำนาจพระพรมง	คตสิทธิสมปอง
๑ แต่เน้สร้างกะมหิษ์	ชกมีบุตรีสนอง
สวาด์แสนเสน่ห้สนิทสอง	ปฏิพัทธะเพียงใจ
๑ อักมีพระราชคณูสาม	ทมะนามเกรียงไกร
หนึ่งทานตะหนึ่งทมนะไซ	ยะยสาภิสักคัสรี

๑ ฝ่ายราชบุตรีสิริยศ	ชรทัมมัญญันตี
พรายเพราพระเยาเวตรุณี	สุขุมาลละตานเลอ
๑ ทรงศรีฉวีวิลาส	กลवादวิมลเสมอ
ใครยลก็ดลจิตเลมอ	มนถึงคณิงศรี
๑ ในฟ้าจะหาอรสุรางค์	คุดนางก็ห่อนมี
ในดินจะหาอรบุพี	กลนุชก็สุดหา
๑ ความงามณะสามภพเสนอ	จะเสมอบมีมา
ทรมไวยประไพพรศุภา	ผิวเห็นก็เป็นบุญ ๗

๑๖ ฝ่ายองค์นิษัชตียนาถ	นลราชระบือคุณ
ภญาโณมประโลมณนะสุน	ทรท้าวไพทศรี
๑ ทราบศัพท์ยุบลนลอนันต์	ณะวิทรรณะธานี
จวบองค์พระราชวรบุตรี	ธก็รู้ระหัสสาร
๑ ปางปวงประชานิษธราชฎี	กีนินาทะพิสดาร
ภฤตักษณียุบลวิมลมาลย์	พระวิทรรณะนารี
๑ จวบจนพระนลธกัถระหนัก	วรตักษณัพระบุตรี
ต่างองค์ก็ต่างกมลมี	ปฏิบัติทชะผูกพัน
๑ ยิ่งยิบระบิณยุบลภยา	ก็ระบือหทัยศัลย์
นางใครจะยลพระนลครัน	นลใครจะยลนาง ๗

๑๖ เมื่อนั้นพระนลพิมลโฉม	อูระโซมระคางขนาง
หมายน้องและหมองกมลหมาย	เพราะบ่เหมือนกมลหมาย

๑	วันหนึ่งพระเจ้าจจรประพาศ
องค์เดียวพระเทียวทุระณะทาย	พนราชสราญกาย
บทท่องระโหฐาน
๑	ยลหงส์หิรัญวิมลเมิล
สำเร็จประเทิงหทยะลาน	มนเพลินพิบูลย์บาน
จิตเล่นบ่เห็นองค์
๑	ปางนั้นนราธิปกษัตร์
ชอกซอนและช่อนคณะพิหง	ขนิษัธะชำระ
คและหงสะหลงเปลอ
๑	เมียงเมิลดำเนียบทบ่แกรบ
จับได้สุโนคพระนลเชอ	จระแอบกำบังเฉอ
ก็แจ่มจรรุญปริดี
๑	ฝ่ายหงสะเหมวรวิหค
ใจกลั้วระรัวสริระตี	ก็สทกสท้านมี
อูระข้อนคหนึ่งกรวญ

หงส์ทุกพระนลว่า

๑	อ้อองค์พระทรงสุรมเห
ภูวนาถพระบาทยุกถลควร	ศรศักดิ์นเรศวร
ภพฝั่งสำนังนาน
๑	แม่นทรงพระคุณกรุณโปรด
ขอรองล่องพระบทมาลัย	สละโทษมิสังหาร
กลทุดทำนูลเสนอ
๑	แต่นางพระราชบิษยุพา
ล้ำแดงพระคุณอดุลเลอ	พระธิดาวิทรภัก์เชอ
นลราชนเรสร
๑	นางทราบยุดพระนลแล้ว
จักกรวญจะใคร่หทยภูถ	ฤจะแคล้วอูระคุด
จิตเล่ห์เสนาหา

๑	ฝั่งหงส์ทำนูลมธุรวาท
ปลดปล่อยพิหคพิหคลา | นลราชหรรษา
จรรีบระเห็จหน |
|---|--|-----------------------------|

พระนลทินันท์

พระยาพิชัยดาตตะสังขยา
พระยาพิชัยสงคราม
พระยาพิชัยสงคราม
พระยาพิชัยสงคราม
พระยาพิชัยสงคราม
พระยาพิชัยสงคราม
พระยาพิชัยสงคราม
พระยาพิชัยสงคราม
พระยาพิชัยสงคราม
พระยาพิชัยสงคราม

มณเฑียรไพฑูริย์
ตะเวทรรักษานี้
ยุวมณฑลพระบุตร
ติจรัสจรุงราม
ทศนาสูในคางม
บวิษัทกัตามองค
และกระโชกจะจับหงส์
ผิวไกลก็ไปทัน
จรไฉ่พิหกหัน
ก็สุโนคเสนอสาร ๖

พระสุนทรโวหาร

พระสุนทรโวหาร
พระสุนทรโวหาร
พระสุนทรโวหาร
พระสุนทรโวหาร
พระสุนทรโวหาร
พระสุนทรโวหาร
พระสุนทรโวหาร
พระสุนทรโวหาร
พระสุนทรโวหาร
พระสุนทรโวหาร

ศุภศรีฉวีกาญจน์
อรุเอี่ยมอุไรพรรณ
อชิราชยะรังสรรค์
นลผู้ผดุงเมือง
ถวิเลิศวิไลยเรื่อง
ปรภาพบ่พึงเพยอ
ขสมากบ่มีเสมอ
เนติชนนิกรพึง
สวิเลิศตระเกล้าหญิง
จิตรเลิศตระเกล้าชาย

<p>๑ ชายเลิศผิวร่วมสมรเลิศ
โลกหล้าจะหาอุภยะผาย</p>	<p>จะประเสริฐระแห่หลาย
ภทระเหมือนมิพิงมี ฯ</p>
<p>๑๕ เมื่อนั้นบุพพาพรล้าเกา
ปางทรงสดับสกุณปรี</p>	<p>อรเขาวะสุนทรี
ดิกก็ตออบยุบลไป</p>
<p>๑ ดูราพิหคกนกกหงส์
จงเร่งระเห็จอำพรไคล</p>	<p>จะประสงค์ประการใด
ณะนิษัณครขันท์</p>
<p>๑ บรรยายยุบลกลประสงค์
ทูลองค์พระนลพลอนันต์</p>	<p>ดุจหงส์จ้านงสรร
กลที่ทำนูลเวา ฯ</p>
<p>๑๕ บัดนั้นสุโนคสิรประณต
ทูลลาบุพพาอรล้าเกา</p>	<p>วรรณุชะนงเยาว์
จรเหิรระเห็จคลา</p>
<p>๑ ถ้องทูลพระนลนรบดี
ปลื้มเปรมเกษมกมลมา</p>	<p>ธก็ปรีดิหรรษา
ลยะแผ้วพิมลศรี ฯ</p>

นิทานเรื่องพระนล

สรรกที่ ๒

อินทรวงศ์ฉันท

๑๒ เมื่อนั้นพระไภมี

คำนึงพระนลมี

๑ หมองหมายบ่วายว่าง

อาครอดคูลย์ภูถ

๑ ยามนิทรบ้นิทรเนา

ร้อนรนสกลกาย

๑ โภชนตั้งกึ่งนั่งเฉย

กลุ้มกตัดสบัตตน

๑ พักตร์พิมพะพริ้มเพรา

ขุ่นขื่นกมลมาลย์

๑ เคยสรวลบ่สรวลสันต์

แก่นจิตระกายหมาย

๑ เคยมีฉวีฉ่อง

บัดนี้ฉวีวู

๑ เผลอ ๆ มะเมอมน

ผิวพักตร์ก็ซกเหลือง

ยวดีกำคัตฤดี

นยะหงส์พิหงคะทูล

สุขนางก็สำอางก็สุญ

พิศวาสบ่คลาดบ่คลาย

นิทรเสรำทูนทุราย

บ่มีเหือดก็เดือดกมล

บ่เสวยกระยาสุคนธ์

อูระเข็ญดำเค็ญรำคาญ

พิศเสรำบ่เบิกบ่บาน

มลหมางระคางระคาย

จิตขื่นระส่ำระสาย

มนแล้วก็เคลวี่ก็คลา

สิริพ้องประไพประภา

มก็หมองบ่ร้องบ่เรื่อง

จิตจั่นก็ขื่นก็เคื่อง

วรรูปก็ซุบก็ผอม

๑ บัดนั้นพระพี่เลี้ยง	ทนต์เคียงยุพาดนอม
เห็นราชธิดาตรอม	จิตหม่นกระวนกระวาย
๑ หนักใจก็ไปเฝ้า	ณะพระเจ้าวิทรภะฉาย
ทูลว่าธิดาสาย	จิตให้มิใคร่เสบย
๑ เมื่อนั้นพระจอมธรร	มะวิทรภะฟังเฉลย
หอนรู่ระหัดเผย	ชก็ร้อนอุราสลาย
๑ ลูกกุกี้ช้พุกู	จิตกบรู้อสาบ
ใจกูปุดุคาย	อระเดือคប់เหือดทำน
๑ หนักในหทัยท้าว	ระอร่าวบรู้อะทน
จึ่งองค์พระทรงพล	ก็ละห้อยละเหี้ยหทัย
๑ รำลึกพระชนมา	ยุพพาประภาพิไลย
นางเยาว์ล้ำเภาไว	ยะก็ร้อนเจริญจรูญ
๑ สมควรสยุมพร	อรชรพิชี่พิฑูร
สมศักดิ์สมบุรณ์	วรเกียรติ์ขจายขจร
๑ ตรีภเสด็จก็ตรัสสั่ง	กิจดั่งมนานสร
เสนาพลากร	สมนัสก็จัดก็ปั้น
๑ ส่งข่าวและข่าวทั่ว	นกระสะเขตตะขันธ์
ทกรัฐกษัตริย์อัน	จิตหวังพระอังกนา
๑ ทราบข่าวสยุมพร	อรไทยประไพประภา
เสียวศัลย์กระสันหา	กลยาน์ประภาประไพ
๑ ต่างองค์ทงฤทธิ	มนคิดจะสมหทัย
ต่างองค์ทงใจ	จรหมายจะได้สมร

๑ ร้อนรักตระหนกมาด
 เวียนหวังพระบังอร
 ๑ ใฝ่ถึงยุพีกี
 ฝันถึงยุพากา
 ๑ ต่างเตรียมพลาก
 เนื่องแน่นณะแดนดง
 ๑ ถิ่นถึงนครรัตน์
 ใฝ่ถึงมะราชกั

พิศวาสพระนางบวร
 อูระเต็นบ่เว้นทิวา
 มະบุตรีสุโลจนา
 ครอบพระภีมะพงศ์
 อภิกุทธีเรื่องนรงค์
 จจรโดยวิทรภักวีถึ
 กีกษัตร์สภักทร์พลี
 มะกัรับกัเลี้ยงกัคดู ๗

๑ เมื่อนั้นมุนีนา
 เชี่ยวฉานวิศาลบุ
 ๑ อิกทั้งมุนีบรม
 สองเหิระระเห็จหน
 ๑ ถิ่นถึงสวรรคค์เวียง
 จึงสองพระโยกั
 ๑ ใฝ่องค์พระวาสุพ
 สมเด็จพระจอมสวรรคค์
 ๑ ถามทุกข์แลสุขใน
 เจริญจรุญพิบูลย์ปรี
 ๑ จึงสองมุนีน้อม
 ในโลกมนุษย์มี

รทญาณวิธานวิทู
 รณะก่องเถกิงถกถ
 พตอันวิชาวิมล
 จจรโดยอำพรพิถึ
 อมูรวะตีมถึ
 จจรไปณะไวชยันต์
 อมเรนทร์วฤตระหัน
 กีกัการพไชมมุนี
 ภาพโลกมนุษย์มี
 ดิสวัสดิฤฤชัย
 มนทุลทิวัสบตี
 สุขเปรมเกษมกมล

๑ บรรดาพระราช	ขตยาชเฎียรตถกถ
ทุกท่มหัดล	ก็สวัดพิพัฒน์ประพันธ์
๑ เมื่อนั้นสุราธิป	ทิพรามไหสวรรย์
ฟังทูลพระทรงธร	มะก็ปรีมหทัยะปรีดี
๑ ตรัสถามพระนักสิท	ชมหิตทเวททวี่
คوراพระโยคี	พรตผู้พิสุทพิสัย
๑ อันเหล่าพระราช	ชิกษัตริย์วิวัฒน์วิชัย
ครองเวียงกำเรียงไกร	อภิขิตมเห็ทชมหัน
๑ ต่างองคะต่างทรง	สุรภาพอเนกอนันต์
ทุกองคะทรงธรรม์	สุจริตวิสิฎฐ์วิศาล
๑ ต่างองคะหายพักตร์	บ่มียาตรณะคัคะณานต์
ตูห่อนจะพบพาน	ภพนาถนรินทะเล
๑ เหตุใดกษัตรา	ชิกอานุกาพะไกร
จึงหายพระพักตร์ไป	บ่มีสู้สวรรคะเลย
๑ เมื่อนั้นพระนารท	พจพร้องฉลอลงเฉลย
อันชั่งกษัตริย์เคย	จรชั้นสวรรคก็หาย
๑ ด้วยเหตุสยมพร	อรชรสุพรรณราย
กานดาบุพาสาย	จิตภีมะวีระวงศ์
๑ ทุกเทศเกษตรรัฎ	ฐุกษัตริย์ก็เตร็จก็ตรง
สู่เวียงวิทรภักจง	มนมุงวิมลสุมาลย์
๑ เหตุนี้บ่มีใคร	จรเฝ้าพระมัมพะพาน
สมเค็จมรุตวาน	ชตระหนักหทัยะเทอญ ฯ

พระนลคำฉันท์

๑๒ เมื่อนั้นพระโลกบาล
เสด็จเยือนพระอินทร์เมิล

๑ ต่างองค์ก็ย็นความ

ต่างองค์ก็มุงกมล

๑ เพื่อการสยุมพร

ต่างองค์ประสงค์ศรี

๑ องค์อินทร์วรุณเขม

ต่างทรงมหาวา

๑ หมายมุงวิทรภัก

พริบพร้อมพหลหาญ

แลพระอัคร์เจริญ

พระฤษีสุมนต์ยุคล

มุนิงามແถลงยุบล

จะเสด็จณะเมทินี

กตยาณัประภาณวี

อรรราชพาลีกา

และพระเพลิงเอกิงประภา

หนะเหิระระเห็จทยาน

นะนครบวรวิศาล

พลแห่อำพรสลอน ๗

๑๒ กล่าวฝ่ายพระนลราช

ทราบข่าวสยุมพร

๑ รับจัดพลากร

ค้ำนึ่งพระนุชพลัน

๑ นึกนุชบ่เหน้อยนึก

หมายนางบ่หมางมา

นรนาถนิษัณคร

อรนุชก็สุดกระสัน

บทจรนกรวิทรภัก

พระก็เร่งพหละคลา

อูระที่กระตึกยุพา

นเสน่ห้วิมลสมร ๗

๑๒ เมื่อนั้นพระวัชร

ยมราชวรุณจร

๑ ต่างยลพระนลทรง

ตรูตาสง่าโฉม

อคนีเอกิงบวร

พลผองผยองโพยม

สิริลักษณ์ไฟโดยประโลม

ภพหล้าจะหาบ่เหมือน

๑ สี่เทพชอชุดพา	หนเด่นประคุดจะเดือน
ลงจากโพยมเยือน	นลราชณะแนวพนม
๑ มีเทพกถาสุน	ทรชั้นบ่ชั้นบ่ขม
ถ้อยคำก็ฉำฉม	ผิวฟังก็ดังจะกลืน
๑ ดุราพระทรงศักดิ์	ปรบักษ์บ่ฝ่าบ่ฝัน
ขันแข่งพระแสงปืน	อภิศักดิ์ตระหนักสวรรค
๑ ทรงโฉมประโลมลัก	ษณะพักตร์ประจักษะพลัน
ทรงศรีฉวีวรรณ	วรเดชวิเศษวิมล
๑ เชิญองค์นิษัณนาถ	นลราชพลีพหล
กอบกิจประกอบผล	ดูเราจะกล่าวถวาย ๗

นิทานเรื่องพระนล

สรรคที่ ๓

อินทรวีเชียรฉันท

๑๑ เมื่อเห็นพระนลน

น้อมก้มประนมผาย

๑ อ้าองค์พระทรงฤทธิ์

โลกหล้านรากร

๑ ข้านี้เสมอข้า

เฉกฉัตรรอบตักัน

๑ สี่องค์ประสงฆ์ไซ้

หมายปองสนองเป็น

๑ แต่ข้าจะทูลถาม

เทพช่วยอำนาจม

๑ สี่เทพคือใคร

เลิศล้ำสถาพร

๑ สี่เชอจะไซ้ข้า

โองการประการใด

ทะกมลวิมลฉาย

พจเผยเฉลยว่อน

สุรสีทธีมหิศร

กรก้มประนมคัต

อมราภิฤทธิอัน

ภพรมยระมเย็น

กิจใดบ่ตำเคิญ

ดุจข้าพระบาทบงสุ

พจตามคะดีตรง

คลเพื่อพรাত্র

สุรไกรอลงกรณ์

ทิพลักษณ์วิไลยไร

กิจภาระฉันทไหน

สุรเทพประทานเทอญ ๒

๑๑ เมื่อเห็นสุราธิป

อวยอัคร์คำรัสเชิญ

ทิพราชจำเริญ

มธุรสพระพจมาน

๑ เรานั้นพระอินทร์นี้	อคนีมณีฉาน
นั่นคือพระโลกบาล	ยมรักษะทักษิณ
๑ โนนวารีโลมลัก	ษณะพักตระโสภิน
เป็นเจ้ากระแสนินธุ์	พระวรุณวรงค์เรือง
๑ สี่เราเสด็จมา	พสุชามลึงเมถอง
มุ่งใจจะไปเมือง	ระบู่ข้าวสยุมพร
๑ ใครได้ธิดาราช	อภิลาษลอออร
หวังพายุพاجر	ภพทเวะเขมี
๑ ขอเชิญพระนลจร	ณะสมรสุมาลัยศรี
ทูลทัมะยันตี	กตทุตทำนูลความ
๑ ว่าองค์พระवासพ	สุรภพพิไลयरาม
มาดินถวิลทราม	วยะใคร่จะได้นาง
๑ อีกร่องค์วรุณลัก	ษณะพักตระโสภางค์
หมายชวนพระนวลปราง	อภิรมยะชมขวัญ
๑ หนึ่งองค์พระยมใคร่	จิตได้พระเพ็ญจันทร์
หวังพาพระลาวัณย์	กรคล่องตระกององค์
๑ ทั้งองค์พระเจ็ดกร	อรชรขจรทรง
หมายโลมพระโฉมยง	สุกคาประภาการ
๑ สี่สู่มาคม	ณะสยมพโรพาร
หวังองค์นางคราญ	ศุภลักษณ์ประจักษ์ใจ
๑ นางจงประจงสรร	สุรณันทะอาลัย
เลือกหนึ่งพระองค์ใน	จตุเทพธหมายมา ๗

๑๑	เมื่อนั้นพระนลยิน
ยิ่งฟังก็กังขา	พระมหินทะเจรจา
อูระขุนรัคาญเคื่อง
๑	อ้อองค์สุเรศร
รอบราบประภาพเป็ลื่อง	อสุเรศร์บ่ร่อเรื่อง
พียพาลบ่ทานทน
๑	ข้ายกนิกรชาญ
ถ้วนโดยสกลกล	ชวหาญระเห็จหน
จะกระหืดกระหอบเห็น
๑	เพื่อการสยุมพร
หมายมิตรบ่คิดเข็ญ	พระยุพาประภาเพ็ญ
ทูลทางณะกลางไพร
๑	บัดนี้พระเปนเจ้า
ทูลความณะทรมไวย	ธจะให้ระเห็จไป
กลสื่อสำนารนาย
๑	ข้าเองประสงค์นาง
ทุกเวรบ่เว้นวาย	นุชปางอูระผาย
อูระหม่นกมลหมอง
๑	โปรดให้อภัยข้า
ไข่ข้าและข้าจอง	ธระการะอื่นบ่อง
จิตให้พระไข่เจ็ยว ๗
๑๑	เมื่อนั้นพระมัจฉาน
ดูคู่ประเดี้ยวเดี้ยว	พจมานธณุนเฉี้ยว
พระก็กลับก็กลายไป
๑	เมื่อกัพระนลว่า
โองการประการใด	กิจการะฉันไหน
ก็บ่คิดจะบิดเบือน
๑	ครั้นเราดำรัสวาน
เกลื่อนกลบจะลบเลือน	มหิบาลก็แซเชือน
ดูจันนี้มีบังควร

๑ ไปเกิดพระนลไป
ตัดโศกวิโยคกรวญ
จรไวบ่เรรวน
ผิวโศกจะสื่อไฉน ๗

๑๖ เมื่อนั้นพระนลอด
จำเริญก็จำไป
๑ หวนมีมนาคู
เวียงวังขุพาวง
๑ ข้าฤจะเข้าได้
แน่นแล้วบ่แคล้วอัน
อุระอัครระอาใจ
ดุจเทพจำนง
ชกที่ทูลพระอินทร์องค์
พลแข่งกำแพงกัน
กลใดพระทรงธรรม
พอข้าทำนุลดความ ๗

๑๖ เมื่อนั้นพระพันตา
ตรัสตอบพระนลตาม
๑ ดุราพระนลภู
เธออย่าม่นาวรณ์
๑ เราอาจอำนวยให้
คนผู้ประตุกริ่ง
๑ เธอจงเสด็จไป
พริบเนตรระเดี้ยวทาง
๑ พออินทะโองการ
นลราชระเห็จตรง
๑ ลัดนิ้วพระหัตถ์เดี้ยว
ทวยหาญทหารใคร
อมราชิเบนทร์งาม
จิตหวังพระบังอร
ชรผู้สถาพร
กิจนั้นมิพริ่นพริ้ง
จรเตร็จเสด็จถึง
บ่มีบังมิกั้งกาง
คลในนิเวศน์นาง
ทูลถันก็ถึงองค์
พจมานชหมดลง
กลวายุพาไป
พระก็ดลณะวังใน
กี่ป่ห่อนจะเห็นองค์

๑ ปราการตระการกัน
แวดป้อมและล้อมวง
บ่มีกันพระนลยง
ก็ประหนึ่งบ่มีตา ๗

๑๑ เมื่อนั้นนิษัณหา
นวลนงพงาวา
๑ โสภางค์สำอางอ่อน
เพราพร้อมลม่อมมี
๑ เหวองคะอ่อนแอ้น
ล้วยแยมยะขวนยา
๑ เพ็ญจันทร์บ่เพ็ญจริง
ใครใครจะได้เคย
๑ ราฟิ่งตลิ่งเต็ง
ดวงแดก็แซเชื่อน
๑ หวนหักหทัยหื้อ
กาญจน์ระกายคำ
ยลราชกานดา
มวิลาสวิไลยศรี
อรชรสุพรรณี
สิริเลิศสรายุตา
อูระแม่นประทุมมา
มะกมทบด้เชย
ดุจหญิงฉนี้เลย
ยลนางสำอางเหมือน
พิศเพ่งพระเพ็ญเดือน
กิจทุคมิพิ่งทำ
จิตแท้ทวิรำ
สุรเทพชไขมา ๗

๑๑ บัดนั้นก้านัดนาง
ล้อมเล่ห์หะดารา
๑ เห็นองค์พระไฉนช
เลอล้านรากร
๑ ต่างนางก็ออเออ
ยักษ์นำคะคนธรรพ์
บ่มีห่างขุพาภา
กรล้อมพระจันทร์
สิริรัตนวิราภรณ์
ทินกรบ่เทียมทัน
มนเปลอมะเมอฝัน
สุรทิพยาคม

๑ ไกรหนอลออทรง	อรองค์อำเรอชม
งอนงามอร่ามรมย์	ภพนี้บ่มีสอง
๑ พิศรูปก็เลิศลักษณ์	พิศพักตร์ก็เพ็ญผอง
พิศองค์ลออออง	พิศมาตสวาค์หมาย
๑ ต่างนางกึ่งวียงง	พิศวงพระทรงฉาย
อซากผายบ่อจผาย	พจตามพระภูธร
๑ ต่างนางก็บังคม	สิรกัมประนมกร
อ้างอุราอร	บ่มีอจจ้านรราชา ๗
๑๑ เมื่อนั้นพระนางภา	อรเยาเวโสภา
หลากในหทัยมา	นพมาณะวังใน
๑ งามดั่งอนงค์ทรง	สิริโฉมประโลมใจ
ไกรหนอลอันไกร	ฤจะเทพเสด็จมา
๑ นลข้มพระนางข้ม	พิศพริ้มประไพตา
พลางองค์พระนางพา	ลก็ถามพระนลไป
๑ ดุราพระทรงศักดิ์	ศุภลักษณ์วิไลขจร
เหตุหาญประการใด	พระเสด็จณะวังหลวง
๑ จูถึงประหนึ่งเท	วะสุเรศะเลอสรวง
ไพร่พลพลปวง	กัณฑ์ห้ามบ่ปรามองค์
๑ มาได้ก็โดยฤท	ธิมหิสรธำรง
อันซึ่งพระองค์ทรง	สุรภาพก็ไกร ๗

๑๖	เมื่อนั้นพระนลยิน	อรพินทะปราไสย
	ตรัสตอบขุบลไป	ดุจเทพจ้านง
๑	ข้านามพระนลใน	ษชไอศวรรย์ทรง
	มาโดยประสงค้องค์	จตุเทพมาดิน
๑	องค์เพลิงเดกิงกาจ	ยมราชวรุณอินทร์
	สี่องคะทรงจิน	ตะประสงคัจ้านงใจ
๑	หวังพายุพาจร	กลพายุพาไป
	สู่พิภย์สถานใน	ภพเหล่าสง่าทรง
๑	เสพย์สุขสดาวร	นิรชรถนอมองค์
	เพ็ญพรตระบรรจง	มลไรรวิไลขราม
๑	สี่เทพธิดา	ตมะมาทำนุศลความ
	เป็นทูตแถลงตาม	ศุกอัคร์อำนาจไช
๑	นางจงประจงสรร	สุรฉันทะอาลัย
	เลือกหนึ่งพระองค์ใน	จตุเทพทหมายมา ๖

นิทานเรื่องพระนล

สรรกที่ ๔

พุชฌกปยาตฉันท'

๑๒ พระลาวัดยะพรณิ	บุตรีภีมะราชา
สคั้วจันนิษณา	ถลลากจิตก็อดใจ
๑ โฉนนั้นพระพันตา	สุเรนทราธิเบนทร์ไกร
เถลิงอาศน์ถวัลย์ไอ	ศวรรษในสวรรค์เวียง
๑ ประดานางสุรางค์ทรง	สเอวองค์สอองเคียง
บำรุงเชอบำเรอเรียง	ประไพตาประภาเพรา
๑ พระอินทร์ไซ้จะไร้นาง	สุรางค์แนบเสนห์เนา
ก็เหลือเชื่อและเหลือเดา	จะเป้นได้โฉนเนอ
๑ พระกาลกาญจน์ตระการเพริศ	วิลาสเลิศวิไลยเลอ
สร้อย้อมบำเรอเธอ	ประเล้าโฉมประโลมฉาย
๑ พระเพลิงเริงเถกิงกาจ	วโรภาสสุพรรณไพราย
ประเสริฐศักคี่ตระหนักหมาย	บ้ไร้ร้างสุรางค์ โลบม
๑ วรณไซ้วิไลยทรง	สอององค์ลออโฉม
ก็ยอมมีสร้อยอม	สุภัทธ์แพรว์สุภาดูลย์
๑ พระอินทร์ยัมวรณเพลิง	เถกิงกาญจน์วิมานมูรช
พิพัฒน์แผ้วพิพิชภูล	พิชัยฤทธุ์พิชิตชาญ

๑ ไฉนจงประสงค์เรา	ฉนี้เล่าบ่เป็นการ
ค้ำนึ่งพลางบุพพาฬ	ก็ทูลตอบพระนลไป
๑ พระทรงฤทธ้อดิศวร	ประมวลดศรีระวีไกร
เกลิงรัฐนิษัไอ	ศวรรย์เอี่ยมอลงกรณ์
๑ สยุมพรพิชั	จะมีเพื่อพระภูธร
สมากมสโมสร	กษัตริย์สันถะดินแดน
๑ ประสงค์ตรงพระองค์เธอ	พระนลเลอเสมอแมน
บุรุษอันผิหมันแสน	จะหมายชมบ่สมหมาย
๑ เพราะเหตุหงส์พิหังค์ทอง	ยุบลถ้องแถลงปราย
ประลือโลมประโลมฉาย	พระนลเจ็ดประเสริฐทรง
๑ จำเดิมกาละนั้นมา	ก็จึงขำค้ำนึ่งองค์
จำนงในหทัยตรง	ถวายแต่พระทรงศรี
๑ ผิแม่น้องค์พระทรงสร	มนาทรบ่ห่อนมี
ก็ตัวขำจะพาชี	วะกัมหน้าอำลาตาย ๗
๑๒ พระนลขินยุบลตรีภ	คเนนีกคหนึ่งหมาย
จะเล่าโลมพระโลมฉาย	ประดุจเทพประสงค์มา
๑ พระนางเอยอุไรนง	พงาองค์อำเรอตา
ก็เมื่อสี่สุเรนทรา	คณิยมวรุณเรื่อง
๑ เสด็จสู่สยุมพร	ธิดากัมมะศรีเมือง
มณุษย์แน่นอนเนกเนือง	จะเหี่ยมเทพกระไรเธอ

๑ จะเลือกคนค้าเนรดิน	บ่เลือกอินทร์ระบิณเลอ
ก็ผิวคนไฉนเนอ	จะเทียมผิวพระอินทร์ไกร
๑ มิเลือกอินทร์ก็เลือกยม	มิเลือกยมก็เลือกไฟ
วรุณเกียรติกำไร	ก็ล้ำเลิศประเสริฐสาร
๑ มนุษย์หยิ่งเหยอของ	จะเทียมองค์พระโลกบาล
บ่ทันเทียบจะเปรียบปาน	ลอบบาทก็ห่อนมี
๑ มนุษย์ต่ำบ่ยำเขง	บ่กริ่งเกรงพระวัชร
วรุณขมวาราคนี้	ก็แท้โทษจะถึงมรณ
๑ ผิดขัดทเวะบัญชา	ก็คือหาทุกข์กร
และทั้งทั้งทิพาภรณ์	สถานทีพยับฟังถึง
๑ ผิดโดยคังหทัยแมน	จะแสนสุขสวรรคสิ่ง
เกษมใจณะไตรตรึงษ์	เสวยทิพย์สถาวร
๑ สตรีมีณะที่ใด	มิอยากได้สุเรนทร
สตรีใดณะคินดอน	มิคิดใคร่วรุณฉาย
๑ สตรีใดณะใต้หล้า	มิไผ่หาพระเพลิงพราย
สตรีใดบ่แตกาย	คณิงสมพระยมยง
๑ พระนางจงผจงสรร	ประสบนันทะจ้านง
ณะเหล่าเทพสื่อองค์	พระองค์หนึ่งพระองค์ใด ๗
๑๒ ยูพายินยุบลตัน	หทัยอันอรุณาใน
ทำนูลตอบพระนลไป	พระเนตรน้ำก็คลอกลอง

๑ ประดาเทพเสด็จมา	และบรรดากษัตริย์ผอง
ก็ข้าน้อยประณตปอง	ประณามกัมประนมกร
๑ พระองค์อ่อนพระองค์ใด	ก็ข้าไม่มนาทร
จะหมายเรียงจะเคียงหมอน	มิสมแท้จะแตกาย
๑ พระองค์เธอพระองค์เดียว	พระนลเชื้อววิชาชาย
พิหมายชมจะสมหมาย	เพราะข้าหมายถวายนตัว
๑ มิเลือกองค์พระนลได้	ก็ข้าไซรับมีผิว
มียำแยงมิเกรงกลัว	จะเป็นไรก็เป็นไป
๑ อำนาจสัตย์อธิษฐาน	สำเร็จสารสำราญใจ
ประสพส่งประสงศ์ไป	ประคจข้าจำนงหวัง ๗

๑ ^๒ พระนลยินยพาทรวง	อูราช้องคหนึ่งฟัง
ด้ารัสตอบพระนางตั้ง	หทัยธัมมะสำนึ่ง
๑ สมรเอยเฉลยอัคร์	ก็โดยสัตย์บ่พรันพริ้ง
ตระหนักในหทัยจริง	เสนห์หาญประทานตุ
๑ ก็ข้านี้ณะกาลนี้	มีอาจที่จะซู้ชู
จะเกล้าโลมพระโถมตรู	ประสงศ์เพื่อประโยชน์ตน
๑ ก็ห่อนได้เพราะสัญญา	จะมาสื่อแสวงผล
ถวายเทพถกกลพล	เถกิงเกียรติ์ตระการไกร
๑ ณะกาลอันผิมาได้	จะมาใหม่ลำพึงใจ
จะทูลความณะทราวมไวย	เสนห์หมายถวายนาง ๗

๑๒	ยุพาแย้มพระโอษฐ์ยิ้ม	พระพักตร์พริ้มพิไลยพลาถ
	คำนวนถึงคำนึงทาง	จะแก้ยากวิบากเบา
๑	พระนางทูลพระราชา	ผิสนัญญาภิทำเนา
	อุบายอันจะบันเทา	ก็พอเห็นจะเป็นการ
๑	ณวันซึ่งสยุมพร	อลงกรณม์โหฬาร
	กำหนดถ้วนคำนวนวาร	สมาคมสโมสร
๑	สุเรนทราคณีกาล	วรุณชาณูชโลทร
	เสด็จสู่สยุมพร	ประสงค์ข้าธิดาหลวง
๑	พระองค์จึงเสด็จด้วย	บ่งงวยท่างนทรว
	กษัตริย์เทพสุทัศน์ปวง	ประชุมพร้อมพยานเรา
๑	กิจซึ่งจะเลือกองค์	พระนลทรงวิชาเขาวน
	ทำนองโทษจะหนักเบา	บมีแก่พระภูมิ ฯ

๑๒	พระนลฟังบ่กังขา	ก็อาลัยุพาศรี
	เสด็จจากนิเวศน์ภิ	มะเฝ้าเทพส่องค์
๑	พระพันตาสุราธิป	ประทับพร้อมพิไลยทรง
	พระยมงามพระสามชงฆ์	วรุณเรื่องวราภรณ์
๑	ดำรงสถามพระนลไป	กระไรบ่ในนรินทร
	พระพานพบยุพาพร	พระนางขานประการใด
๑	เสด็จได้สดวกดี	สดับศรีแสดงใจ
	จะเลือกเราฤเลือกใคร	พระนลเร่งแถลงสาร ฯ

๑๒	พระนลยินยบุลเกล้า	เสนอเกล้าสนองชาน
	สุเรนทราภิรหาร	ตระบัดข้าก็สู่วัง
๑	ประตูกนกก็พรั่งพร้อม	กำแพงบ้อมก็ล้อมบัง
	ทนายเฒ่าก็เฝ้าฟัง	ทนายหนุ่มก็คุมดู
๑	ประดาพลพหลได	บ่มีใครจะเห็นดู
	ระเห็จถึงพชุกรู	ยุพาแล้วพิมลมาลย์
๑	ก้านัลแวดระวังองค์	ธิดาทรงฉวีกาญจน์
	ประหนึ่งโสมมะสำราญ	ระหว่างโชติคารา
๑	พระนางทอดพระเนตรข้า	ก็ถามว่าพระราชา
	บ่ขามเข็ดเสด็จมา	เพราะเหตุหาญประการใด
๑	อนึ่งข้าพระองค์ทรง	ณรงก์ฤทธิคือใคร
	พหลพลสกลไกร	กำแพงกั้นบั้งกัน
๑	ก็จึงข้าทำนูลตอบ	ยบุลชอบชลอฉันท์
	แถลงซึ่งพระทรงธรรม	มะลีท้าวระจงใจ
๑	ประสงค์พายุพาจร	ประหนึ่งพายุพาไป
	ณะถิ่นทิพย์สถานไอ	ศวรรย์เหล่าส่งงาม
๑	และสี่เทพไซ้ข้า	เสด็จมาทำนูลความ
	ประหนึ่งทุดแถลงตาม	ยบุลอัคร์อันวยไซ
๑	พระนางจงประจงสรร	ประสบนันทะอาลัย
	พระองค์หนึ่งพระองค์ใด	ณะสี่เทพจ้านง
๑	ยุพาตอบยบุลว่า	จะเลือกข้าพระนลยง
	มียอมเลือกสุเรนทร์องค์	วรรณอัคนีกาล

๑ ณะวันซึ่งสุขุมพร	สโมสมรโหฬาร
กษัตริย์ชัชวาลดาส	เสน่ห์หาธิดาหลวง
๑ ณะท่ามกลางสมาคม	พระอินทร์ยมวรุณปวง
พระเพลิงเพริศพิไลยสรวง	เสด็จพร้อมพยานเขาว์
๑ กิ่งนางจะเลือกข้า	พระนลกล้าวิชาเขาว์
ทำนองโทษจะหนักเบา	บ่เกิดได้ไฉนเลย
๑ ฉนี้แลสุเรนทร	สมรพร้อมฉลองเฉลย
พระวายุพาเผย	ประดุจข้าทำนุความ
๑ ขุบลทราบพระบทมาลัย	พระกฤตานตะเรื่องราม
พระเจ็ดลิ้นพระอินทร์งาม	วรุณวาริไทมศรี ๗

นิทานเรื่องพระนล

สรรกที่ ๕

วสันตติลกณันท์

๑๔	เมื่อนั้นวิทรภะอธิราช	นรนาถภูมิ
	กำหนดพระราชพรพิธิ	ศุภฤกษ์อุดมวาร
๑	เชิญปวงประชาธิปประชุม	ณสุขุมวราคาร
	เรื่องศรีมณีนันทกาญ	จนะแจ่มเจริญตา
๑	ราชานุราชนรพยัค	ฆตระหนักหทัยอา
	ครุใคร่จะได้พระวนิดา	ก็เสด็จสมาคม
๑	งามราชนิเวศน์รุจิรจิตร	สุประดิษฐ์ตำรุมย์
	โรงกัลละกาญจนะสดมภ์	ผิวพิศก็พิสวง
๑	งามเหล่ากษัตริย์พัฒนพงศ์	พรองกะอาจอง
	ดั่งสิงหะสิงสิขรทรง	สุรภาพอนันต์เนื่อง
๑	งามราชวราภรณา	ชยะรามอร่ามเมือง
	กฤษทลหิรญรัตนเรือง	ผิวแมนก็แมนกัน
๑	งามทรงสุมาลยะมณี	สุรศรีระพีพรรณ
	พิศททหะเปรียบปฐิมอัน	ปรภาพจะราบลาญ
๑	เพ็ญพักตร์ก็นักษตระนภาง	กะกระจำงเจริญมาน
	เกสาสุนาสิกสกราญ	แลพระเนตรก็ขำคม

๑	งามราชสมาคมนรา	ชิปเลิศจวโรดม
	อำเภอีสโมสรวิกรม	ชชวาลตระการตา
๑	ตั้งนาคณะกรุงอรุคโก	ควตีสัมัญญา
	แม่เสื่อสถิตย์กิริคุหา	นรศาระทูลเหมือน ๗
๑	เมื่อนั้นพระราชอรชิตา	กลยานิเด่นเดือน
	โสภาประภาพิมลเดือน	จิตแจ่มเจริญชม
๑	อาภรณ์ประไพพรพิพิช	ชวลิตชลอมย์
	แสงศรีมณีกนกสม	อรสุทชะโสภา
๑	ยาตรสูสโมสรสมา	คมเกล้าพระราชา
	ยลนางและต่างขติยะตา	จะกระพริบก็ห่อนมี
๑	ดูไหนก็ดูบมิเขยื้อน	ผิวสก็สก็ศกศรี
	ดูเนตรก็เนตรกลมณี	ผิวพรรณก็กรรณนาง
๑	ดูเอวก็เอวอรสุรางค์	ผิวปรางก็เพียงปราง
	ดูอกก็อกอรสอาง	ผิวกรก็กรตรู
๑	พิศไหนก็เพ่งกลมพิศ	บ่มีจิตจะเปลี่ยนดู
	เฉาจิตบ่พิศอรพช	วรภาคอื่นเลย ๗
๑	ปางราชยุพาพรสวัสดิ	ดิสุภัทร์กำตัดเชย
	นานเนื่องชำเลื่องนยนะงย	ยลราชสมาคม
๑	เขาขานพระนามนฤปถัน	ยศล้วนวิไลยสม
	บุรณเศกต์วิสิฐฐ์กิติอุดม	นรศาระทูลปวง

๑ ถึงนามพระนลพิมลราช	นรนาถนิษัณหलग
หลากในหทัยสมรทรวง	ดุจศัสตรระตัดเถื่อ
๑ เหตุเห็นพระไณยชประจักษ์	อภิศักดิ์เสมอเสื่อ
ห้องคับฝืดวิจิตรเหลือ	จิตซึ่งจะพึงเดา
๑ คูโน่นกั้นลถกกลศักดิ์	ดิประจักษ์อุราเขาว์
คู่นี้กั้นลพิมลเสา	วนะนั่นกั้นลจริง
๑ ห้านลสกนธะวรลัก	ขณะพักตร์รับเพี้ยนพึง
อกเอ๋ยไฉนหทยหญิง	ก็จะทราบประการใด
๑ ไหนแน่พระนลนรพักษม์	อุระจักทลายไป
นงลักษณ์ตระหนักพระหฤทัย	จตุเทพธแปลงมา
๑ เหตุเราจะเลือกพระนลใน	ษชผู้ประไพตา
สี่เทพธทราบบุบสา	ระรหัสก็ตัดตน
๑ เทพหนึ่งก็เป็นพระนลหนึ่ง	จตุเทพสี่นล
รวมทั้งพระนลพลกกล	ก็และห้าพระภูธร
๑ ไหนหนอพระนลนิษณาถ	นรราชอดิศร
ไหนหนอพระนลพลขจร	สุจริตจิโรดม
๑ อัคอันอุราอรุไร	ระอุใหม่หทัยกรม
อ้างอิงคณิงจิตระระทม	ทมนัสวิบัติกรรม
๑ ตรีกพลาถพระนางนุชระลึก	มนนีก้านองธรรม
วอนเทพผิเทพธอุปถัมภ์	ก็จะสัทธสมหวัง
๑ หมายพึงสุราณิมิขัง	จตุเทพจำบัง
สี่ท้าวจะอาทรกรรมัง	ผิววอนออชราณู

๑ กิตพลางยุพาพรประนม	กรกัมกมลบาน
วาจามันสนมสการ	พจนารถทำนุลงไป
๑ อ้าองค์สุเรศระสภา	พรอานุภาพไกร
ภูตศักดิ์พิสิฏฐ์พิชิตไซ	ยอสุรกีสุญปรารถ
๑ อันเข้าธิดานรบดี	พรกัมมะภูบาล
จำเดิมกนกพิทศาน	พจพร้องทำนองสาร
๑ กล่าวโถมพระนลพิมลศักดิ์	ศุกถักษณเฑาะระจักษ์มาน
มาดหมายบ่หน่ายถวิลดาล	จิตน้อมเสนาห์ไป
๑ มอบกายถวายนลนเรศร์	กลเจตนาใน
เสียงจิตผิผิตพระนลใคร	จะประสงค้บ่ปลงมาน
๑ ด้วยเหตุระหัดสศตยวาท	จิตมาดสมาทาน
จงสัตย์อุบัตผลพยาน	สศยานุกูลไกร
๑ สรรวมเทพสุธรรมธรรอธิตย์	ผิวจิตจำนงใน
ความตรงก็จงกรุดใจ	ระบุนแจ้แสดงองค์
๑ องค์ไหนพระไภษชสภา	พรสาระทูลยง
เชิญเทพธกอบกรุดทรง	คุณช้พระภูธร
๑ หนึ่งเข้าจำนงนฤปมัน	บ่มีพรันทุชากร
หนักแน่นบ่แคลนหทัยคลอน	บ่มีเค็ล่อนมิกลายใจ
๑ ชั่วตากระพริบก็บ่คنيع	จิตถึงบรูษไค
ความจริงบ่กริ่งกมลใน	นยะนบ่มีแห่ง
๑ สรรวมสัตย์อุบัตผลสนอง	กลปองหทัยแจง
สรรวมสิทธสุเรศรแสดง	นลให้ประจักษ์ตา

๑	หนึ่งข้าจำนงพระนลภู	ชรผู้ระบือชา
	มุ่งในพระไภษัชยนา	ชิปแผ้วภัย โยเย็น
๑	เหตุด้วยสุราชิปมเห	ศรเดชะภูลเพ็ญ
	จัดไว้จะให้อุบติเป็น	คุดนั้นก็เป้นไป
๑	สรวมสัจย์อุบัตผลสนอง	กลปองจำนองใจ
	เชิญเทพธชพระนลใน	ษชเพื่อกโรปถัมภ์
๑	หนึ่งข้าจำนงสद्यจ้อ	จิตต่อพระนลสำ
	เหนือกสัจย์ก็จำจิตจะทำ	คุดสัจจะวาจา
๑	สรวมสัจย์อุบัตผลสนอง	กลปองกมลมา
	เชิญเทพธชนลนรา	ชิปให้ประจักษ์องค์
๑	สรวมเทพธทรงสद्यจ้อง	จิตมุ่งกมลตรง
	ตำแดงพระองค์อมรทรง	สุรลักษณเประจักษ์ตรู
๑	เพื่อข้าจะเลือกพระนลได้	คุดใจจำนงคุด
	สรวมทรงพระคุดเกรณชู	สศยาภิวาจา ฯ
๑	เมื่อนั้นสุเรศระสดับ	วจศัพทะกานดา
	วิงวอนอมรอมรปรา	กฏเห็นก็เอ็นคุด
๑	รำไรพิไรพจนนาง	บระคางระคายหุ
	พักตร์ผ่องล้ำองยุพพบ	ก็บ่ผ่องเพราะหมองมน
๑	ตั้งสัจย์และมีมนสสา	ระอุสาหะกังวล
	รักสัจย์และทรงสद्यทน	บมิตอดมิทิ้งไป

๑ มุ่งรักประจักษ์จิตบ่จาก	อนราควรภักย์
หมายจิตและจิตตะนิศจัย	บ่มีพรันมิพริ้งกลัว
๑ น้ำใจก็ใสกลมถึ	และบ่มีจะหม่นมัว
ภักดีบ่มีกมลกลัว	กลนบ่มีเหมือน
๑ คิดแล้วสุราขรสุทัศน์	ก็ระดับดบั้งเบือน
พรรณเพ็ญก็เด่นประดุจเดือน	สุรสุทธะโสภา
๑ ศรีแสงแสงดงอมรลัก	ขณะพัคตร์ประจักษ์ตา
จึงองค์พระราชอรธิตา	ก็ตระหนักหทัยนาง
๑ สี่ท้าวธเท่าบ่ดลดิน	อมรินทะรางฆาง
เนตรห่อนกระพริบพรศุภางค์	ผิวเหือกก็ห่อนมี
๑ สวมทรงสุพรรณสรุภีมา	ลยะไว้รู้ดีศรี
หนึ่งองค์สุรามรบดี	ก็บ่ห่อนจะมีเงา
๑ อ้นองค์พระนลนรพักษ์	ก็ประจักษ์หทัยเขาวี
เหตุเหื่อและเงามนุชเรา	และพระบาทก็ดลดิน
๑ ปางราชยุพาพรสวัส	ดิพิพัฒนะโสภิน
สำเนียงกตระหนักนลนริน	ทรเทียงหทัยนาง
๑ ทนไต่พระราชอรสุดา	กลยาณีโสภางค์
ทรงเลือกพระไนษทรวงค์	อธิราชยะธำรง
๑ ฉวยชายพตราภรณเพลิง	ก็พระนางธสวมทรง
มาลัยถวายเป็นนลปลง	จิตกายถวายเป็นไท ๒

๑๕ ปางนั้นสุเรศสมขพาน	ภควานวิบูลย์ไกร
บรรดาสุรามรวีโลย	ยศะมาศมาคม
๑ เชนองก็ชรวงสุรสำเนียง	วจเจวียงเจวีญชม
เทพทวยก็อวยอุปสดม	ภประทานพระนลหลวง ฯ

๑๕ เมื่อนั้นพระไภยธสบาย	จิตหมายชิตาดวง
สมหมายและกายกมลทรวง	ก็ระรื่นระเวิงปรีดี
๑ ทูลความฉะทรามวยะประไพ	อรไทยพระไภมี
คوراพระองค์อรบุพี	พนิดาประภาทรง
๑ ชั่งมอบเสน่เห็นิตยนิ่ม	มนพร้อมประพันธ์ปลง
จิตมาตสวาค์วิมลองค์	ยุวมาลัยประทานเรียม
๑ ท้ำกลางสุราธิปนรา	ชิปสาระทูลเทียม
เลือกเรียมและเรียมปีติก็เตรียม	จิตกายถวายนาง
๑ ครอบชัวะมอดมรดหมาย	บ่สลายเสน่ที่หมาง
หมายออมถนอมพระนุชวาง	นุชไว้ถะใจตุ
๑ จงแตกระแสพจนแจจ	จิตแจ้งพระโถมตรู
สรวมสุขสวัสดิ์อุบติชู	กลสัจจะวาที ฯ

๑๕ ปางนั้นพระองค์อรสุพรรณ	พระวิทรภะนารี
ยินถ้อยพระนลเรบดี	ก็เกษมกมลมาน
๑ นางปลื้มพระเปรมกมลปรีม	อรอ้อมอรุบาน
สององค์ก็ทรงนมสการ	อมเรนทราธร ฯ

๑๔ เมื่อขึ้นพระवासพสุเร	สรทเวะเจ็ดกร
อีกองค์วุฒเวอมร	ยมเรื่องทีพากา
๑ เห็นนางสอองอรวิลาส	บุพราชพาลา
ทรงเลือกพระไวยชนรา	ชิบดินทร์ก็ยินดี
๑ ต่างเทพก็อวยพรประทาน	นลชาณพิชัยศรี
ผาสุกสวัสดิ์ฉนวนะปรี	คิวิเศษยโสธร
๑ ถาวาชิเบนทรวิชิต	สุรฤทธิประสิทธิ์พร
แต่่นลนเรนทรบวร	นรสีหะราชา
๑ หนึ่งให้พระไวยชประจักษ์	ยะตระหนักพระนัยนา
เห็นเทพณะเมื่ออมรมา	ดลเพื่อพิชัยัญ
๑ หนึ่งให้พระไวยชนริน	ทรมันนครขัณฑ์
เดิรงามณะสามภพฤทัน	ยุรยาตระอาจหาญ
๑ ฝ่ายองค์หุตาศะสุรฤทธิ	ก็ประสิทธิ์ประสาทสาร
สองพรพิสิฏฐะพิสดาร	นลรับก็จับใจ
๑ หนึ่งแม่นพระนลพิมลทรง	จิตจงประสงศ์ไฟ
องค์เพลิงเดกิงกิติจะไป	คุดซึ่งพระฟังหมาย
๑ หนึ่งให้อุคตนิกรมัญญ	ฐจรัสจรรณูพราย
เรื่องเมืองและเรื่องอกนิฉาย	ก็วิเศษเสมอกัน
๑ ฝ่ายองค์พระกาตจักรตระการ	ชยะชาณุสรานุธรรม์
อวยพรพิมลพลอนันต์	นลยินก็ยินดี
๑ หนึ่งให้พระรูรสกระยา	ทิพโภชน์พิพิธมี
เอมโอยฐะโอชอคมชี	วะก็แล้วก็แพรวพราว

๑๐	หนึ่งให้สถิตย์สุขุมธรร
เลื่องชอระบือคุณณะหา	มะอนันตะยีนยาว
และณะดินระบิณธรรม
๑๑	ฝ่ายองค์วีรฤทธเกรณเจิต
สองพรสุภัทธอุปสคัมภี	ก็ประสิทธิ์ประสาทคำ
นลตรับสดับผล
๑๒	หนึ่งแม่นพระนลพิมลทรง
วาริจะมีคฤกมล	จิตจงประสงฆ์ชล
นลใคร่หทัยหมาย
๑๓	หนึ่งเธอประทานทิพยมา
ต่างอวยสมงคลขจาย	ลยะรสสุคนธ์ปราว
พรสิทธิ์ประสาทสาร
๑๔	เสร็จแล้วสุรามรเสด็จ
งามเทพพาหนะทยาน	จรเตร็จอำพรชาญ
พลผองผยของโพยม ๗
๑๕	ฝ่ายเหล่ากษัตริย์วิบัติใน
หมายใจจะได้มุขตระโบม	หฤทัยไผทโกรม
ก็มิได้พธูอร
๑๖	นางเลือกพระนลสิบมีหน้า
ต่างราชก็ต่างจรนกร	สุรข้ำประทานพร
ทิศทั่วไผทศรี ๗
๑๗	เมื่อนั้นวิทรภ้อธิบตี
จัดการวิวาหพระบุตรี	พรภีมะภูมี
กลในหทัยจง ๗
๑๘	ฝ่ายองค์พระนลพิมลธรร
ทูลลาพระภีมะบิตูรงค์	มิกพรรณรายทรง
จรจากนกรศรี

๑ สู่เวียงวิวัฒเนียรราช	พิศวาสพระโภมิ
ดั่งศักดิ์กระผู้ศจิบุคิ ^{๑๑}	ชตระกองพระน้องเชอ
๑ ครอบครองประชากรนิษัธ	ก็อุบตีวิบูลย์เลอ
บำเพ็ญกุศลผลเสมอ	สุขแผ้วพรากร
๑ ครอบกิจพิธ้อสวเม	ธะมเหสะกำธ
ดั่งองค์พระนาหุขจร ^{๑๒}	กิติเกริกณะชาติวี
๑ ฝ่ายสายสมรบรรไน	ษธราชมเหษี
มีราชวโรรสบุตรี	ศุภลักษณเวิไลขตา
๑ นามราชธิดานรบดิน	ทรอินทะเสนา ^{๑๕}
นามราชวโรรสนรา	ธิปอินทะเสนยง
๑ ฝ่ายองค์พระนลนฤปไน	ษธไอศวรรย์ทรง
ครอบครองประชากรธำรง	ยุติธรรม์นิรันดร ๗

นิทานเรื่องพระนถ
ตอนที่ ๖
สัททวิภคเจสิลฉนภ

๑ เมื่อมีเอ็งหรือทมิฬอุกขอมร	ควีนแสร็จสุขุมพร
๒ เมื่อพระนถพบแม่พระนถนรบถ	ผู้ซึ่งพระโภมิ
๓ เมื่อพระนถมีปัญหามาจากนครพลัน	กันแตรี่จระเห็จฉน
๔ พอพบทมิฬอุกขอมรประณกลาง	แถวเดือนวิถึทาง
๕ เมื่อมีสงฆ์สงฆ์นถนทราจิปถึพลัน	เผยภักทอะถถถอัน
๖ สุตถนถถถถถถถถถถถถถถถถถถ	จักสู่สถานรม
๗ เมื่อมีทมิฬอุกขอมรทมิฬอุกขอมร	ข้ามังจะตรงไป
๘ หมายถึงนถนถนถนถนถนถนถนถ	ตีเลิสะลาวัณย์
๙ วิไล	

- ๑ หวังอ้อมมองก็ยู่คดีพระศรีสมรไว ทรรภีฉวีไร
 วิตาส
- ๑ บัดนี้ภีมะบุตรจะมีพิธิประกาศ การเลือกพระแก้วราช
 ธิคา
- ๑ ข้ายินเกล้าวาระบุขาวสุมพรก็มา หวังพาพระพาลา
 ตระกอง
- ๑ เมื่อนั้นองค์อมรินทะยีนกลีสหนอง จึงตอบยุบลสอง
 ธิไกร
- ๑ ดูราองค์ก่กลิงระเห็จอำพรไกล กลากันผิขึ้นไป
 ทีเปล้า
- ๑ มาบ้านนี้และพิธิสุมพรพระเขาวี แล้วเสร็จและสี่เรา
 จะกลับ
- ๑ ต่อหน้าเราจตุรงค์พระนางสิริวิทรภ สรรเสร็จประสงศ์สรรพ
 พิธิ
- ๑ องค์ไฉนชัยสุรพลพระนลนฤบดี เปนราชสวามี
 ตระกอง
- ๑ เมื่อนั้นองค์กลิทราบก็ปลามกมลตรง ตรีกกริ้วพระผิวทอง
 ยุพา
- ๑ เือบอาฆาตทุจริตเพราะจิตตะริศยา ดูคู่สุคามา
 นุ้ย
- ๑ กำเริบเือบจิตหมั่นสุรินทรบมี เคารพพระวัชร
 วิชัย

- ๑ คูหมื่นทั้งพระวรุณพระเพลิงพระยมไกร กำเวิบลำพังใจ
บ่เกรง
- ๑ บังอาจเลือกภสตามนุษย์นนะมิแยง อ้นองค์พระอินทร์เอง
บ่เลือก
- ๑ เลือกผัวคนอรเชอเสมอจิตกระเสือก หาทุกข์บ่ผูกเกลือก
จะวาย
- ๑ ทิ้งผัวเทพอรเชอเสมอจิตสลาย ทิ้งสุขบ่ผูกหมาย
สวรรค'
- ๑ อียบาใหญ่หลวงบ่มีลวงณะห้วงวิบูลทัศน์ แท้โทษจะถึงอัน
ทวาย
- ๑ เมื่อนั้นองค์อมรินทร์ชยีนก็อธิบาย คอบถ้อยแถลงปราย
ประโยชน์
- ๑ ดูรอกกัถลิควรบ่ถ้วนประทุฐโทษ อ้นองค์พระนงโพธ
บ่ผิด
- ๑ นางเลือกผัวสุรพลพิมลนลนริศร์ เรื่องบุญมบุญกิต
ติคุณ
- ๑ สี่เราให้อ้อมดับขัดจิตพระสุน ทรีโสภนาคุณย์
ติลก
- ๑ ชายเช่นไฉนธอันถวัลยะอธิปก พราหมโณปถัมภก
เถกิง
- ๑ นางใดบ้างจะมีมาดสวาคัจจิตประเทิง เสน่ห้ภูปะผู้เชิง
นลาค

- ๑ ไกรบังทรงคุณธรรมประจำจิตบ่คลาด ดั่งองค์นิษัณนาถ
นเรศร์
- ๑ ทรงเมตตากรุดาธุสาหะจตุเวท อาชฺยาน์ประชาเบศร์
ก็เจน
- ๑ ทรงสัตย์ปรีติฤดีมีปะนฤเบนทร์ แท้เที่ยงบ่เอียงเอน
เลื่อยค
- ๑ เชอดีแล้วคุณนั้นและท่านสิจะกระเสียด เมียดบ่งและจงเกลียด
มิชอบ
- ๑ ไกรแข่งผู้คุณเลิศประเสริฐจิตระบอบ เวยต่อกี่เวรตอ
บ่ผัน
- ๑ คำแข่งนั้นจรปรวนและหวนดลณะมัน ผู้แข่งแสวงทัณ
ทกรรม
- ๑ มันหยามอยาบผิวสาบจะตกนรกจำ รังรุมณะหลุมคำ
ค่างน
- ๑ คำรัสเสร็จสุรตรีจระเห็จอำพรบน เพ็ญผ่องอำพนพล
อำไพ
- ๑ ทันใดเมื่อจตุทเวหะเขจรกำไร กลี้กล่าวยุบลไป
บ่หึง
- ๑ ดุราทวาปรผู้สหายสุหฤทพิง ช่วยข้ำบข้ำจิ่ง
จะชอบ
- ๑ ตุคติแก่นนลแสนผิแหลนพิษประกอบ เสียบกายมิหมายตอ
กระไร

- ๑ ข้าไซ้จรจักรสู้และสิ่งพระนลใน ยัธราชจะกลาดไป
บ่มี
- ๑ เข้าสิงแล้วและข้าจะพาพระนรลีห์ สู้อั่วบ่กั้วดี
ค่างน
- ๑ จักทำให้่นลลุ่มและจมนธะมหิดล เสียเมืองกระเคื่องมนท์
มลาย
- ๑ อ้นองค์ในนชเคยเสวยสุขลบาย จักเส้อมสลายกาย
ทุพลี
- ๑ เคยขึ้นลมอภิรมยะชมพระรมณี ทรามไวยพระโภมี
จะตาย
- ๑ คิคกงสมจิตหนาทวาปรสหาย มุ่งหวังจะดั่งหมาย
มิกลาด
- ๑ เชิญช่วยอาตมะเถิดจะเกิดผลมิพลาด เกลอสึงณะตูกบาศก์
นะเกลอ
- ๑ เกลอสึงอัญจะและข้าจะสิงพระนลเลอ ห่อนข้าจะพาเธอ
ทำงาน ฯ

นิทานเรื่องพระนล

สรรกที่ ๓

อินทรวงศ์ฉันท์

๑๒	เมื่อนั้นกลัมิ	วรมักมตสมถ
	อาภาตพระนลจิน	จิตกร้าวจะร้าวจะราน
๑	มุ่งร้ายและหมายขวัญ	มนมั้นจะหักจะหาญ
	มาดจ้องทำนองพาล	นลพลาดจะฟาดจะฟัน
๑	มัวมิตรสนิทจิต	ทุจริตบ่ผิดบ่ผัน
	สองเกลอเสมอกัน	จรสู่นิชัยสถาน
๑	มุ่งหน้าจะหาช่อง	จิตจ้องประหัดประหาร
	สืบสองถนัดนาน	นลพลาดเพราะขาดพิธ
๑	ถ่ายบุตรสำเร็จแล้ว	พระบ่ต่างพระบทศรี
	ไปทันสอาดดี	จรสู่ณะสันธยา
๑	ฝ่ายท้าวกล้าทราบ	อวกาศอุจาดก็มา
	สำนึ่งพระราชา	บ่มีหึงกระดิ่งพระนล
๑	ดลใจพระไณยธ	ก็วิบัติวิบัติวิกล
	เชิงเขาวนั้กำเลามนั้	มนขั้ระกำวิกร
๑	ครั้นองค์กล้าสิ่ง	นลสมมนานุสร
	จึงองค์ทวาร	จรตรงดำรงสกา

๑ กลีทุลพระบุษกร	อรชรขจรวิชา
ผู้เปนพระภาคา	นลราชอำนาจมหัน
๑ ตุ๊ก่อนพระบุษกร	จิตหาญชำนาญพนัน
เชิญชวนพระนลธรร	มิกราชประลองสกา
๑ องค์ท่านเสาชญาถล	ชลเล่หะเทวะนา
รู้หลักประจักษ์ป่า	ศกะคด่องทำนองจะทำ
๑ นลไซรมิไ้รู้	ผิวสู้ก็เห็นจะกรรม
ตัวท่านชำนาญขำ	นะนริศร์บ่ผิดกมล
๑ ศกุงการสราญรม	ยะบรมบุราภินนที่
สมบัติสกุ์ทร์ผล	พรราชมไหศวรรย์
๑ เราจักอำนวยการให้	ประลุท่านเพราะการพนัน
สมบัตินิยัธพลัน	จะวิเภทเพราะเหตุสกา
๑ สิ่งใดมิได้เหลือ	กถเผื่อแถลงกถา
ตัวนลพระนลนา	ยกเกิดจะเกิดสุผล ๗
๑๒ เมื่อนั้นพระบุษกร	บทจรนครพระนล
ทำทุลทำนองถล	กถิสอนบ่ห่อนจะแห่ง
๑ คุราพระภาคา	ขติยาศิคุณแสดง
ไวระแวงแกลง	จิตหวั่นพระบารมี
๑ เชิญนลพนันบาศกั	นลอาจก็อาตมบ่หนี
คู่อักจะเทวี	มณมนันพนันจะตอง

๑ ทำแล้วก็ทำเล่า
 คลองธัมมะทำนอง
 ๑ บัดเด็ยวก็หันหวน
 ไคร่ขันพนันมี
 ๑ บัดเด็ยวก็ได้คิด
 หลงเล่นบ่เห็นงาม
 ๑ บัดเด็ยวกลีดล
 แดหมายก็ตายแด
 ๑ บุษกรทำนุคทำ
 ไนรัชกษัตริย์ปลง
 ๑ เสียรพยับบ่มับเหลือ
 ที่นาระนา
 ๑ ลูกบาศก์อุบาทว์แท้
 หลายกั้นและหลายวัน
 ๑ สำเสวกามาตย์
 จักตัดจะทานไ

นลเศร่าหทัยะตรอง
 ผิวเล่นก็เห็นบ่ดี
 จิตบ้วนอำนาจกลี
 มลจิตบ่คิดจะขาม
 ทศทิศจะเข้จะหยาม
 มนบ้วนจะปรวนจะแปร
 จิตนลก็เชื่อนก็แซ
 บ่มิยังมียันมियง
 เฉพาะหน้าพระนางทนาง
 จิตผันพนันสกา
 ชุระเบือจะไตรจะตรา
 นิธิเนื่องอเนกอนันต์
 นลแพบ่แตกบ่ผัน
 นิธิสิ้นและสิ้นกษัย
 ก็มีอาจจะทำอะไร
 ษธได้ก็ห่อนจะมี ฯ

๑ ปางนั้นนรากร
 อำมาตยะมนตรี
 ๑ มั่วสมประชุมกัน
 มั่วมนท์บ่ยลยิน

ชนชานิชัยบุรี
 จรสุนิเวศน์นรินทร์
 จิตหวนเพราะภูบดินทร์
 กิจราชวินาศวิการ

๑	เข้าเย็นบ่เว้นว่าง
กินคำมิสำราญ	นลร้างเสวยสนาน
พระบ่แนบพระนางพงา
๑	จึงสูต๊ะผู้เขา
หูลองค้พระนางพา	วนะเฝ้าวรางคณา
ละวิทรภะมานวี
๑	แจงแจ้งแถลลงเล่า
บรรดาป้ระชาชี	ดุจเค้ายุบลคตี
จรสู่ป้ระตุสกา
๑	เหตุเห็ดคหทัยที่
ห้วนอกสทกทา	นรเทพททรงสกา
หะถนัดวิบัติจจะมี
๑	ขอเชิญพระนางองค์
หูลกูปตีพลี	อรอรรคะราชินี
ดุจข้าทำนูลพระนาง
๑	เชิญองค์ป้ระชาเบสร
เสด็จออกณะท่ามกลาง	ขตียะสรวิไลยวรางค้
ชนเฝ้าพระบาทศรี ๖
๑๒	เมื่อนั้นพระราม
องค์ท้มีะยันตี	วนิตาสุวรรณินี
จิตเจียนจะจากสกนธ์
๑	แสนโศกบ่สร้างศัลย
คว่นคลพระนลชล	มนห้วนวะว้าวะวน
นยนาท้พรัท้พราย
๑	เสียงสน้ร่าพรรณ้ทูล
อ้อองค์พระทรงฉาย	จิตกุกทเวศบ่วาย
กษมาปะสารทูล
๑	บัดนี้ป้ระชาราชฎร์
เชิงชอบระบอบบุรพ์	และอำมาตย์จะมาทำนูล
จิตก้กติริก้พระองค์

๑ หวังเฝ้าพระเจ้าฉัตร ภูมินทร์นรินทร์จง	และประณตพระบทบงสุ จรให้นิกรประณาม
๑ ทูลแล้วทำนูลเล่า โถมศรีฉวีงาม	อรเสร์ห้าทัยะชาม ก็สลัวะระวัสกนธ์
๑ นลเฉยบ่เผยโอษฐ์ ลุ่มหลงพวงวน	ดุจโสทรบ่ยินยุบล จิตมั่นกระดานสกา
๑ นางทัมะยันตี มนตร์นิกรนา	ขุดก็้อ่อนอรุรา ครกรรมระบบมหทัย
๑ โจษจรรสนั้นว่า กลับกลายสลายไป	พระนราธิเบนทร์กระไร ดูจันนี้มีคณิง
๑ ฝ่ายองค์ก็ติด ไฉนธวิบัติกริ่ง	จิตนลกระหลบกระลิ่ง มนแน่วณะเทวนา
๑ หลายบ่กษะหลายมาส หลายบ่กษะหลายมา	บ่มีคลาดกระดานสกา สะบ่พันบ่พันพระองค์ ๗

นิทานเรื่องพระนล

ตอนที่ ๘

อุปชาติกันท์

๕ พระนางศุภางคี	มเหษีนิษัทรอง
รัตนคชปัลลตปลง	ธูระท้อทำนองการ
๖ ไฉนธบ่กันดี	ยุดีฤดีดาล
ระอาอุรालาญ	กลศัสตราเสียบอร
๗ ระโหยระหวยหวน	บ่สงวนพระองค์สมร
ยามนอนบ่เปนนอน	จะเสวยก็เฉยชา
๘ ตรัสเรียกพระนมนาม	วฤหัตตะเสนา
เฉลียวฉลาดสา	ระระเบียบก็เฉียบแหลม
๙ พิกฤษ์สมัคสมาน	กลกาญจเหมมีเกม
ภักดีบ่โรยแรม	ปฏิบัติบ่โรยรา

นางห่มขันตีตรัสว่า

๑๐ อำท่านสราญสัจย์	วฤหัตตะเสนา
พระนลนเรนทรา	ชิปเล่มจะจมพลัน
๑๑ สกาจะพาพราภ	จรจากมโหศวรรย์
สมบัตินิษัธสัน	ตีพิบูลย์จะสูญไป
๑๒ เร่งเชิญวโงการ	มเหษีบาดกกรรจไกร
ประหนึ่งพระนลใน	ษธสั่งบ่กังขา

๑ ประชุมประชามาศย์	มนมิ่งมิสงกา
แจ้งเหตุวิเภทกา	ระจะลุ่มจะแหดกลง
๑ เชอทรงสกาสิ้น	นิธิสินบ่กั้นคง
อมาศย์ฉลาคจง	จรเฝ้ารินทร
๑ มไหศวรรย์สุญ	ก็จะภูลเทวศถอน
เสนानรากร	ก็จะเดื่อดจะดาบใจ
๑ ท่านจงกระจายเล่า	ชนซึ่งพระเสี้ยไป
จำแนกจำนวนใน	นิธิซึ่งพระยังมี ฯ

๑๑ นรีฤดีมาศ	วราชชาตรี
รับสั่งพระสุนทร	จรเรียกอมาศย์มา
๑ แจ้งกิจบ่ผิดซึ่ง	พระวิทรระกะกันยา
แถลงบ่แฝงกา	รณะอันจะพลันเปน
๑ ตระบัดนิษัศเส	วกราชอมาศย์เห็น
เหตุดำจะดำเค็ญ	ก็เทวศทวิทรง
๑ ฐัราชวโรงการ	ก็ทยานหทัยขง
เพราะเหตุพระรูองศ์	พระดำรัสประชุมเรา
๑ ประดาประชามาศย์	จิตคาดคณึงเดา
เหตุร้อนจะผ่อนเบา	ก็ละเลิงละลาญใจ
๑ กลุ่มกลุ่มประชุมชวน	จรคว่นดำเนียรไป
สพริบสพริบใน	วราชสภาพลัน ฯ

๖๖ พระนางสองามมาศ	ยลราชอมาตย์อัน
มากหน้าประดากัน	จรสู่สมาคม
๑ นางด่วนเสด็จล	ณะพระนลนโรดม
ทำนุถุบลกรม	จิตตรองทำนองความ
๑ ว่าจะว่าแห้ววอน	อดิศรขจรนาม
กานดาพยายาม	จะสกิดหทัยนล
๑ อ้อองค์พระทรงศักดิ์	ปฏิบัติภัยเสยงพล
ประชาและสามนต์	จรมาสมาคม
๑ พระจงเสด็จเพื่อ	ชนชั้นนิยมชม
ยังให้นิกรสม	จิตเกิดพระภูธร
๑ ทูลแล้วทำนุถุบล	อรเศร้ออรอร
ระทระทวยถอน	จิตแทบทลายลาญ
๑ พระเฉยบ่เผยโอยฐ์	ดุจโศตรบ่ยินขาน
กานดาประการ	มหิษก็หนีจร
๑ สู้แทนผชมชบ	ศุกพักตระเหนือหมอน
ละอายบ่คลายคลอน	จิตโศกสยของภัย
๑ สกาก็พาเชอ	มนเปลอมะเมอไป
ใครคิดสกิดใจ	พระบ่ยั้งบ่ยินยล
๑ มีแต่จะแพ้บาศก์	บ่มีคลาดจะสักหน
พระแพ้จะแก้คน	ก็บ่ได้ประดุจแด
๑ นิษัณรินทรร้อน	บุษกรบ่แยแส
นลพลั้งจะรังแก	กตเจตนาจง ๗

๑๑	เมื่อนั้นพระโภมิ	ยวดีกำสรดทรง
	ประจักษ์วิถื่องค์	ภสดาถลาจร
๑	พระนางกนึ่งใน	หฤทัยก็อวรณ์
	ตรัสเรียกพระนมอร	วฤหิตะเสนา
๑	อำท่านสราญธรรม์	สติมั่นสับัญญา
	มहीปะราชา	ธบ่กั้นบ่พินองค์
๑	มิไวมิไค้การ	ผิวนานจะแหลกลอง
	เชิญวาร์ยเถยยัง	และก็ข้าจะสั่งการ ๗

๑๑	บัดนั้นพระนางนม	กรก้มกมตมาน
	คำรัสพระนงคราญ	จรรีบกระไลกลา
๑	บ่รังบ่รอไซ้	ชนให้ตระบัดหา
	จิงวาร์ยเถยเสา	รติทราบพระเสาวนีย์
๑	รีบเฝ้าพระนางองค์	อรรราชมเหย์
	พระสุนทรมี	พจนาดละสุนทร

นางทัมขันธ์ศรีว่า

๑๑	บุรุษวิสุทธเอย	จิตเคยบ่แคลนกลอน
	ภูกฤตอดิศร	ชก็ไว้ก็วางใจ
๑	บัดนี้สี่มีเหตุ	จะวิเภทมหากัย
	พระนลนรินทร์ไน	ษชหลงพวงวน
๑	พระแพ้วพั้นบาศก์	พระบ่กลาดกระดานกล
	ยังแพ้วจะแก้ตน	พระก็ยั้งถล้าไป

๑ ฉันทิตพระบุษกร
ฉันทิตพระนลไฉน	ข้านะบาศกัณฑ์คลาดใจ
ยชแพ้นั้แปรผัน
๑ จะตัดจะทานเชอ
ญาติวังศ์พระทรงชร	ก็มะเมอกมลมันท์
มะและมิตรก็อดแด
๑ แม่คุมเหษี
จะช้จะแจงแปร	อวนี่ศั้บ้แยแส
จิตไ้ก็เหลือทำ
๑ จะแก็กี่เหลือแก็กี่
เจ็บจิตจะกิดจำ	ทุระแท้วิถักรรม
จิตฝ้าทุสาธัย์
๑ เหลือวหน้าจะหาใคร
จะฟังพ้านักใน	ก็บ้ไ้ปุ้ระคุดใจ
ธุระนั้บ้มีตน
๑ จ้านงพินิจใน
หาผู้พิทักษ์นล	หฤทัยแสวงผล
นรราชชลอชู
๑ เห็นตัวก็แต่ท่าน
ระบอบระเบียบบู	จิตหาญกระตัญญ
รพะเที่ยงหทัยตรง
๑ สกุดพระนลกุ
ไป้สุญประยรวังศ์	ปะจะรอดธำรงคง
ก็เพราะท่านขำนาญรณ
๑ จงเทียมคุดรงคั้รับ
คณุชธิดานล	รถแทบวิถัพน
จรพาบข้ำที่
๑ ลุแทบวิทรรภั้ทูล
ฝ้ากราชกุมารี่	ณะพระภีมะภุมี่
และกุมารสราญองค์
๑ ฝ้ากทั้งคุดรกราช
สำเร็จประสงคั้จง	รตมาศมถั้แรง
จรโดยจะปราถนา ๗

๑๑	พระนางสอวางวรรณ จิงวาร์ยัณเฑียร	วาศรรจำนรรจา รติแจ่งวิจารณ์แจ่ง
๑	ทูลตาพระราม ประชุมอมาศัยบัง	จรรีบกระไลตรง ถมมหาสภาพอง
๑	ทวิตรีภและปฤกษา มาดมิ่งจะส่งสอง	กิจว่าพระศิวทอง ยุพพื้นพระนลจร
๑	เห็นชอบระบอบพร้อม ประชาอรุวรรณ	ชนน้อมถวายกร จิตกรมระทมเกรียม
๑	บั้งบ่อสา บรรจงตรงค้เทียม	รติจัดตระบัดเตรียม รกรีบกระไลกลา
๑	เชษฐราชคนัยราช พระอินทเสนา	คนยาบุพภา และพระอินทเสนทรง
๑	ลูราชนกรคุณ ถ้องทูลยุบลองค	ทินบุญอศุศลัยยัง พระวิทรรกับดีศรี
๑	มอบองค์กุมารราช พระภีมะภูมิ	และพระราชกุมารี ก็ตระหนักหทัยปอง
๑	ถนอมและกถ่อมเกลี้ยง สองเขาวะถ้ายอง	ทนุเลี้ยงพระหลานสอง ก็เจริญจรูญเรือง ๗
๑๑	ฝ่ายวาร์ยัณเฑียร รำพึงคณิ่งเคื่อง	จิตอยู่มีรูเปลื้อง อูระขุ่นระกายกลอน

๑ อำลาวิหรรณราช	จรโดยพนาตร
ถึงถิ่นนรินทร	ฤศุบรณะราชา
๑ เชอครองนรากร	ณะนครอโยธยา
บำรุงประชาปรา	กฏเดชอคุศลย์ยัง
๑ ระเบียบะบินบุณ	ยะพระคุณเขจรองค์
จิงวาร์ยเณย์จง	จิตพึงพระบารมี
๑ เข้เฝ้าถวาทัว	ฤศุบรณะระเรื่องศรี
พระภูบตีปรี	ดีก็เลี้ยงบำรุงเขา . ๗

จบสรรคที่ ๘ ในนิทานเรื่องพระนล

นิทานเรื่องพระนล

ตอนที่ ๘

วสันตติลกฉันท

๑๕	ปางนั้นพระนลพิมลฤทธิ	พิปริตเลมอเมา
	บ่มบ้ำสกาถลกำเลา	บ่มิพนมิพนองค์
๑	มีนมนท์กมลทุมลมัว	มนมัวอมิตรยง
	หลงลมนิยมประยุรวงศ์	บุษกรกระฉ่อนเขาวน
๑	เหลิงเล่นบ่เห็นภยพิบัติ	ดุจศัสตราเสียบเอา
	เซซุดประจูดรณเขาว	ผิวเสียบเสียดาย
๑	ไอสุรย์พิสิณฐ์พิพิชภถ	ทสุวรณะโพรงพราย
	โภคพิตฤ์สุวัตรกระจาย	จรเผอบ่เหลือลล
๑	คลังใหญ่และน้อยผิวจะนับ	ชนทรพ์ย์บ่เพียงพอ
	มาตงค์ตรงค์ถลล	นิธินก็สิ้นเชิง ๗

๑๖	เมื่อนั้นพระบุษกรกษัตริย์	ขำณะฉัตรก็บรรเทิง
	ไอสุรย์วิบลย์กิติเถกิง	อภิศักดิ์รังสรรค์
๑	แย้มยิ้มพะพรมพจเฉลย	นลเอียบ่เปอัน
	เหมรัตน์สุวัตถุจะพนัน	นิธองก็ของตุ
๑	เหลืออยู่ก็แต่พระสุภกา	พนิดาพบุตร
	เอกรัตน์พระขัตติยพฐ	วราชมเหม

๑ มาเราจะทอดทิวะพนัน
ใครค้ำจะได้พระรมณี	พระวิทรภะนารี
นลงงบ่สงกา ๗
๑ เมื่อเห็นพระนลกมลเสวรี
อ้างคตลิ่งนบนะวา	จิตเฉาพระปัญญา
ทะวิวาทบ่อาจแสดง
๑ นิ่งจ้องทำนองมนุชไบ้
มาตรว่าศราวุธสำแดง	อุระไข้คนิ่งแหง
พียเห็นบ่เจ็บปาน
๑ ยินคำพระบุษกรดำรัส
แสบแสบจะทนกมลมาลย์	นลอดอุรालาญ
จะเลื่อยคเพราะเสียดแทง
๑ ปลดเปลื้องพระกษณะพิพิธ
อาภรณ์ได้ลกนกแสง	วิริจิตะพั่งแสวง
มณินายกระจ่ายเงา
๑ เหมพัตถะรัตนะวิสิณฐ์
อัมพรหิรัญพิมลเกา	ชวลิตพรายเพรา
ศึกเลื่อมละลานตา
๑ ทุกอย่างพระวางณะกฤหคต
เหลือผ้าจะพันพระวรกา	และพระนลบ่เจรจา
ยะก็แทบบ่มีดองคี่
๑ ออกจากพระมนทิสเสทิน
พักตรกั้ระทมอุระธำรง	มนเมินดำเนียรตรง
ทุกุขแทบจะจาบัลย์
๑ นวลนางพระราชสุพรดา
ได้ผ้าสพักสริระพลัน	สุกคาชวาวรรณ
จรรับกระไลตาม
๑ สององค์ทรงมยุรยาตร
นอนนั่งณะร่วมนิคมคาม	ณะตลาตถนนงาม
ดุจไฟร์ดำเนียรดิน ๗

๑๖ บัดนั้นประชาภิกรวู้	คุณผู้สวามินทร์
นาคกรก็ถอนहतยจิน	ตะระทตะระทวยทวี่
๑ ภัคดีพระนถนฤปราช	และพระราชมเหย์
เอื้อเพื่อเพราะเพื่อกฤณเม	จิตโอบอำรุงภาร
๑ เลียงคูประภูธรบ่แคลน	ชนแสนจะสงสาร
สามวันพระบุษกรสรายุ	ยศรูกี่ขู่เขา
๑ บ่าวในนครนิกรชน	ผิวนลเสด็จเนา
หนไหนและไครกรุดเอา	ธุระแวดลวายบาย
๑ ไม้เกรงพระบุษกรพิโรธ	ก็และโทษจะถึงตาย
ทวยราษฎร์ตระหนกจิตก็วาย	ธุระเอื้ออำรุงนล
๑ สิ้นที่พำนักพระนลหมอง	และพระน้องก็หม่นมน
สองจากนครจรณะพน	นิทรนอกกำแพงเมือง
๑ อาหารก็จนพลก็ไร้	อูระไขระคายเคือง
มันเผือกบ่เลื่อกรสประเทือง	ชีวะแทบทลายลาญ
๑ โหยหิววะหิวहतยเวียน	และพระเศียรก็ชมชาน
โซมชุดประดุกทุพลพาล	อูระเอียบ่เคยชาม
๑ หลายวันพระตื่นตุรดำเนิร	นุชเดิรผจงตาม
วันหนึ่งประสบสกุณงาม	นลไกลก็ไปหนี
๑ ไนยัคคณิงहतยนา	ยกว่าปดัตตรี
มากหมู่และอยู่ณะปลพิ	บ่ตระหนกहतยบิน
๑ เนื่อนกก็โกชนะพิเศษ	ผิวเจตนากิน
จับได้จะโดยกมลจันต์	รสทิพโอชา

- ๑ เพื่อกมันและสรรพะผลไม้ ก็มีได้กระหายหา
 ๑ จำเราจะจับทวิขหมาย จรสบสกุณเพ็
 แล้วเราจะเผาเอดอกนี้ มุทขีพพาช
 ๑ หนึ่งชนหิรญูกัลลทรรพ์ ยะจะนบอเนกนัย
 กิดกินและกิดนิชอุไร ก็กระหายบ่หายจง
 ๑ ตรีกพลางพระเปลื้องวสุนะซึ่ง นลทรงสพักองค์
 กลักลุมจะกุมคดะพิหังค์ และพิหคก็เหิรบน
 ๑ ปางนั้นนริศร์ก็พิสวง เพราะพิหคะทรงพล
 พาฬาระเห็จอำพรจน พระจะไลบ่ได้กิน
 ๑ ไนย์ธก็ทรงปริวิตก ผิวนกกำลังยื่น
 เหลือร้ายลอยกมลกลั่น ทูขเที่ยงทิกัมพร
 ๑ ปางนั้นพิหคกนกแกล้ง จิตแสรังจำแลงหลอน
 ๑ คุราพระนลพิมลศักดิ์ พจนาคถ์ทำนูลนล
 นี้หรือระบือกิดิตถล ปรบักษ์สของพล
 ๑ รู่เท่าศกนุตะก็บรู วิทยานชำนาญเขาวน
 มัวโมหะมนกมลเรา ดุจผู้กำเลาเมา
 ๑ เรานมีไซ่สกุณคอก จรดอื่กลงกล
 เราคือสกาจรพจญ และจะบอกยุบตนล
 ๑ อันเราสกาสกุณไซร์ นลไว้บให้เกษม
 แม้เ้าจะพันสริระเอม จะมิให้พระนลเปรม
 อูระได้มิให้มิ

○ พุดพลาตงสกาศกนิพน	จรหันระเห็จหนี
ปางนั้นพระนลนฤบดี	ก็ระทระทวยใจ
○ พลาตงทูลผอนอรสอวาง	นุชนางวิไลโยไร
เทวีพระศรีสมรไว	ทรภักวิกาญจน์
○ อ้าองค์พระนุชบุษยะรัตน์	กฤษณ์ชัยมหาศาล
อันอักขะจ้องจรประหาร	ดูจนก็มีกรรม
○ ตูเพลินสกาวิกตจิต	วิปริตเลมอมา
สมบัตินิษัธวิบัติจำ	จิตจากนครหลวง
○ ไปเคยวิบากดลวิบาก	จรลากพระเพ็ญยวง
สู่ป่าและพาสมรดวง	จิตจากประยูรวงศ์
○ อาหารก็อดบถก็ร้อน	บทจรณะดอนดง
หมดรู้จะสู้จรดำรง	อิหโลกไฉนใด
○ ตูแสนจะโสภจิตกำสรด	อปยศเสยงใจ
นาเนปการวิกตไก	ยะจะจู่จะสู่นาง
○ โภมตรุกี่คู่ขนมพี	ยุดดีจะหม่นหมาง
ฟังพีจะช้สถลทาง	นุชจงประจงจำ
○ ในทักษิตาเปตสถล	ผิวदनดำเนียรสำ
เหนี่ยกจิตบ่ผิดทิสจะนำ	จรกรงอวันตี
○ นงพาลผิผ่านนครพัน	ก็จะดลศิขรีศรี
นามฤกษะวัตศิริมหี	ชรเงื่อมโขงกเงา
○ ทางนั้นก็บรรพตพิศาล	พิสดารตระการเพรา
วินัยศิขรจรลีเนา	บดฝ่าพนาลี

๑ ถัดนั้นนท ^{๑๐} ระชะลา	ลชะช้อปโทยณ
ไหลดตรงและลงสมุทมิ	ชลควังพะผังจร
๑ มันเผือกจะเล็กรสนิยม	ก็จะสมอรอร
อาศรมอุดมมุนิเกร	ตบะกล้าวิชาชาญ
๑ ไกรไกรจะไกรจรจรัล	ถะวิทรระประการ
มุ่งหน้าถะมารกะประมาณ	ทิสันจะพลันดล
๑ ไกรไกรจะไกรจรประเวศ	ถะประเทศโกศล
มุ่งหน้าถะมารกะสกล	ทิสันจะพลันถึง
๑ ต่อไปก็ทางจรณะทัก	มิดเทศสำนัง
เนื่องนรนครศิขรพิง	พิศขมนิยมใจ
๑ ตรัสแล้วพระไณยชมที่	ปติขึ้นครไกล
ชี้แล้วพระนลนฤปไน	ษชตรัสทำนุตนาง
๑ ตรัสเสร็จพระเจ้าพจนตรัส	และพระหัตถ์ก็ชี้ทาง
บวลน้องก็ข้องอรุระคาง	มนขันคหนึ่งใจ
๑ รู้เท่าพระราชวรยุธา	กถยาณิตรีกไตร
เห็นท่าทำนองนฤปไน	ษชเที่ยงจะเลียงทาง
๑ ช้ทศวิทรภันครไท	ก็จะให้พระน้องนาง
สู้ภีมะผู้ชนกพลาง	นลแยกวิถีไป
๑ คิตพลางพระนางนุชประนม	กรกัมทำนุสไท
ข้าแต่พระผู้สุวิชัย	นฤเบนทรภูบาล
๑ เคียรตุจะแตกอรุระจะแยก	จิตแหลททำลายลาญ
ยังตรองก็หมองพระพจมาน	นรเทพวาที

๑ บัดนี้หม้กมิตไร ^{๓๕}	สุขในพนาดี
ราชยะไอศวรศรี	ชนทรพยก็ยับเขิน
๑ แม้ฝ้าจะพันวรกษัตริย์	ก็อุมัตโโพยมเหิร
กราวขัตวิวัสตรคำเนิร ^{๓๖}	ดุจยาจนุกร
๑ ข้าผู้พฐจะจรจาก	นลโดยพนาคร
ทิงนายกาธิปบวร	บทได้ไฉนเชอ
๑ เชอมีกมลกลจะใหม่	หฤทัยมะมัวเมอ
ข้าอยู่จะสู้จรบำเรอ	ปฏิบัตินรินทร
๑ กราวทุกจะแทบทุระสถล	จรหนวนัชร ^{๓๗}
ฤเมื่อภยามชะวิกร	พิชพาดทุพลเพ็ลย
๑ ยาโคพิโกษุขประเสริฐ	ก็บ่เลศเสมอเม็ย
ชุ่มชนระรันกมลเคล็ย	ภสดาพยาบาล
๑ ผู้รู้และผู้ภิชพร้อม	พจยอมจะกล่าวขาน
ตั้งข้าทำนลพระบทมาลัย ^{๓๘}	พระก็แจ้งประจักษ์ใจ
๑ ฉนั้นไฉนพระกษมา	ธิปสารทูลไกร
จักชวีตีสถลใน	พนพฤกษะไพศาล
๑ ข้าฤจะจากพระนลไป	ดุจไร้เสน่หนาน
แม้นมาตรมิเมื่อมรณะปราณ	ก็มีจากพระองค์จร ๗

พระนลครว่า

๑ ^{๓๙} ดูรายพาพรสวัสดิ์	พระสมัธยมาอร ^{๓๙}
จริงเจ็ยเวเน็ยววจสมร	ชนพลันจะสรรเสริญ

๑ ผู้ไข้จะได้ภิชขฟ้า	ผิวยาจะหาวเหิร
โอสถบ่ปลดวิกกรเกิน	ภரியามนาทร
๑ อันอาตม์สวาค์วรพช	นุชผู้มโนหร
มุ่งรักสมัคมิตรสมร	จะเสมอบ่ห่อนมี
๑ นางอาจขนางขณะวิบาก	จรจากบุรีศรี
เกรงพิ้งจะหนีพระยุดี	สละทิ้งพระมิ่งเมือง
๑ นางเอยเฉลยพจนเล่า	นุชเจ้าระกายเคื่อง
ขุ่นขื่นระคนกมลเปลื้อง	ดูจนั่นเพราะฉันไต
๑ ตุมาดบ่กลาดสมรมิตร	กลจิตบ่จากไป
แม่นักรรมและจำจะสละไกร	สละอาตมะก่อนอร ๗

นางทัมยันต์ศรีว่า

๑ อ้อองค์พระทรงสद्यจิต	อวนิสรณ์รินทร
แม่นมาตมิมิ่งกมลจร	สละน่องณะกลางไพร
๑ ตั้งจิตบ่ผิดพจนก	ก็พระชวีทรรภไย
นิกนิกก็หนักททยใน	นยะที่พระช้ทาง
๑ น่องนี้ก็ทราบสนิทจิต	พระบ่คิดจะอาจขนาง
ลำพังพระนลพิมลวาง	จิตได้จะไม่เป็น
๑ แต่นี้กลัจจรดำรง	ณะพระองคะขุ่นเชิญ
ยังให้ริสรจิตลำเค็ญ	มนมุ่นมะเมอผลอ
๑ ช้ทิวทรรภบถแถลง	ระบู่แหล่งศิขรเฉอ
ใจตุก็รู้ททยเธอ	นลผู้สวามี

๑	แม่น้ำนราธิปประสง	คะจะส่งมเหสี
	ข้าบาทพระราชสหจร	จرتิศวิตรรก์ตรง
๑	ให้ไปนครบิตรอา	คมะข้าก็ตกลง
	แต่ข้าจะเชิญพระนลทรง	ยศด้วยสำรวใจ
๑	มาเถิดพระผู้หฤทเขศ	ณะประเทศสถานไกล
	มาเราจะเต้าสกลไป	ณะวิตรรกะทางหลวง
๑	ห่อนหึ่งจะถึงนครกุด	ฉินบุญมบุญปวง
	องค์ภีมะผู้บิครทรวง	ก็จะปลื้มกมลเปรม
๑	ยับยั้งณะวังวรวิศาล	บริหารหทัยเหม
	ภูมิพระภีมะจะเกษม	สุขสานต์สมานมน ๗

นิทานเรื่องพระนล

สรรกที่ ๑๐

มาถเวกฉันท

พระนลตรัสว่า

๘	คูกรนุช	บุศยะรัตน์
	พงสะกษัตริย์	ภักระถกกล
๑	พีจะมีไป	ในพนสณฑ์
	ทังนิรมล	เอัวร์องค์
๑	อันพระบุรี	ภัมะนรินทร์
	ผู้ปลพันทร์	ยินยศยง
๑	ยิ่งปรุแมน	แสนสุขทรง
	ลีทธิประสงค์	ศักดิ์ดุจสุรย์
๑	อาตมะไซร์	ไข้จิตกรม
	เดิมทีอุม	สมบติบุรณ
๑	มาตระจะเทียบ	เปรียบยศปุน
	ทรัพยะอดุลย์	ภูถนิตินอง
๑	ศักดิ์ที่เสมอ	เลอยศปาน
	ทรัพยะตระการ	กาญจนะกอง
๑	เพียบบริพาร	หาญพลผอง
	ครอบปุรครอง	รัฎฐะนิกร

๑	ปรัดยุบัน จักจรถี	อันยศสี่ ภิมะนกร
๑	พักตระจะกัม เหตุบทจร	กรมอุระถอน เฉกชนชาม
๑	เคยรถล้อม เกลื่อนคชพล	ห้อมจรดล ก่ถนหะงาม
๑	พริบพยุห์เทียบ สมกิติทราม	เพียบพลหลาม ไวยะยุพา
๑	อาตมะไม้ หน้าอรฉาย	ไปเพราะจะชาย โฉมสุภคา
๑	เขากี่จะหัว เดินดูจยา	ผิวพระธิดา จกจรถิน ๗
๑	ไฉนชชัตย์ ว่าจะบ่หนี	ตรัสดูจนี้ ศรีอรพินท์
๑	องค์สุภคา ดีและถวิล	มานะก็ยิน เบาอุระลง
๑	องค์นลจร นวลนุชทราม	อรจรถาม ไวยะระหง
๑	วัศตรครั้ง ปีดวรวงค์	ซึ่งนุชทรง แทบจะบ่มีด

๑ เหตุุนรนาถ	ชาตินรลีห์
ผ้าพระบมี่	ปกปรบีด
๑ จิงอรรตน์	ขัตยะกนิษฐ
วัศตรตติค	องค์กัถวาย
๑ แแต่เนลกริ่ง	ขงนลทรง
กริ่งบุพยง	พันวรกาย
๑ อำพรเตี่ยว	เที่ยวทรทาย
อัครุระอาย	จำจิตจร
๑ ไนษธเหนือย	เมือยวรองค์
นวลนุขทรง	เสี่ยวดุจสร
๑ บาทะระบม	กรมอรุระอร
กายะสมร	สุดจะธำรง
๑ ไหนจะกระหาย	สายชลแห่ง
ในพนแล้ง	ชีพจะบ่คง
๑ หิวฤก็หิว	หิวจิตจง
ภักษะประสงค์	เหลือจรหา
๑ วาสรหนึ่ง	ถึงณะกระท่อม
อันธลิห้อม	ริมมรคา
๑ จิงนรนาถ	ราชภริยา
สู่ณะสภา	พัทวรกาย
๑ เหนือปลผี	ศรนิษฐา
ธิปและพระวา	มาก็ระคาย

๑ ดินบ่มินุ่ม	รุ่มอุระกาย
นั่งบ่สบาย	นอนบ่สบาย
๑ จิตตะละเหี้ย	เปลี่ยวรวงค์
นวลนุชนง	เขาวะบ่เคย
๑ เคยปจถรณ์	อ่อนอุระเกย
นุ่มพระเขนย	แนบสีระนาง
๑ ผัวชกั้เพ็ลย	เม็ยชกั้อ่อน
สองชกั้ผ่อ	พักสรวีรวงค์
๑ แสนจะอนาถ	ดาตราชกลาง
ดินชกั้วาง	กายนิทระเนา
๑ นางและพระนล	ดลครุกรรม
เหตุกลีทำ	ทุกชะบ่เบา
๑ นิทระณะทับ	หลับคุดจเมา
ท้งนุชเขาว์	ท้งนลยง
๑ ครันพระสตุ้	ภัมชะธา
องค้อพลา	อ่อนจิตทรง
๑ นิทระสนิท	อิสรระองค์
นลชจ้านง	ในหฤทัย
๑ เหตุพระระแวง	แห่งมนะนีก
ตรองจิตตริก	ควรรฤไฉน
๑ จักจรลี	หนึ้นชใน
แนวพนไพร	พฤกษะพิศาล

๑ จิงนล ^ข พน	ต้นบ่มีหิง
พิศนุช ^ข พึง	เดื่อดอ ^ข ระดาล
๑ โอ ^ข อ ^ข ร ^ข เอ ^ข ย	เคย ^ข สุ ^ข ข ^ข สาน ^ข ตี
มิตร ^ข ระ ^ข ส ^ข มา ^ข น	มา ^ข ล ^ข ย ^ข ะ ^ข ส ^ข ม ^ข ร
๑ หน ^ข ี ^ข ย ^ข ว ^ข ดี	ดี ^ข ฤ ^ข บ ^ข ดี
ทิง ^ข ม ^ข ห ^ข ี	ดี ^ข ฤ ^ข บ ^ข จ ^ข ร
๑ โอ ^ข อ ^ข ระ ^ข อา ^ข ต ^ข ม ^ข	มา ^ข ต ^ข ระ ^ข ศ ^ข ิ ^ข ข ^ข ร
ท่ม ^ข อ ^ข ระ ^ข ถ ^ข อน	ชี ^ข พ ^ข ก ^ข ีบ ^ข แ ^ข ห ^ข ย ^ข
๑ อ ^ข น ^ข พ ^ข ระ ^ข ย ^ข ุ ^ข พา	ยา ^ข จ ^ข ิต ^ข พี
มิง ^ข มิ ^ข ต ^ข ระ ^ข มี	ใจ ^ข บ ^ข ระ ^ข แ ^ข ว ^ข
๑ ม ^ข ุง ^ข จ ^ข ะ ^ข บ ^ข ค ^ข ลา ^ข ด	มา ^ข ด ^ข จ ^ข ะ ^ข บ ^ข แ ^ข ห ^ข น ^ข ง
ภัก ^ข ติ ^ข บ ^ข แ ^ข ค ^ข ล ^ข ง	สัจ ^ข จ ^ข ะ ^ข บ ^ข ค ^ข ล ^ข อ ^ข น
๑ ต ^ข ู ^ข จ ^ข ร ^ข ด ^ข ัน	หน ^ข น ^ข ท ^ข ร ^ข ไ ^ข ด
นาง ^ข ก ^ข ี ^ข จะ ^ข ไป	เจ็ ^ข บ ^ข ก ^ข ี ^ข จะ ^ข จ ^ข ร
๑ ท ^ข ุ ^ข ก ^ข ซ์ ^ข ก ^ข ีบ ^ข บ ^ข ่น	หม ^ข ่น ^ข ม ^ข น ^ข ะ ^ข อ ^ข ร
น้ำ ^ข ฤ ^ข ศ ^ข ิ ^ข ข ^ข ร	ข ^ข ว ^ข าง ^ข ก ^ข ีบ ^ข เ ^ข ย ^ข
๑ แ ^ข ม ^ข ัน ^ข น ^ข ุ ^ข ช ^ข เด ^ข ็ ^ข ย ^ข	เป ^ข ล ^ข ี ^ข ย ^ข ว ^ข จ ^ข ิต ^ข ก ^ข ล ^ข าง
พ ^ข ง ^ข พ ^ข น ^ข พ ^ข ล ^ข าง	นาง ^ข ก ^ข ี ^ข จะ ^ข เก ^ข ร ^ข ง
๑ เป ^ข ล ^ข ่า ^ข จ ^ข ิต ^ข เข ^ข ้า	เจ ^ข ้า ^ข จ ^ข ร ^ข เ ^ข ง
ส ^ข ู่ ^ข สุ ^ข ข ^ข เพ ^ข ร ^ข ง	ร ^ข ัฐ ^ข ระ ^ข วิ ^ข ท ^ข ร ^ข ร ^ข ก ^ข
๑ แ ^ข ม ^ข ัน ^ข ส ^ข ถ ^ข ะ ^ข นาง	ก ^ข ล ^ข าง ^ข ว ^ข น ^ข อ ^ข
ร ^ข ัต ^ข เ ^ข ย ^ข ะ ^ข พ ^ข ระ ^ข ลา	ว ^ข ัต ^ข เ ^ข ย ^ข ะ ^ข สุ ^ข ว ^ข ร ^ข ร ^ข ณ์

๑ กงจรถล	ด้นบทมรร
คาณะวิทรรภั	ภิมะบิตร
๑ นางจะเกษม	เปรมเหตุทัย
แพ้วนิรภัย	ในพระนคร
๑ อาตมะเดี่ยว	เที้ยวบทจร
ชอกพนชอน	ห้วงกั่มมี
๑ อ้นยพยง	พงศัจกระพรรดิ
เกษะกษัตริย์	สัจจะชนี่
๑ สัตยะยอม	ห้อมยวดี
ตั้งกวจี	ภยะบัพาน
๑ ไนษชคิต	ผิตคุดนี้
เหตุกลี่	มีวราหญ
๑ คตจิตเชอ	เมอมถมาน
ตริกกีวการ	ตรองกีวกล
๑ จักจรดี	หนึนุชน้อง
คิตกั่มคล่อง	ข้องจิตจน
๑ เหตุเพราะผ้า	วาสะสมล
องค์สุรพล	เชอกั่มมี
๑ สองวรชัตย์	วัสตรเดี่ยว
จักจรเดี่ยว	เหลือจรดี
๑ ผ้าผิจะแบ่ง	แย่งยวดี
เกรงพระสตี	ต่นนัทรณะ

๑ ไนยชตรอง	ห้องอุระขัด
มาตระจะตัด	วัศตรเขาวี
๑ ใหลุชกริ่ง	คริ่งนลเอา
ยากบ่มีเบา	มีดก็บ่มี
๑ องกัณลเคี้ยว	เที้ยวจรดล
จงจิตตัน	กัณกษรี้
๑ จำเพาะเพอีน	เด็จรลี
ในพนพี	พบณูริกา
๑ สมคจหวัง	ตั้งจิตให้
เชอจรไป	ไกลสู้ภคา
๑ จังนลตัด	วัศตรวีนิดา
องค์กลยาณี่	แนวนิทธระเนา
๑ แลวันลพลัน	พันวรวงค์
รับจรจง	จากอรเขาวี
๑ หน่ายพระยุพี	หน้พระลำภา
บ้ายบทเบา	เข้าพนไป
๑ หันมนหน่วง	ห้วงมหิษี
หวนจะบ่หน้	ศรีสุวิไลย
๑ กลับจรมา	หาอรไทย
พักตระประไพ	พิสนุชพลาง
๑ โอ้กริยา	อาตมะเอย
ทุกชะบ่เคย	เคยสรีรางค์

๑ ลมบ่ระคาย	กายนุชนาง
แดดบ่ระคาย	กายนุชนวล
๑ เคยศุขนัย	ศรีสุขแผ้ว
พัสตรแพรว	เพราพิศบรรณ
๑ กรรมจรแปร	แก้จรปรวน
โทษะคำถเวน	ทุกชะคำถนุ
๑ โอ้อรเขว	เพราพิศวาส
มิตรกลมมาศ	ภาสจรูญ
๑ เคยสุขสันต์	หรรษะพิบูลย์
พร้อมพระประยูร	ภูตบริจาร
๑ ใ้ขุนนาง	พางนยนา
พิพิศหน้า	นำกรรณา
๑ อังก์อรอ่อน	นอนณะสกา
แทบพสุธา	เจียนจะประลัย
๑ อำพรครึ่ง	ซังนุขทรง
พันวรวงค์	มิดฤไฉน
๑ ฮอร์มน	พิจรไป
ทิ้งอรไทย	ในพนสณฑ์
๑ เมื่อนุชคน	พนนิทรนาน
เพ่งบ่มีพาน	พักตระพระนล
๑ นางก็จะรำ	คร่ำจิตจน
จักจรหน	ใดก็บ่เห็น

๑ เดี่ยวจรด้น	หนทุรกัน
ดารณะอรัญ	อันครุเจ็ญ
๑ หม่มิกโค	โฆระล้าเก็ญ
พักตร์กลเพ็ญ	จันทรก็จะหมอง
๑ นวลก็จะเสรำ	เจ้าก็จะโศก
ยามวิประโยค	โรคก็จะครอง
๑ โอ้พระบ่ยา	อาศรปอง
ผิวกลทอง	หมองสิริกรวญ
๑ อ้อชรินทร์	จินตะประจักษ์
ภักดีพิทักษ์	รักษะสงวน
๑ กอบกิจเอื้อ	เกือกิจนวล
โรคะบ่กวน	ภยะบ่มี
๑ เชิญอศวิน	อินทรา
ทิจจะมหา	วายุพลี
๑ อีกรุทธะยง	องกั้วสุศรี
รักษ์ยวดี	ภิมะชิตา
๑ อันยุพยง	ทรงคุณธรรม
สัจจะประจำ	จิตพระศุภา
๑ สัจจะประเสริฐ	เลิศพสุธา
ตั้งสุรอา	วุฑพลวาน
๑ บ่อมจะสงวน	นวลนุชนาง
ภยะณะกลาง	พนบ่มีพาน

๑	องค์อรจง สู่เสสถาน	ทรงพระสราญ ราชบิตุรงค์ ๗
๑	ฝ่ายกลีอิง เชือกวิกล	สิ่งจิตนล มณฑะจำนง
๑	แห่งมหิษี จิตนลจง	หนึ่ย์พยง จักจรลี
๑	หันมณะหัก หวนมณะไม้	จักจรไป ไกลยุดดี
๑	เหจิตหวน ทุกชะทวิ	ป่วนจิตมี แทบจะประลัย
๑	ครั้นกลีดล มุ่นมณะเมอ	นลชก็เปลอ เชอจรไกล
๑	คุ่มบถควน ทั้งอรไทย	ชวนบทไป หลับเสสกา ๗

นิทานเรื่องพระนล

สรรกที่ ๓๑

อินทวิเชียรฉันท

๑๑	เมื่อนั้นพระพรตไฉน	อรไทยะศัษยา
	ชอกช้ำระกำกา	ยะกัณิทร์สันติดี
๑	ครั้นเมื่อพระทรงชัย	จรในพนาดี
	ห่อนช้ำพระนารี	ธกัณิทร์สันติดี
๑	หวาดคว่ำผวาถอด	จิตจอดพระภุชญา
	คว่ำลมบ่สมหมาย	มิประสบสวามิ
๑	เหลียวแลชะเง้อหา	พระมหากษัตริย์ศรี
	เชอหายจะหน่ายหนี	สละน่องกระมังหนา
๑	หวั่นเสียวจะเสียวข้าย	นลหายบ่เห็นมา
	หวาดเสียวจะเสียวขวา	ก็บ่สบพระทรงศีลปี
๑	อาดูรอดลุยกัณเฑียร	ดูจืดจืดละหลังริน
	เผือดพักรู้ประจักษ์จิน	ตนะพรันภยันตราย
๑	หวาดหวั่นรำพรตไฉน	พจเพรียกณะแฉวทาย
	โอ้องค์พระทรงฉาย	จรดลณะหนไไหน
๑	ทั้งเมื่อก็เสียวคำ	พระบ่จำฤกษ์ไร
	เหตุการณ์ประการใด	นรนาถปลาตเมียบ

๑	โอบี้นนรินทร์เอ๋ย	พระบ่เคยฉนี้เข็ย
	เกยน้อมถนอมเกลี้ย	นุชคลอกชลอร้มย์
๑	โอบี้นบดินทร์เอ๋ย	พระบ่เคยจะเสี้ยคำ
	สัจย์เลิศประเจิดจำ	จิตหมายบ่กลายคลอน
๑	โอบี้นประชาเบศร์	พระประเวศณะดงดอน
	ร่างมิตรสนิทนอน	ศยขาดะป่าหลวง
๑	คังฤาระบือธัม	มะประจាំจากทรวง
	สัจย์ในหทัยปวง	พระบ่ถือและฤาไฉน
๑	สัจญญามิกลาคลาด	นรนาถชลาไคล
	ตุเดี่ยวณะแดนไพร	นลพรากก็จากปราณ
๑	โอบ้องค์พระทรงเดช	ขติเยศร์มหาศาล
	แม่นั่นประหารผลาญ	ชีวะข้อยบ่น้อยใจ
๑	เธอผู้ศตรูมาก	จรจากกนิษฐไย
	น้องไซริปูโก	ยะประทุษฐะห่อนมี
๑	คืนวันก็มีนจิต	มณนิตยะภักดี
	นลหน้ายสลายหนี	สละน้องณะไพรวัน
๑	นี่หรือพระถือสัจย์	บียะวังนานันท์
	ในคราวอะคร้าวสัน	นิชเทพสโมสร
๑	อินทรีย์มวรุดเริง	และพระเพลิงประกากร
	ชุนนุสมสุขุมพร	ณะวิทรรกะธานี
๑	นลแจ้งแถลงอัติถ์	ศุกส์จจะวาที
	มุงมอบกมลปรี	ดิสราญประทานนาง

๑	ตราบชั้วะมอคหมาย	บ่สลายเสน่ห้หมาง
	หมายออมถนอมวาง	นชไว้ณะใจตน
๑	นี่หรือพระถือสัตย์	บ่ยะวังนันท
	ทั้งนางณะกลางพน	ภยะผองก็พ้องพาง
๑	อันปวงประชาปภา	ณะจะดับจะอับปาง
	แม่น้ช้พบ่วายวาง	ก็เพราะเหตุบ่ถึงกาล
๑	ในเมื่อพระนลหน้	จรลีณะไพโรสาท์
	คู้ชรัมิวายปราณ	ก็เพราะชนม์บ่ดลชัย
๑	หาไม่มีแคล้วคลาด	จะวินาศประลัยไป
	ชนม์วายมลายใน	ขณะที่พระหน้จร
๑	นุกคิดพระอิสเรศรี	บ่ประเวศณะดงดอน
	เชอหยอกและชอกซอน	พนช่อนจะหลอนดู
๑	อย่าเลยพระอย่าเล่น	จรเร้นณะริมผลู
	เฉกเช่นบ่เอ็นดู	จิตน่องสยองภย
๑	นั่นแน้ณะกอแฝก	พระจะแมกจะเมี้ยนไย
	โน้นเวณไหวไหว	พระจะเร้นก็เห็นองค
๑	มาเกิดพระเกิดเกล้า	นลเผ้าพิบูลย์ยง
	เล่นเร้นก็เช่นทรง	จิตหมายทำลายรมย์
๑	โอ้อ้อพระโพรัตน	จรพลัดนครคมน
	เวรทำระกำกรม	บทฝ่าณะกานน
๑	น่องม่งจ้านงโดย	พระเสด็จดำเนิรหน
	แหวกป่าทุรารณ	ปฏิบัติพระภักตดา

๑ เกรงเชอจะกรมทุกข์	ภยะนุกจะมีมา
ภัยกรายณะกายอา	ตมะเองมีเกรงขาม
๑ รำพลางพระนางทอด	อรองคะนงราม
หม่นมฺนุษชั้นทราม	วยะโสภบ่สำทรวง
๑ บัดเดี้ยวถลันลก	จรถั่นณะแดนดง
บัดเดี้ยวก็ทอดองค์	อรท่มณะชาติรี
๑ บัดเดี้ยวก็เพรียกพร้อง	พจก้องพนาลี
บัดเดี้ยวก็หนึ่งดี	อูระกลั่นส่อนกรวญ
๑ ชลนัยนะไหลริน	ดุจสินธุกำสรวญ
โสภพลางพระนางนวล	นุชเผยพระพจมาน
๑ ภูตใดหทัยหยาบ	อภิสาปพระภูบาล
ท่มทุกจะเทียมปราณ	จะประลักษ์ภัยสูญ
๑ ภูตนั้นและมันจง	จรดลอนลกคุณท์
เทียมทุกข์ทั่วคุณ	นรกาคนี่แรง
๑ สาปพลางพระนางหม่น	มนมันยุกรรแสง
กำสรดบ่ปลดแปลง	ปริเทวะเหวอน
๑ เที้ยวท่องุรารัน	ยะรำพรรณร่ำฟังกรวญ
หมองคล้าระกำนวล	นุชเพรียกณะแนวไพร
๑ ฮาหาสามี	อวนี่สะเกรียงไกร
ภูมีจะหนีไป	สละสัจย์มีสมควร
๑ เพรียกพลางพระนางซ้อน	อูระร้อระกำกวน
ฟังเพียงสำเนียงกรวญ	กรรี้ระลวงดาบ

๑	ตราบขี้วะมอดหมาย	บ่สลายเสน่ห์ห์หมาง
	หมายออมถนอมวาง	นุชไว้ณะใจตน
๑	นี่หรือพระถือสัจย์	บ่ยะวจนานนท์
	ทั้งนางณะกลางพน	ภยะผองก็พ้องพาง
๑	อันปวงประชาปวง	ณะจะดับจะอับปาง
	แม่นขี้พว้าวาง	ก็เพราะเหตุบ่ถึงกาล
๑	ในเมื่อพระนลหนี	จรลีณะไพโรสาทน์
	ตุไซร์มิวายปรารถ	ก็เพราะชนม์บ่คตขัย
๑	หาไม่มีแคล้วคลาด	จะวินาศประลัยไป
	ชนม์วายมลายใน	ขณะที่พระหนีจร
๑	นุกคิดพระอิสเรศร์	บ่ประเวศณะตงดอน
	เชอหยอกและชอกซอน	พนช่อนจะหลอนตุ
๑	อย่าเลยพระอย่าเล่น	จรเร้นณะริมผลู
	เฉกเช่นบ่เอ็นดู	จิตน่องสยองภัย
๑	นั่นแน่ณะกอแฝก	พระจะแมกจะเมี้ยนไย
	โน่นเวณไหวไหว	พระจะเร้นก็เห็นองค์
๑	มาเถิดพระเกิดเกล้า	นลเผ้าพิบูลย์ยัง
	เล่นเร้นก็เช่นทรง	จิตหมายทำลายรมย์
๑	โอ้อ้อพระโพรัตน์	จรพลัดนครคมน์
	เวรทำระกำกรม	บทฝ่าณะกานน
๑	น่องม่งจ้านงโดย	พระเสด็จดำเนิรหน
	แหวกป่าทุรารณ	ปฏิบัติพระภักตา

๑ เกรงเชอจะกรมทุกซ์	ภยะนุกจะมีมา
ภักทรายณะกายอา	ตมะเองมิเกรงขาม
๑ รำพลางพระนางทอด	อรองคะนงราม
หม่นมัญญ์ขึ้นทราม	วยะโสภบ่สำงทรง
๑ บัดเคี้ยวถลันลก	จรถั่นณะแดนดง
บัดเคี้ยวก็ทอดองค์	อรท่มณะชาติรี
๑ บัดเคี้ยวก็เพรียกพร้อง	พจก้องพนาลี
บัดเคี้ยวก็นั่งดี	อูระกลันส่อนครวญ
๑ ชลนัยนะไหลริน	คจสินธุกำศรวญ
โสภพลางพระนางนวล	นุชเผยพระพจมาน
๑ ภูตใดหทัยหยาบ	อภิสาปพระภูบาล
ทุ่มทุกชะเทียมปราณ	จะประลักษ์ชัยสุญ
๑ ภูตนั้นและมันจง	จรดลอนลกคุณท์
เทียมทุกซ์ทั่วคุณ	นรกาคนี่แรง
๑ สาปพลางพระนางหม่น	มนมันยุกรรแสง
กำศรดบ่ปลดแปลง	ปริเทวะเหวน
๑ เที้ยวห้องทุรารัตน	ยะรำพรรณร่ำฟังครวญ
หมองคล้ำระกำนวล	นุชเพรียกณะแนวไพร
๑ หาหาสามี	อวนี่สะเกรียงไกร
ภูมีจะหนีไป	สละสัจย์มิสมควร
๑ เพรียกพลางพระนางซ้อน	อูระร้อระกำกวน
ฟังเพียงสำเนียงครวญ	กรรี้ระลวงตาย

๑ ฝ่ายงูณะผลดูจร	อชุกรมหากาย
เห็นนางสองกราย	บทไกลก็ไต่ที่
๑ รวบรวมระหวัดองค์	ยุพของพระโภมิ
สมถวิลจะกินศรี	สุภกาสง่าพรรณ
๑ นางคืนก็สิ้นแรง	อพลาก็จาบัลย์
โอร้องค์พระทรงธรรม์	จรตั้นณะหนไต
๑ น่องเด็ยวณะแดนคง	และอรุรงค์กำลังไกร
ริงรัตสลัดไป	บ่มีหลุดก็สุดแรง
๑ อ้อองค์พระทรงฤทธิ	อภิชาติกำแหง
เรื่องเลอเสมอแสง	ทินกรขจรศรี
๑ แม้นเมื่อพระพันสาป	กตียาบบ่ยำยี้
เวียรวัฒน์ส่วสดี	สุขसानุต์เสวยรมย์
๑ เชอตรีกระตักขำ	ภริยาอรุารม
แรมร้างบุรีกรม	ทพขมาณะอารัญ
๑ หาพักตระห่อนพบ	บ่ประสพพระเม็ยขวัญ
เหตุตุลีสู่อัน	ตะเพราะครุหะคร่ากิน
๑ เชอจักตระหนักโศก	วิปรโยคประวาศิน
ใครจักพิทักษ์เงิน	ตะถนอมพระจอมชน
๑ กราวเชอถวิลทุกข์	กษุชานะกานน
โศกศุรานต์วิการกล	คุรุเขทะล้าเค็ญ
๑ ใครจักสมักเอื้อ	จิตเพื่อณะกราวเช็ญ
ยามร้อนจะผ่อนเย็น	ปฏิบัติกษัตริย์ศรี

๑ พร้าพลางพระนางพร้อง	พจก้องพนาลี
หahahaสามี่	พระมิช่วยจะม้วยชนม์
๑ ยังมีวษา ^๕ เหี่ยม	จิตห้าวณะราวพน
ลัด ^{๑๑๕} เดียมมหารัญ'	ก็สดับสำเนียงนาง
๑ พรานบ่า ^{๑๑๕} ซำที่	จรลีตระบัดพลาง
เห็นองค์พระเอวบาง	อหิรัตณะริมผลู
๑ พรานแข่งก็ ^{๑๑๕} เพลงศัส	ตรตักชีวิตงู
แล้ว ^{๑๑๕} ถ่างพระนางทรู	มลปราชสอาดตา
๑ พรานหาผลาหาร	บริหารพระกานดา
นางเปลี่ย ^{๑๑๕} ตะเหี้ยกา	ชะก็เกิดกำลังทรง
๑ ฝ่ายพรานชำนาญไพร	หฤทัยทยานง
ทูลถามพระนามองค์	อรอรรคนารี
๑ ดุราศุกามา	ลยะภาวินีศรี
นามกรสมรมี่	กลถิ่นสถานไหน
๑ เนตรนางและเนตร ^๕ เนื้อ	ก็อะ ^๕ เคือ ^๕ เสมอใจ
เหตุการณ์ ^๕ ประการใด	จรดลณะหนคอน
๑ เดิรดงดำรงทุก	ชะสำบุกสำบันจร
เอวองคะบังอร	ก็มีน้ำดำเนิรไพร ๗
๑ ^{๑๑๕} เมื่อนั้นพระไภมี	ยวดีดำรงสไป
เล่า ^๕ เรื่องณะ ^๕ เบืองไน	ยชเส้อมสลายลง

๑ ขี้ขันทนเนจร
 ขอกาเอนถะตอเนตร
 ๑ จวบจนกระทั่งองค์
 ค่อยนี้จะเต็มมา
 ๑ ตามหาสวามี
 แม้นบุญบ่หนุนใน

ระอุอ่อนระอาองค์
 จรพลัดพระภักดา
 ขุพของสุภาภา
 ระคะสิ้นสลดไป
 บุญมีก็สมใจ
 ทนค่อมก็ยอมคาบ ๖

๑ ฝ้ายพรานทขพบใน
 หมายโลมพระโฉมฉาย
 ๑ เหวอรัสอองค์
 บุรณัจฉันทร์นิภากร
 ๑ ภาควงขงใน
 ไศภางค์สอองพวรรณ
 ๑ ทหรานเทดินแจวิญญา
 เสตรพนชวากิน

หจขยับบ่เหือคหาบ
 พิศรูปวิไลอว
 ขุพของปโยธ
 สุกุมารสศราญุกรณ์
 ขณะศอลอออกกรรม
 เสนาจะพจนะภานิน
 กิริยาประมาทิน
 ก็ทำนุอทำนองงาม ๖

๑ ดึงในพระขนงกา
 ขี้ขันทนเนจร
 ๑ ขุพของสุภาภา
 ระคะสิ้นสลดไป
 ๑ ตามหาสวามี
 แม้นบุญบ่หนุนใน

อรชณะเรื่องราม
 กลมพดิ่งตถึงอน
 ขนโพรงกันดาล
 จะประสมแสงให้ดู
 กตตบพิลลิ่งดู
 ขุพไว้ใจจึงงศ

๑๑	พรานดำจะปล้ำปลุก ชอกขำจะชำระ	ก็จะคลุกจะคลึงค์ อิธโลกฉันใด
๑๒	จักอ่อนจะวอนมัน เหตุมันกระสันใน	ก็บ่กันมหากัย มณะหมายทำลายเรา
๑๓	แค้นขัดสหัสสา ^{๑๕} เผยพจน์ ^{๑๖} สบบผา	นลโหมพระโถมเฉลา หินชาติวยาชดง ๗

นพหัมยัตติทรงสาปว่า

๑๔	เหตุขำจันงจิน เนื่องนิตย์สนิทอง	ตะเสน่ห้พระนलयง จิตจอดพระยอดใจ
๑๕	ขั้วตากระพริบหนึ่ง แน่นแน่นกมลใน	บ่คหนึ่งบุรุษใด สตยาภิวาจา
๑๖	สรวมสัตย์อุบัติให้ พรานดงทงงมา	ผลได้ประจักษ์ตา นตระบัดวิบัติขนม ๗
๑๗	สิ้นสาปอำนาจสัต ชีพพรานบ่ทานทน	ยะอุบัติบ่แพกผล ก็สลายมลายปราณ ๗

นิทานเรื่องพระนล

ตอนที่ ๑๒

วสันตติลกฉันท

๑๔	ปางนั้นพระราชสุพรตา	พระศุภภาพิมลมาลย์
	พรานไพรประลัยชนมปราณ	นุชนางบ่สร้างศัลย์
๑	เสี้ยวแสงระแวงภยะคำเนียร	คิริเงินศิขรฉันท
	ดอนเคี้ยวระคั่นวิชนวัน	บทท่องทราคร
๑	เสี้ยวสีหะภีมุขะเกริก	รुरुฤกษ์สารทูล
	โรหิษมหิษภิมภูล	ภยะร้องลำพองพน
๑	วาพมิกคะโล่มฤคล่า	มฤคาริกำรน
	โคโฆระโกกะจรปน	กบี่แล่นสเริงไฟ
๑	สำนักมิลักขะวนจร	คสกรกำเรียงไกร
	รากษสปีศาจอสุรไก	ยะพิปากก็มากมาย
๑	มากมิมหิระหะมหา	รณุสาระแหลหลาย
	อิงคฤทุมุทลพุชราย	อศวัตต์ถ์เถกิงเกรียง
๑	เกศร์เกศร์และกิงศุกกทัม	พและซ่มพุรายเรียง
	ศาลตาลปริยาลขทิวเรเคียง	อรชุนพกุลสลอน
๑	จิณจาและอามลกโลธร	นยโคจรอุมพร
	เรียงรายขจายพนขจร	รสณมอดมมาน

๑ ขามร้อนก็เร่าสรีระร้อน	ทินกรบ่สงสาร
แพศเฝ้าบ่เบาภิรณปาน	กระอุไหม้มลายโรย
๑ ขามเย็นก็เยือกหทัยเย็น	หิมเป่นล่องโปรย
ลมชายก็เช่นอนิลโบย	บุรณมระทมใจ
๑ อารันยะบรรพตตระการ	คิริกุกุญญิคุญช์ไพโร
หลากธาตุดาศขณะไส	ละอเนกอนันต์มี
๑ เหวห้วยลห่านหิมอุทก	ก็พุดกณะสีขวี
ผ้งผ้งละหลังสลิตะปรี	ดิสะเริงสราญรมย์
๑ นางมีนกลมลอผลภาพ	บ่มีชาบถุดีชม
วันคืนสื่อนอรุระระงม	บ่ระงับพระโสกา
๑ ควายนบ้าวราหัมฤคร้าย	จรกรายบ่ปีทา
เหตุสัจจะในหทัยมา	ลยะมิ่งสมรมี
๑ โสภพลาถพระนางจรจรัด	พนสัณฑะทุกจี
โหยหาสวามีสบดี	พหุภัยบ่ไกลักกราย ๗

นางห่มยันต์ทรงรำพรรณว่า

๑ โอ้องค์พระผู้รพย์คัม	สุรศักดิ์กำจาย
ใจตบรูระแคะระกาย	นลข้องทำนองไหน
๑ จิงนาถปลาตสหจรี	ดจนันณะแนวไพโร
น้องคั่นณะพนวิชนไก	ยก็เบียดก็เบี่ยนองค์
๑ เธอทำพิธีอศวเมธ	ดุจเวทประสาททรง
ท้อทักษิณากรจำนง	นิธิต่วนมโหฬาร

๑ ทรงธรรมประจำจิตบ่กลาด	นรนาถคุณาชา
ทรงสัจย์บ่เสื่อมพระพจมาน	บ่กระหลักกระหลอกคำ
๑ บัดนี้พระวังนะวิบัติ	ศุกส์ตย์สลายรำ
กาญจน์เจ้าดำเค็ญครุระกำ	วนกอบกราลภัย
๑ นลเอยพระเคยทนุถนอม	นุชน้อมมโนมัย
มันหมายบ่หน่ายมนสใน	นิจจินต์ปฎิญา
๑ นลเอยพระเผยพจนภัทร์	บิยะวังนัจฉานรรจา
ต่อหน้าวรุณยมวรา	คณิศรสุเรนทร
๑ แจ่มแจ้งแสงดงบิยะภา	ดุจผาบแคลนกลอน
แมนเมือมิเมือชนมมรณ	พระมิร้างวรางคณา
๑ ลืมแล้วและหรือพระนรเศรษฐ์	อภิสัตยะสัจญา
หงส์เหมพิหังคะหิตกา	รทพร้องสนองเสนอ
๑ สี่เวทและอังกะและอุปงค์	ก็กระจ่างหทัยเชอ
ชั้วดีคำภีร์บุรพเลอ	ชประจักษ์ตระหนักใจ
๑ ชั่งในหทัยพระนลเกิด	พระจะเรีศจะร้างไป
ทั้งน่องก็ทั้งสศยใน	พจนารถพระนลเอง
๑ น่องไขรมี่ไขกนิฐหรือ	พระมิถือสุธรรมเพรง
เมียมมาณะอารญ์ก็เยง	พระบ่คุ้มบ่ครองภัย
๑ น่องเรียกพระศัตร์มุนหาญ	พระบ่ขานก็ลาญใจ
น่องไขกนิฐระฤไฉน	นรนาถนิราศหนึ
๑ ตูห้วนอรัณยชะณกาจ	วนราชศักดิ์
แยกเขี้ยวจะเคี้ยวพระปตนี้	นลอยู่ที่สู่มัน

๑ รักใคร่รักประดุจขำ	นลว่าบ่เว้นวัน
รักแล้วจะแคล้วพจนธรร	มิกได้ไฉนนา
๑ ไนยัธบ่ทรงพระประติภาย ^{๑๓}	พระก็คลาดปฎิญา
ศุทอองก็ทุกข์ทุพลอา	ดุรแต่จะแลเหลียว
๑ จาบัตย์วิวรรธะวรลัก	ษณะรูปก็ซุบเซียว
บ่าเปลี่ยวก็เปล้าหทยเดี่ยว	จรดินมลินทรง
๑ ฝั้นผ้าจะปกสรระบีค	ก็บ่มีดบ่เมี้ยนองค์
โ้ออ่าตม่อนาถนฤปจง	จิตหมางก็ร้างไป
๑ ดันตันอรัณยะตรุเดี่ยว	ก็เสี่ยวสยของภัย
เสื่อสี่หะหมี่มฤคใน	พนเสียงกำเรียงรณ
๑ อัจจิระกายวนราช	มฤคาคำแห่งพล
โอยรู้ ^{๑๔} อ้ามหามุขพหล	อริ ^{๑๕} ลาคุหาศัย
๑ เปนใหญ่ณะหมุ่มฤคพรร	กะอรัณยะราชัย
แกดัวกล้าสวาทกำไร	อภิเดชกระเดื่องวัน
๑ ขำ ^{๑๕} คือพระภิมะदनยา	พระบิดาดำรงขันธุ์
โอบอ้อมถนอมนรวิทร	ภะเกษตรเกษมศรี
๑ คุผู้ธิดานฤปนาม	กรทัมะยันตี
ตำแหน่งพระราชสหจรี	นรเทพธำรงขันธุ์
๑ เชอทรงพระนามนลกษัตร์	อริกรรยณ ^{๑๖} กำไรธรรม์
จำจากนครจรอรัณ	บท ^{๑๗} ท่องทำนองจน
๑ คุพลัดกษัตร์ริยะภสดา	จรหาณะกานน
หม่นเศร้ามิสร้างสิริวิกล	ปริเขตะลำเค็ญ

๑ เสือเอยผิเคจรประจักษ์	นลพักตระพรรณเพ็ญ
เชิญช่วยอำนวยบุลเปน	อุปถัมภะกำลุน
๑ อยู่ไหนพระนลพิมลเชษฐ	นรเศรษฐ์เสมอสุรย์
ตุ้จะสู้อจะปุน	ปถทุกข์ก็จำทน
๑ แม่นเสื่อมิทราบบุลไซร์	จิตได้กรุดตล
ฆ่าฆ่าและฆ่ามรณชนม์	ก็จะสิ้นศิขาตุร
๑ อ้าเสื่อสหัสพลห้าว	จิตกร้าวกำลังภูล
บินคืบตออบบุลทูล	จรเลียงเฉวียงเคิร
๑ โอ้อาตมน์นิราศพระนลพราก	ผิพยาขรก็ยังมีน
เชิญกินบ่กินประคจเชิญ	อปยศสลดใจ
๑ เห็นอยู่ก็แต่ศิขรโส	ภนโอสถาลัย
อ้าท่านตระหง่านอำพรโส	ละสง่าสถาวร
๑ ไพจิตรพิพิชอุบลราย	พิศพรายประภากร
แก่งำงโงกธรณิธร	กลเกตุกระจายเจียร
๑ เสือสี่หะหมี่มฤคหมู	คชอยู่คณาเกียรณ
ผาห้อมพิหงคมจำเนียร	นิจพึงสำนึ่งเนือง
๑ อ้าไสละโสภนพิศาล	พิสดารสราญเรือง
ผาแผ่นผงาคผงะชำเลื่อง	คิริราชสอาดตา
๑ ข้ำเปนธิดานฤปนาถ	อธิราชชายา
เปนวีระเสนะสุณิสา	สิริเลิศระบินวงศ์
๑ ท้าวภีมะผู้วิทรภา	ธิบดินทร์ธินินทรง
เกล้าเกล้ามหารถณรงค์	อริแล่นระบ้อชา

๑ มีผู้ชำนาญกลสกา	คติกอบจะโก่งวงศ์
ทำเชอพระนลพิมพ์ปลง	จิตเด่นก็เห็นผล
๑ โภคทรัพย์ก็ยับชนก็ย่อย	นิธิน้อยบ่ติดตน
สมบัติก็หมดรณพหล	หยะคชก็ปลดไป
๑ ไอศูรย์ก็สูญสิริก็สิ้น	นิษชินทะราชย์
พลัดจากนครจรณะไพร	กลพิษพระเพลิงกุนท์
๑ ข้าโดยเสด็จวรกษัตริย์	นลภัสดาตุร
คั่นคั่นอรัญยะภยะภู	ปฏิบัติกษัตริย์ศรี
๑ บัดนี้ก็พลัดพระภัสดา	จรหาสวามี
เงินเขาลำเนาอนนที	ทศทิศจะติดตาม
๑ อันในนิवासวนิสถาน	นลชาญณรงค์ราม
เสด็จมาฤเปล่าพระมุนิงาม	จิตกอบกรุนแกลง
๑ ตามหาและข้ากมลจะคลัง	กลไคล้นะไพรแวง
เที่ยวท่องณะทุ่งทุรแสง	ภยะทุกชะทุกโมง
๑ เสือสิงห์กระทิงอชิกทา	รุดพรานชำนาญโยง
หลอกถ่อชโลจิตโชลง	ภยะคิดจะชิดตัว
๑ ไม่ซ้ำผิซ้ำจรมิพบ	บ่ประสบพระพักตรผัว
ห่อนอยู่จะสู่มรณกลัว	ปรโลกบ่ห่อนมี
๑ อยู่ไปก็ใครจะสรเสริญ	ขณะเคิรพนาดี
นางงามบ่ตามนฤบดี	ปฏิบัติพระภัสดา
๑ อยู่ไปก็เปล่าคุณประโยชน์	ผิวโทษสินานา
เวรกรรมก็จำจิตจะคลา	มละชิวะดีเจี้ยว

๑	อยู่ไปก็ใครจะอภิรักษ์
ภูตผีปีศาจอสูรเกรี้ยว	จรจักดำเนิรเดี่ยว
ภยะกราวณะราวไพร	๒
๑	เมื่อนั้นประชุมวนิสดับ
ซ้ชอบก็ตอบยุบลไป	วาศัพพะทระมไวย
มุนิกอบมโนปการ	
๑	ดูราพระราชอรสุดา
จักหมายทำลายชนมปราณ	จิตอย่ากำสรดสรานต์
ก็บ่สมพระปราธนา	
๑	เราเห็นประจักษ์ตะบะญาณ
จักพบพระพักตรพระนิษา	บ่มีนानพระกานดา
ชิปผู้ริปูเสายง	
๑	อันองค์พระนลนรพยัคฆ์
สิ้นบาปก็บุดยะจะแสดง	อภิศักดิ์เริงแรง
กิติเชิดชลอคุณ	
๑	กั้นครองนครพรพิพัฒน์
ก่องแก้วกนกติลกสุน	อริมรรทน์มุนุญบุญ
ทรแสงมโหสุริย์	
๑	นางจักประสมพระภสตา
ทรงอาสน์อำรุงนิกรภูถ	นิษาธิเบนทร์จรูญ
สุขทั่วสุมนเขต	
๑	นางจูงบารุงพระวรกาย
ห่อนซ้ำจะได้กัลกมล	บ่มีหมายทำลายชนม์
ดุจซึ่งมุนีทุล	
๑	พุดพลาถนิกรมุนีกี่ปราศ
พริบเดี่ยวก็เปลี่ยวจิตอดุลย์	วนวาสก็หายสูญ
ฤมิหลายก็หายพลัน	
๑	นางเพ็ญชเห็นวิปริยาส
อาศรมมณฑลก็อัน	ก็ประหลาดหทัยครัน
ตรธานวิการกลาย	

๑ คาบสก็หมคมิคก็สิ้น	ขคบินก็พริบหาย
พรรณพฤษกัอำพนผลก็ตาย	มธุรสก็หมดไป
๑ ไกมีก็มีจิตระหวาย	ประทะทุกซ้นแฉวไพโร
กำสรตระทศทรคไก	ยอรัณยะรัญจวน
๑ พบต้นอโศกสถิตมัน	พยับันบ่หันหวน
ช่อช้อยยะช้อยยลยะชวน	รสรันระรวลม
๑ อ้าวตะโศกะศุภวัฒน์	กณัตร์เจติมรมย์
ข้าภารยานรวีกรม	นลราชนรินทร
๑ ท่านไซร์วิโศกสุขประเสริฐ	สิริเลิศณะราวดอน
ตุโศกวิโยคนฤปจร	นลเรศณะราวดง
๑ อ้าศรีอโศกะตรุเศรษฐ์	ภยะเฉทฉวางพง
แม่นทราบยุบลพระนลทรง	ภพผู้ประภากร
๑ จงช่วยอำนาจคุณแถลง	ระบุนแจ้งวิถัจร
ทางใดจะพบพระมหิธร	ทุมบอกยุบลเรา
๑ ตุโศกอโศกจะมิระงับ	ปริโศกบางเบา
ท่านไซร์สถิตย์พนดำเนา	ก็บ่สมสมัญญา
๑ พร้าปลางพระนางนุชพิลาป	ชลอาบพระนัยนา
เสร่าสร้อยละห้อยอรอรุรา	จรสัณณะรัญจวน
๑ โคถักอธักมฤกร้าย	คณิควายบ่กรายนวล
หมุหมาณะกานนบ่กวน	๓๖ อรหลักก็หลักอร
๑ เขาเงินดำเนียบมิสดวก	พฤษพวกภยังกร
เบือกตมและหล่มจะบทจร	บทก้าวกักร้าวงศ์

๑ ข้านานบ่พานพิมลพัคตร	นลอรคนรินทร์ยัง
เมื่อยล้าอสาหะจรดง	ดุจไพร่ดำเนียรพน
๑ วันหนึ่งพระนางนิษศรี	ยวดีเสด็จดล
แทบท่นที่สรีชชล	ก็สอ่านสอาดดี
๑ เต่าปลาชล่าชลกระเพื่อม	ศิริเงอมชโงกมี
น้ำไหลก็ใสกลมณี	จรเข้เสजर
๑ เสียงเกราญจะเร้ากลจะเรียก	เสนาะเพรียกณะอำพร
ผ่ายเหยยวกเฉียวชลงอน	นขยัดทยานบิน
๑ จักรวากณะฟากชลก็ก้อง	เสนาะร้องณะริมสินธุ์
บังฟ่องณะห้องสลิลกิน	ชลว่ายกระจายกัน
๑ ยังมีประชุมพนิชสา	รตมาณอาร์ณย์
เกวียนพาและม้าคชอนันต์	คณะเนื่องดำเนียรมา
๑ ถึงท่นที่ชนบ่ขาม	จรข้ามณะมรรคา
พ้อคำก็คมคณะคชา	ศวรรถจะบทจร
๑ ปางนั้นพระราชอรยุพี	มหิษ่มหิศร
พานพบพณิชนนิกร	ก็เสด็จเสด็จองค์
๑ เพื่อดชูปพระรูปวรรฉวี	มหิษัทรุดทรง
เบือกเถอนก็เหมือนสรีระมง	คลปราศอนาถจน
๑ ปางนั้นประชุมชนก็แปลก	จิตแรกจะเห็นคน
เหตุมาณะกานวิชน	บ่ประสมมนุษย์ใด
๑ บางผู้ตระหนกจิตก็ตี	จรลีณะพงไพร
บางผู้ก็หลากหทัยใคร	จรเตร์และเอองค์

๑ ราชสุขะอীগอศวมธ	อภิเดชศักดิ์ดา
เป็นที่พำนักนิกรจา	ตุรวรรณเนรันดร
๑ พรหมัณยะธรรมะวิทวี ^{๒๒}	ระยะศีละสังวร
โลกหล้าประชาชนนิกร	ระบุขามพระนามเสมอ
๑ องคั่นั้นและคือบิทรอา	ตมะข้าธิดาเธอ
นอบกายถวายกรเสนอ	นมะน้อมณะศีขรี
๑ อนึ่งในนิษัชตียนาถ	อธราชภูมิ
ท้าววีระเสนอธิปตี	นลราชดน้อยตรู
๑ องค์วีระเสนสสรข้า ^{๒๓}	นลกกล้าพระผัวคู
ครองราชย์ดำรงนครชู	มรดกพระบิทร
๑ เชอทรงพระคุณวิบุลสันต์	ศตรุหุ้มหิศร ^{๒๔}
แสนเศิกบ่สู่นิชรอน	อริขามศยามนล ^{๒๕}
๑ เดิรป่าและข้าสัจรพลัด	นลภัสดาตน
เปล้าเปลี่ยวะจะเทียวทุระณะพน	กี่ปบพบพระสามี
๑ ผาเอยฝิเคยขลพระพักตร	นลศักดิ์สมศรี
เชิญแจ้งแถลงบทวิถิ	ทิสถีนนรินทร์จร
๑ อ้าไศละโอ้อจลเศรษฐ์ ^{๒๖}	กิริเชษฐะถาวร
ห่อนพร้องสนองพจนถอน	ครุทุกชะทำงาน
๑ โอ้อาตม่อนาถนฤบ่ทั้ง	ดุจกตั้งณะกลางหน
ภูผาบ้อาทรกมล	และมีบอภยุบลเรา
๑ โอ้อบ้นนิษัชตยวาค	จรพรากพชุเขาว์
แม่นมาตรพระบาทยุคลเนา	พนกว้างบ่ห่างไป

๑ โปรดน้องสนองพจนตอ	จิตกอบกรุณไกร
ว่านี่แน่พี่สติดไพร	จะตระโบมพระโถมตรู
๑ น้องบินนรินทร์สำเนียง	ก็จะเพียงสุรินทร์ชู
ช่วยชนระรันหทยคุ	อมฤตก็ปานกัน
๑ กายตพฐก็จะดำรง	บ่มีปลงชีวาสัญ
เองก็จะทรงชนมทัณ	ทะก็ซ้ำบ่จำนง
๑ พร้าพลางพระนางบทจรัล	พนสัณทะโสภทรง
กินวันที่พรันภยะณะพง	ทุรท่องวิถี่ไพร
๑ บ่ายบาทแทบอุดรทิศ	ระอุอิระอาใจ
อ่อนเปลี่ยละเหี้ยหทยใน	อู่ระก่นระกำก่ดิน
๑ สามวันวิหรรณะกลยาณ	จรฝ่าอรัญฝั้น
สามกินชขึ้นจรบ่กิน	บถมุงอุดรจรัล
๑ พันพนกี้ดลทิพยกา	นนตาปสารัญ
งามหมุ่มหามุนีอนันต์	ตบะกล่าววิชาบุญ
๑ เสมือนเสมอพระพรหมฤวิสุท	ธะวศิษฐ์วิศาลคุณ
เสมอเสมอนมุนีอะตริอคุลย์	ภฤคุเดชกระเดื่องดิน
๑ ปางราชินีนิษัธรัฐ	สุมนัสสุนันทิน
เหตุสบสวัสดิคตปสวิน	พระวนัสถายี่
๑ อาศรมก็สมมุณีสติดัย	ตบะกิจพระโยคี
ศาชามฤกมฤกม	สุขเล่นสเริงรมย์
๑ นวลนางก็สร้างกมลเศร่า	อู่ระเร้าระบมกรม
คำเนียรประณตนขประนม	กรสู่พระโยคี

๑	งอนงามพระทราวมวยเปีย
ขนงเนตรระเกศวิมลมี	สุกจาประภาศรี
ศุภลักษณ์เฝือเพ็ญ
๑	ปางหม่มุณีสิริสภา
นงคราญสุมาลยะสรเถิญ	รวรานะปรัสถ์เห็น
วนิกอบกรุดใจ
๑	ทักว่าสวาคตและเอื้อ
เชิญนั่งและหวังกิจอะไร	จิตเกือกมลใน
จะประสงค้ก็จงแกลง ๗
๑๕	เมื่อนั้นพระองค์อรสคราญ
ถามว่าพระดาบสแสวง	พจมานบ่เคดือบแคลง
ผลเผ็ดดสำเร้งหรือ
๑	กอบกิจพิธ้อคนิโห
บุญถันกุศลผลกระพือ	ตรโสมะขันธ์รบือ
คุณพัตณะบ่ถพี ๗
๑๕	ปางปวงมุนีมนสนน้อม
พร้อมพร้อมสนองพระยุวดี	กรุณาพระนารี
พิศพักตรพิมลพรรณ
๑	ดูราสุภาพรสวัสด์
องค์เดี่ยวชเที่ยวจรอรัญ	พระสุภัททะเลาวันย์
มนม้งจ้านงไต
๑	โฉมเฉลาจะเหงากมลหงอย
ควันคัับระงับทุขณะใจ	จะละห้อยละเหี้ยโย
อรเกิดจะเกิดศรี
๑	นางคือสุรางคะณะสวรรณค์
นางไม้ฤณาทุยะสุรี	ฤอรันยะเทวี
ระบอบอกยุบลเรา ๗

๑ ^๔ เมื่อนั้นวิทรภะวนิดา	มนทุกชะบันเทา
บินถามพระทราวมวยะดำเกา	ก็ดำรัสยุบลไป
๑ ข้าแต่พระดาบสเสดา	พรสาธูตาลัย
ข้าใช้สร้างกะทิไพกร	ฤอรณยะเทวี
๑ ตูไชร่มิใช่อมรตา	ทิพยาธิศักดิ์ศรี
เปนมานุษย์ผิวมนี	อนุญาตจะพรรถเนา
๑ อันในวิทรภะวรรรัฐ	ชชิตยะราชา
ทรงราชย์ดำรงนครอา	ตมะนับุตรเฑ
๑ อนึ่งในนิษัชคิยนาถ	อริราชบ่อาจเพยอ
จักหามหาธิปเสมอ	นลไชร่ก็ไม่มี
๑ สงครามะชิตวิวิชบุณ	ยะอดุลย์สวัสดิ์ดี
ปราชญ์เป็รื่องกระเคื่องปฤติพี	พระเวีสามบตีศวร
๑ เป็นที่พำนักทวิชชน	ธูระชอบระบอบควร
นอบนบกำรพสุรขบวน	ปฏิบัติพิพัฒน์ผล
๑ เลี้ยงรักพิทักษ์นิษธวงศ์	ยศยงสถานนท
เดชานุภาพพลถกถ	อชเ็ยรติเถกิงพรรถ
๑ โสภณพิพัฒน์สตยสันธ	อริหันอนันต์ธรรม์
ชาญศัสตร์ขจรปรัญญ ^{๓๒}	ชยะสีทธิศักดิ์
๑ ข้าภารยาอุคบาท	บริจาริกามี
ใจน้อมพระนลนฤบดี	ภพนาถสวามินทร์
๑ อันองค์พระนลนฤปเศรษฐ์	อภิศักดิ์เสมออินทร์
สัคยธรรมปราชณะนรินทร์	ระวิโสสมเสมือนองศ์

๑	บางผู้คนองมนก็กล่าว	ระบุนุหยาवพระโถมยง
	บางผู้ก็พร้องพจนจง	จิตโกธรรพีโรธนาง
๑	บางพวกก็กอบกรุดหมาย	บ่ระคายระคางขนาง
	ปราไสยไฉนจรณะทาง	วนเปลี่ยวและเตี้ยวงศ์
๑	บ้างถามพระนามกรไฉน	และไฉนสกุลวงศ์
	ถิ่นบ้านสถานทีศณะพง	พนพฤกษะราวใด
๑	แม้นเป็นมนุษย์ประดุจเรา	ก็และเจ้าจะไปไหน
	ฤาเป็นสุรางคะทิพไกร	จรเล่นณะราวพน
๑	สาวสวรรค์อรรธยะบริรักษ์	ฤพิทักษ์นทิวณ
	เป็นใหญ่ณะไศละนิรมล	ฤพระทีศเทวี
๑	สาวสวรรค์สรัดยะสุขทา	ทิพยาภิศักดิ์ศรี
	เชิญช่วยอำนาจคุณธนี	ผลลาภอนันต์นัย
๑	ฤารากษสือสุรย์ก	มิถิจักประสงค์ใด
	เชิญกัณอนันตะพิษภัย	สิริภัทร์สวัสดิ์
๑	สรวมสรายะสารถจะท่อง	บทท่องพนาดี
	ลาภผลพิพัฒน์อุบตมี	ดุจในหทัยจง ฯ
๑	เมื่อนั้นพระภิมะदनยา	สุกคาประภาองค์
	ยินถามพระทราวมวยะก็ทรง	อภิปรายประยายไป
๑	ดูก่อนพณิกนิกรสา	รทวาหะหาญไพโร
	ดูไซ้สุรางคะทิพไกร	ฤอรรธยะเทวี

๑ เปนมานุษิพระคนยา	มนุชาธิเบนทร์พลี
ภารยาพระมานุษบดี	จรป่าจะหาเชอ
๑ ปีนขันฑ์วิหรรพะอชिरาช	ภพนาถพระนามเลอ
สตัยธรรมประจำจิตเสมอ	กิติศักดิ์ประจักษ์ไกล
๑ องค์นั้นพระราชชนกข้า	พระนราธิราชไกร
ครองกรุงอำรุงนิกรใน	ภพแผ้วสถาพร
๑ อนึ่งในนิมิตขัตติยนาถ	นรราชวิบุหยอน
ทรงลักษณ์ประจักษ์นยนะนร	อภิรุประบือบน
๑ ทรงนามพระนลนรพยัคฆ์	ปรบักษ์บ่ปองรณ
พลัดข้าและข้าจรณะพน	บ่มีพบประสบองค์
๑ ท่านมาณะป่าผิยลพักตร	นลศักดิ์ประเสริฐจง
บอกข้าและว่านฤปรทรง	บทท่องวิถีใด ๗
๑ บัดนั้นพลนิกบุรุษสา	รทวาหะทูลไป
ข้าแต่พระราชอรไทย	กลยาณิลาวันย์
๑ ข้ามาณะกานนวิชน	บ่มียลพระนลอัน
เป็นป็นสุรรัฐนิษชัณ	ทเถลิงเถกิงฉาย
๑ ในป่าจะหาชนบ่มี	ฝิวสหัสเสื่อหลาย
หมี่หมาวราหะคชควาย	กือเนกณะกานน
๑ มานุษบ่พบณะพนกว้าง	พนहांนิกมคน
จงยักษะราชพลพหล	มณิกัทรพิทักษ์เรา ๗

๑๔	เมื่อนั้นพระนางนฤบดี	มहींสุภาเพรา
	ยिनกำระกำจิตบ่เบา	อระอัลดำรัสถาม
๑	คูก่อนประชุมพลิชจัก	จรมรรคนิกมคาม
	จงจิตจะจรนครงาม	ทิสทุ่งสถานใด ๗

พ่อคำผู้นำหมู่เกรียนทูลว่า

๑๕	ข้าแต่พระนางนิษครี	ยุดีดำรูวัย
	อันข้าและสารถจะไป	ณะประเทศสะเจที่
๑	แวนแคว้นสุพาหุอธราช	จิตคาดจะคำดี
	ช้อขายและหมายชนทวิ	ผลลากำไรเนื่อง ๗

นิทานเรื่องพระนล

สรรพที่ ๑๓

ภุชฌงคปยาตฉันท

๑๒ พระเอวบางศุภางค์
บ่เปลื้องปลดกำสรดเปลื้อง

๑ สดับถ้อยพณิขทุล
จะเค็รเด็ยวณะแดนดง

๑ กำนั่งในหทัยว่า
ณะแถบเทศะเจท์

๑ ก็ตามสารถิกจร
พระโณมตรูบรู้อล

๑ บ่พานพบประสพผัว
ปถินทุ่งสถานทาง

๑ คำเนิรมาณะบ่าจิ่ง
ทุมลปราศสอาดปอง

๑ สลาดโคดสโรชคั้น
ชเลชาตวิลาสรมย์

๑ อนันต์บุษบาบาน
กระจ่ายกลิ่นกระถินคน

พระโงมมีสิริเรื่อง

บ่แปรปรวนกำสรดพลง

มณาตुरुบ่เลื่อมทรง

ประโยชน์ใดก็ไม่มี

จะตามหากษัตริย์ศรี

ผิบุญสบก็พบเชอ

ณะดงดอนคีขรเมอ

พระเนตรคั้นพระนลพลาถ

พระน่องมัวกมลหมาง

สกลถิ่นถวิลหมอง

ณะวันหนึ่งก็ถึงหนอง

จะอาบกลิ่นก็ชื่นนม

สติดชื่นสราญชม

วิไลยเลิศลออชล

อเนกกำนตระการผล

ธะรสเร้าฤดีรมย์

๑ ผกากรรณิการ์กุนท์	พิกุลกรุ่นกระหลบลม
พระพายชายรำพายชม	รำเพยชั้นกมลชน
๑ ลำเนียงนกสำนวนชวน	หทัยชวนชลอมน
ชล่ำหล่ำถลอบน	อำพรเพรียกสำเหนียกกัน
๑ ประชุมเกวียนก็ยับยั้ง	ณะฝั่งท่าบ่ซ้ำพลัน
สอาดกายสบายครัน	สราญรื่นสเรงใจ
๑ นิกรนรก็ผ่อนจิต	สนิทธิทรณะแนวไพร
พนานครบห่อนใคร	จะพริ้งพริ้นภยันตราย
๑ ณะเที่ยงคืนก็ข้างป่า	จะไตรตราก็เหลือหลาย
จำนงในหทัยหมาย	จะดั้นน้ำณะดำชล
๑ กริป่าประสบกถัน	กรินบ้านณะแนวพน
ก็ไต่บุกและรุกรน	ประหารชีพถีบแทง
๑ กริบ้านก็พล่านพลุก	ทลิ่งลुकถลันแรง
สยองภัยหทัยแสดยง	ก็เหยียบย่ำกระหน่ำกัน
๑ ตุงค์ต้นก็แตกวัง	มนุษย์ก็ถึงณะกลางสัดท์
สำเนียงเรียกสำเหนียกอัน	ตรายร้ายสลายชนม์
๑ ประชุมชนก็อลหม่าน	กริป่านณะไพรพน
กรินป่าก็ฆ่าคน	กรินบ้านก็ปราถเวาย
๑ ตุงค์ย่ำมนุษย์ลง	มตงค์เหยียบตุงค์ตาย
เสท่อนก้องณะท้องทาย	สท้านป่าณะราตรี
๑ อนันต์ทรัพยะยับย้อย	จะหาน้อยบ่มีดี
อนกตินก็สิ้นชี	วะชนหลายมลายไป

๑ วิเชียรช่วงเฉลาชม	เฉลิมรมยะไฉไล
วิฑูรช้งามอร่ามไร	แอร่มรัตน์ะรังสี
๑ อนันต์บุษปฐาครัตน์	อนันต์บุษปฐาครามี
วิมลมาลินี	ลนนานาประภาชม
๑ ประไพโชติมรกต	ฉวีสดขจีสม
ขจายศรีมณีรมย์	มโนรถจรูญราย
๑ แกร่มรัตน์ะโคเมท	เจริญเนตรวิเศษฉาย
วิสุทธฉานประจุพาลพราย	ประไพเพริศประเสริฐสม
๑ ประสานสัมพันธ์นา	มะมุกดาอรารมณ
อุไรรัตน์จรัสชม	จรูญช่วงเฉลิมใจ
๑ และทรัพย์อันก็หมั่นแสน	อเนกแน่นอนันต์นัย
สุพิตมาศศุภามย์	สุพรรณมัทมากมณีเรือง
๑ ก็สุญสิ้นณะถิ่นพน	ชีวิตคนก็ปั้นเปลือง
กรินขำกระหน้าเนือง	อนันต์ทรัพย์ะยับลง ๗
๑ จะกล่าวองค์พระนงลักษณ์	ผชมพักณะพันพง
ตำเหนี่ยวกาวณะราวดง	ผวาผกตระหนกใจ
๑ พระเนตรที่ศนาพลาถ	พระนางพรอันอนันต์ภัย
ก็ลอดเส็ดเสด็จไป	ดำเนิรฝ่าณะป่าหลวม
๑ กำบังคุณะหมู่ไม้	บ่มีใครจะเห็นปวง
จะลี้มเนตรก็เสียวทรวง	จะหลับเนตรก็เสียวใจ

๑ พระกายสิ้นพระขวัญหนี	มิรู้ที่จะทำไฉน
ก็นิ่งอยู่และคุดไป	บ่จรจากกำบังพน
๑ มตงค์คังทงงชาญ	มตงค์บ้านบ่ทานทน
สำเร็จผลาญสำราญตน	กรบ่าก็คลาไคล
๑ ประชุมชนก็ชุมนุม	ณะสุขุมพนาศัย
สำรวจกันสำเนียงไป	สลดเศร้าบ่เสื่อมคลาย
๑ ก็เจรจาประสาโศก	วิโยคญาตึงสัวัย
สหายเกลอเสมออกาย	ประลัยเคลื่อนณะเถื่อนไพร
๑ พลิกหนึ่งก็จึงว่า	ฉนั้นเข้าบ่เข้าใจ
กำเนิดเหตุวิเภทภัย	สลายกายมลายสิน
๑ มิใช่ว่าคำเนรป่า	บ่บูชาพระยักจินท์
กุเวรเดชกระเดื่องดิน	ธเนศวรสรานูทรง
๑ มณีกัทรก็บูชา	มิใช่ว่าจะลี้มหลง
กำเนิดภัยณะไพรพวง	เพราะเหตุการณ์เสถานใด
๑ บุรุษหนึ่งก็จึงว่า	หทัยซ้าก็สงสัซ
สตร์เดี่ยวณะแดนไพร	และสิ่งห้สัตว์มีกัคกิน
๑ ก็ใครเล่าสตร์นั้น	คำเนรดั้นณะแดนดิน
ชรอยรากษสัจฉิน	ตนาหมายทำลายเรา
๑ และหลอกว่าพระบุตร	วิทรรภักมีะพรายเพรา
พชรุดันเกษัตริย์เสา	วะสมบัตินิษัศรี
๑ มเหยิมณีนังส์	จะเคิดคงบ่ห่อนมี
ชรอยว่าปีศาจ	จ้านงแกล้งจำแลงมา

๑ และเราหลายก็ตายใจ	มีรู้อยู่มายา
วิบัติเหตุวิเภทพา	ธแหลกกลมละลายพลัน
๑ บิศาจก็หนีหน้า	ผิรอช้ำจะอาสัญ
กำลังเราก็ก่เท่านั้น	จะฉีกเนื้อจะเถื่อหนัง ๗
๑ จะกล่าวฝ่ายพระสายสมร	สถิตย์ช่อนสถานบัง
สดับถ้อยพลีเซดัง	คธาวัชรระดมตี
๑ ลอายในหทัยนัก	พลเิกว่าบิศาจ
ผรุสวาทประมาทมี	จ้านงม้เจะพันแทง
๑ แสขงภัยหทัยพริ้น	ก็ตีคั่นณะไพรแวง
พนาถีมี่แสง	สะกินส่องสยของมัว
๑ คำเนิรพลาถพระนางโสภ	วิโยคญาตินิราศผัว
รำพึงพริ้นรำพรรดเกล้า	ลำพึงเกล้าอกกราลเชื้อญ
๑ อำเกออาตม่อนาถโอ	อเนกโฆระลำเค็ญ
เพราะบาปใดไฉนเปน	ฉนี้ปานจะลาญชนม์
๑ หุสึลโตบได้ทำ	ก็ผลกัมมะใดคต
พระผัวพรากวิบากตน	วิบัติเต้าพนาคร
๑ ขรอยชาติก่อนข้า	ประกอบตามกากร
ฉนั้นชาตินี้รอน	หทัยลาญก็ปราณเวาย
๑ อนิจจาอนาถา	จะคิดไปก็ใจหาย
สุครำตันกษัตริย์นาย	เกษตรเชษฐุ์เนติมวงส์

๑ มเหย์มหาศักดิ์	มไหสุรย์ประยูรวง
พระผัวหน้ายสลายทรง	สลดเสว้าสลักทรวง
๑ มเหศวรมหาสิทธิ์	มหาฤทธิระบือสรวง
นิราศสัตย์ตำรัสดวง	ดำรงเล่ห์อุบายใจ
๑ ขรอยกรรมกระทำโทษ	กระทุ่มทุกข์กระท้อนใจ
เพราะบาปบรรพพะทันภัย	พิบัติซัดก็พลัดเวียง
๑ รำพรรณเปลางพระนางทรง	ส่อนองคะอ่อนเอียง
หทัยหดสลดเพียง	สลบพางจะวางวาย
๑ ส่อนเปลางพระนางรำ	รำพรรณชำระกำกาย
แสวงผัวผิตัวตาย	ก็ตามแต่จะแปรไป
๑ อนิจจาธิดาภี	มะกุ่มีพลีไกร
อนาถาจะหาใคร	จะเห็นทุกข์ก็หอนมี
๑ ประหนึ่งไขพิชัยพงศ์	พิชิตทรงสวัสดิ
พระวงสาวดีศรี	วิไลยศศักดิ์ประจักษ์ไกล
๑ พระผัวมีก็สร้าง	พระญาติห่างบ่เห็นใจ
มหายศก็หมดไป	จะนอนนั่งบ่ตั้งเคย
๑ พระลูกหญิงพระลูกชาย	จะดีร้ายมีรู้เลย
ธิดาเยาว์เฉลาเชย	แชลุ่มชื่นเฉลิมรมย์
๑ จะอ้วนพื้อมัก	ฤเจ็บไข้หทัยกรม
กุมารเคยเสวยนม	กำพร้าแม่จะแลลาญ
๑ อนาถกรรมระกำดล	จะคิดทนก็เหลือทาน
คำเนรป่าบ่ช้านาน	พระผัวร้างณะกลางหน

๑ ประสบพวกพณิชหมาย	จะรอดตายมลายชนม์
บ่เข็ดขามจะตามจน	ประจวบหน้าสวามี
๑ กริป่าก็มาผลาญ	พณิชลาญบ่เหลือคือ
เลื่อยคืบจะนับชี	วะชนวายก็หลายเจี้ยว
๑ ฉนี้ไซร้ก็ไซ้อัน	ชรอยบาปขวบเขี้ยว
พณิชรู้เพราะตู่เดียว	ตำรงกรรมกระทำผล
๑ จะเป็นด้วยพระโลกบาล	กำเรียงชาญพิชัยพล
ณะคราวเมื่อเสด็จล	วิทรรภ์เพื่อสุมพร
๑ พิโรธข้าเพราะข้าเลือก	พระนลในขเศสร
บ่เลือกหนึ่งสุรามร	ณะเหล่าเทพส่องค
๑ ก็จึงเธอประทานทุกข์	ทลายสุขสลายวงศ
คำเนิรมาณะป่าดง	ก็ชอกขั้ระกั้นกิน
๑ มีสันกรรมก็จำทน	จะคั่นคั่นอรัญเคิร
จะวอดวายก็ตายเทอญ	จะอาไลยทำไม่มี
๑ รำพรรณเพลิงพระนางจร	ณะดงคอนพนาดี
ประสบวิปปะเวที่	บ่ปองร้ายพระสายสมร
๑ ก็ตามพราหมณ์คำเนิรไพร	สื่อนให้อูรวารณ์
ระโหยหวยระหวายถอน	เทวศเสรำกำสรดศรี
๑ ณะวันหนึ่งก็ถึงเมือง	จรูญเรื่องสวัสดี
กำไรรัฐะเจที่	นิกรคั่งกำสังชาญ
๑ พระโถมเฉลาก็เข้าไป	นครไสละปรากฏ
ตระหงานฟ้าส่ง่าปาน	จะเปรียบชั้นสวรรคบัน

๑	ประชากราษฎร์ประหลาดจิต
สตรีนี้พิกลคน	ตลิ่งพิศพระนางฉงน
จะเป็นบ้าฤว่าไร
๑	จะนุ่งผ้าก็ครั้งฝน
ประชาชนก็กล่นไป	จะเดิรยื่นก็แปลกใจ
ดำเนินหลวมและตามดู
๑	พระนางก้มพระพักตร์เดิร
ประจวบหน้าเนวศน์ภู	พระเนตรเมินเขม้นผลู
บดี้สี่หะราชา
๑	ณกาลนั้นพระพันปี
ประทับทอดพระทีศนา	บรมราชมารดา
ถนนนอกพระมณเฑียร
๑	พระนางเยี่ยมพระบัญชา
ประชุมอยู่และดูเจียน	นิกรนรคณาเกียรติ์
จะแน่มนำพระลานหลวง
๑	สตรีหนึ่งทำนองแปลก
มิใช่ชาวนครทรวง	ดำเนินแหวกประชาปวง
ก็สิ้นรั้วเพราะกลัวคน
๑	พระนางราชะชนนี
สตรีเที่ยวณะแถวถนน	กนึ่งมีกมลฉงน
และชนหลวมก็ตามดู
๑	ดำรัสเรียกพระชาตรี
จะพิศรูปก็ราวภู	นรินพบบุตร
บดี้พงศ์บ่สงกา
๑	ไหนท่องถนนเดี่ยว
จะนุ่งห่มบ่สมกา	หทัยเหี่ยวอนาธา
ยะโคลนฝุ่นก็ขุ่นมัว
๑	จะเรียกมาณะวังใน
ดำเนินท่องทำนองกลัว	จำนงใคร่จะถามตัว
บุรุษกรายก็หน้ายไกล
๑	จะว่าไพร่ก็ไซ้ที่
ประสงก์มาจะหาใคร	จะผู้ดีก็แปลกใจ
ถนนนำพระมณเฑียร

๑ พระชาติรสดับอัถถ์	ประนมหัตถะเหนือเศียร
ดำเนียรตลถนนเตียน	ก็โบกไล่ประชาชน
๑ และแหวกพาพระโภมี	เสด็จหนีประชุมคน
บ่เน้นซ้ำก็มาคด	พระตำหนักพระชนนี
๑ พระนางราชมารดา	ก็ปราไสยพระโภมี
กนึ่งดูจะผู้ดี	ชรอยชามณะยามจน ๗

พระราชมารดาตรัสว่า

๑๒ นรีเอยเฉลยเล่า	ไฉนแต่ลำพังตน
ดำเนียรมาประชาชน	ก็ห้อมล้อมและตอมดู
๑ จะพิศรูปก็เลิศลักษณ์	จะพิศพักตร์ก็เชิดชู
สเอวบางสอองตรู	สุริ์เลอเสมอกัน
๑ ฝืนงุ่มห่มบ่สมกาย	และฝืนทรายทำลายวรรณ
บ่ซ้นแซมแจ่มจันทร์	เฉลารูปก็ชูปหอม
๑ ก็ยังเห็นประจักษ์ได้	มิใช่ไพร่ณะไพร่พนอม
ฉวีกล้าจะดำมอม	บ่ปกบืดพิศิษณ์พรรณ
๑ ประหนึ่งเมฆและหมอกมืด	บ่บืดวิหตุตอัน
ระวาบแวงณะแถบสวรรค์	ก็เห็นชัดถนัดตา
๑ ก็นางนามกรใด	ตระกุลไหนดินดา
มิเกรงชายจะกรายกา	ยะทับถมและข่มเหง
๑ ประไพเพราเฉลาอง	คเดี้ยวองบ่ยำเขง
อนกภัยมิได้เกรง	ดำเนียรต้นสถลทาง ๗

นางทับขันตีทูลตอบว่า

๑๒	นรินทร์ราชมารดา	พระกัลยาณิไส้อาง
	แสดงคุณเกร็ดเรคา	พระบาทบงส์เพราะสงสาร
๑	ก็ขันตีสมิกรรม	ระทมช้ำอรานาน
	ธำรงทุกชะทุกวาร	บ่ว่างเว้นลำเค็ญถวิล
๑	ดำเนียรบำก็หามูล	ผลาหารตระการกิน
	ลำพังกามะวาสิน	มิวายเศร้าสลดใจ
๑	เพราะพลัดผัวและตัวเดียว	จะก่อ่งเทียวณะแฉวไพร
	จำนงตามบ่ขามใน	กมลหมายบ่หน่ายแทนง
๑	จะทูลเรื่องณะเบื่องหลัง	บ่ปิดบังขุบลแฉลง
	วิบากกรรมจะสำแดง	ถวายความณะยามจน
๑	สกุลหนึ่งอุดมลักษณ์	อุดมศักดิ์อุดมพล
	กำลังลือระบืออรณ	ระบิณฤทธิกำไร
๑	และเข้าไซรก็ได้สู่	สำนักอยู่พำนักใน
	สกุลนั้นสราญใจ	ตำแหน่งเสวิกาจน
๑	มีน่านเข้าสวามี	กำเนิดมีวิบัติตน
	เพราะหลงเล่นสกากล	พนนทร์พะยะยับเป็น
๑	บ่อยู่ได้ก็ไปบ่า	และตัวข้าก็ตามเดิร
	จะเป็นเพื่อนณะเถื่อนเงิน	ศิขรทุกชะทำงาน
๑	สพักพัสตระหนึ่งผืน	บ่มีอันจะติดตน
	ดำเนียรบำประสาจน	ถ้าปากบูกพนาลี

- ๑ ฅวันหนึ่งวิบัติกรรม
เพราะฝืนผ้าสวามี
- ๑ ประจบกรรมก็จำจร
ถ้าเค็ญเคืองบ่เปลื้องใน
- ๑ และเข้าไชรบ่ได้ห่าง
จะนับกันก็หลายคืน
- ๑ ละห้อยเปลี่ยละเหี่ยวใจ
สนิทนิตร์บ่คิดแคลง
- ๑ บ่ห่อนซำก็ซำพัน
มิเห็นผัวระรัวกาย
- ๑ ธตต์ผ้าและเข้าไชร
บรูตัวและผัวจร
- ๑ จะรำเรียกจะเพรียกพร้อง
บ่สมหวังผิยังขึ้น
- ๑ คำเนียรตงพนาคร
จะเตรเตร้จบเข็ดขาม
- ๑ เพราะเชอกอปคุณากร
ผิแห่งหน้ายสลายหนี
- ๑ ก็เหตุบาปบ่กรรม
ณะคราวทุกข์ก็จำทน
- วิบากเกิดละพงพี
สพักกายก็หายไป
ทิกัมพรพนาลัย
กมลหม่นวิกลกสิ้น
มิเว้นว่างวิบากฝืน
บ่พักผ่อนก็อ่อนแรง
ก็หลับไหลณะไพรเวง
จะเรีสร้างรกาย
ผวาต้นหทัยหาย
ระริกอกสทกลอน
มเมอจิตสนิทนอน
จรลดับบ่กลับคืน
จะร่ายร้องระบมกลืน
ชีวิตอยู่จะสู้ตาม
ภยักรก็เหลือหลาม
จ้านงหาสวามี
มนาทรหทัยดี
สลัดภารยาตน
กมลชำระกำกล
ผิทั่วทิศจะติดตาม

๑๒ พระมารดาสดับคำ	แสดงเกล้าดำเนินาความ
สอนให้พิไรยาม	พิลาปรำระกำเกย
๑ พระนางทรงพระเมตตา	ดำรัสว่าบียาเอย
ดำรงเขตเพราะเหตุเคย	ประกอบกรรมกระลัมภร
๑ อนาถาจะหาที่	พำนักสักขังกร
ก็ยากแสนผิแม่นजर	ถ้าพึ่งตัวจะมัวหมาง
๑ ก็จงอยู่สวัสดิ์	ณะวังนับมีรคาง
บำรุงตัวและผัวนาง	มีน่านข้าจะมาดล ๗
๑๒ พระโกลมีทำนูลตอบ	พระองค์ก็อบกรณกลม
และข้าไซร์ถวายตน	พำนักฟังพระบารมี
๑ ผิแม่นทรงพระเมตตา	และสัญญาจะเลี้ยงดี
มิใช่ล้างพระบาทศรี	มิกินเหลือนรีไต
๑ บุษยใดหทัยอาจ	จ้านงมาดเสน่ห้ใน
ทนงหาญทยานใจ	มิให้คลาดพระราชทัณฑ์
๑ ผิแม่นเอิบกำเร็บอีก	ก็ให้ฉีกชีวิตมัน
มิไฉนมีเพราะผลอัน	ทนงจิตบ่คิดกลัว
๑ ประดาชายมีหมายใกล้	มิมุ่งใคร่จะพันพัว
สงวนศักดิ์พิทักษ์ตัว	ทมลใดมิให้พาน
๑ ผิพบพราหมณ์ดำเนียรผลู	ก็จึงตู่จะกล่าวขาน
กลมม่งจ้านงมาน	จะสืบผัวบ่กลัวพราหมณ์

๑ บุษย์อันจะหมั้นพัน	ก็ข้ามันถนอมนาม
มีเจรจาพยายาม	สงวนพรตกำหนดใจ
๑ พระนางทรงพระเมตตา	และสัญญาบ่ผิดไป
ก็จึ่งตจะอยู่ใน	นิเวศน์ด้วยพระมารดา
๑ บ่โปรดปรานประทานคำ	ก็เข้าจำจะทูลลา
คำเนิร์ดงคำรงกา	ยชัตเซพเนจร ๗
๑๒ พระมารดาสดับคำ	พิลาปรำพิไรวอน
คำเนิร์บ่าอนาทร	ล้าพ้งองค์ก็สงสาร
๑ คำร์สว่าสุดาเอย	สวัตตาสุภาจาร
ถนอมพรตและพจมาน	ก็ช่นชอบระบอบบรรพ์
๑ ประสงค์ไฉนจะให้นาง	บ่อาจนางนะสาวสวรรค์
พำนักเกิดประเสริฐสันต์	อุดมสุขสวัสดิ์
๑ คำร์สพลางพระนางเรียก	พระนางราชกุมารี
วิไลบรมพระนามศรี	สุนันทาทิลาวัณย์
๑ สุนันทาแหมะมานี้	นรนี้ศคราญครัน
จะร่นรวก็คราวกัน	วิมลรูปลออทรง
๑ เฉลียวเขาวนก็เกลาเกลี้ยง	บำรุงเลี้ยงนะโฉมยง
สชชีดสนิทองค์	ธิดาศรีบ่มีภัย ๗
๑๓ สุนันทาสุดารัตน์	มนัสภักทะผ่องใส
สเรีจมานสราญใจ	พระพักตรเข้มแจ่มจันทร

๑ ดำรัสเรียกพระไภมี	และจรลีเข้าพลัน
เสด็จสู่ตำหนักอัน	อุไรรัตนะรองเรือง
๑ พระไภมีก็มีสุข	ประทั้งทุกขณะขึ้นเคื่อง
จ้านงนิศย์บ่ปลิดเปลือง	คณิงหาพระสามี่ ฯ

จบสรรคที่ ๑๓ ในนิทานเรื่องพระนล

นิทานเรื่องพระนล

ถรรพที่ ๑๔

ฉบับ

๑๖ ปางนั้นพระนลนฤบดี	ไต่ผ่านารี
กริ่งฝนก็พลันพ่นกาย	
๑ รื้ออ้อแท้อัดตาย	เคื่องขุ่นวุ่นวาย
ชทุกจะเท่าเขาหลวง	
๑ ถ้าเค็ญเจ็ญเข้มเต็มดวง	ดาวศัสตร์ตัดทรวง
บ่เจ็บบ่แสบแปลบปาน	
๑ อาลัยใจห้วงดวงมลาย	สงไสยสงสาร
จะเร้นจะล้นสมร	
๑ ไปแล้วมาเล่าเผ่าจร	หน่ายแห่งแคลงกลอน
จะเรศจะร้างห่างไกล	
๑ อักอ้วนป้วนปั้นห้วนไหว	หวนห้วงดวงใจ
เดี้ยวเจ้าจะตั้นดงเดิร	
๑ ฝอยฝูฝูพาเพลิน	พิศพุกษ์เพราะเนิน
พนมแพนกลแปลกกัน	
๑ เสือสี่หมีหมาสารพรรณ	พงไพรไภยัน
ตรายก็ร้ายหลายเจียว	

๑ ภูตผู้มีฉาวกราวเกรี้ยว
เหลือบยุงบุงรินกินคน	ทารุณเณนเฉียว
๑ เตรีจเตรเองค์ทรงทน
จะเปลี่ยวจะเปล่าเสรำจร	ทุกซ์แทบแถบพน
๑ ปางนั้นกลี่มีวร
ธชลาตชเขลาเมามนท	ดลจิตอดิศร
๑ บุกษัฎต์กลางหน
มหิยัทรามไวยศัยยา	หลีกกลี่หนัดน
๑ รับรันด้นคั้นมรรคา
แนวเพลิงเริงไหม้ในสัณฑ์	ทอดเนตรทัศนา
๑ ทันใดได้สดับศัพท์อัน
กระหลบบ่กลบสำเนียง	กองเพลิงเถกิงควัน
๑ ดูราพระนลพลเกรียง
กำไรวิลาสเลอวงศ	เผยเกียรติกำเรียง
๑ เร็วเข้าเราอยู่ในพง
พางอาตม์พินาศในไฟ	เพลิงเร้าเผาองค์
๑ เร็วเกิดเทอดข้าพาไป
เร็วเกิดพระเดศภาดิน	เร็วเกิดภูวไนย
๑ ปางนั้นไนยชบัตพินทร
ก็โจนก็จู่สูไฟ	แว่วศัพท์ตรับอิน
๑ บุกพลาตพลาตพร้องร้องไป
กสิวิภิมม์ประเภทนานา	อย่ากริ่งเกรงภัย

นิทานเรื่องพระนล

บรรทัดที่ ๑๔

ฉบับ

๑๖ ปางนั้นพระนลนฤบดี	ได้ผ่านารี่
ครึ่งฝนก็พลันพันกาย	
๑ รื้อรื้อท้อแท้แตกาย	เคื่องขุนวุ่นวาย
ชทุกจะเท่าเขาหลวง	
๑ ถ้าเค็ญเข็ญเข้มเต็มดวง	ดาวศัสตร์ตัดทรวง
บ่เจ็บบ่แสบแปลบปาน	
๑ อาโดยใจห่วงดวงมัลย์	สงไสยสงสาร
จะเร้นจะลี้หนีสมร	
๑ ไปแล้วมาเล่าเผ่าจร	หน้ายแห่งแกลดกลอน
จะเรศจะร้างห่างไกล	
๑ อักอ้วนบ้วนปั้นหัวน้ไหว	หวนห่วงดวงใจ
เดี๋ยวเจ้าจะคั่นดงเดิร	
๑ พี่อยู่พี่สู้พาเพลิน	พิศพฤกษ์เพราเนิน
พนมแพนกลแปลกกัน	
๑ เสือสี่หมีหมาสารพรรณ	พงไพรไภยัน
ทรายก็ร้ายหลายเจิว	

๑ นานาเนกนาคหลากหลาย
จักหาเสมอข้าหาไหน	ฤทธิเลิศเนติฉาย
๑ สามารถบำรุงกรุงไกร
บำรุงราบเสี้ยนเมี้ยนบุญ	บำเรอเสนอนัย
๑ โปรดเถิดนรเทพธิรคุณ
และข้าจะช่วยภุมตี	ชูระข้าการุญ
๑ ทำคุณตอบคุณหนุนทวี
จะแพ้จะพ่ายมลายพล	ศัตร์ภูมี
๑ ทูลแล้วอุรุกราชเรื่องรณ
ขนาดกนิษฐ้องค์	บันดาลกายตน
๑ ปางนั้นพระนลนรสีห์
พานาคมาวางกลางดิน	เสด็จจากอัครี
๑ เมื่อนั้นพระยานากินทร์
ตีได้พันสาปชาบตน	กรรโกฏุกยิน
๑ ทูลบุญยศโสลกภารณ
นฤปผู้ภูมี	ดุก่อนพระนล
๑ พระองค์จึ่งย่างบทศรี
นบก้าวจันงทรงเดิร	เหนือแผ่นบัถพี
๑ ตั้งตุ๊กเกือเชอเชิญ
จาร์สัจจัญภูลศรี	พระจักจำเวิญ
๑ เมื่อนั้นนิษธาธิบตี
บ่ขุ่นบ่ข้องหมองเมิน	บ่าบาทจรลี

๑ ก้าว่างพลางนับคำเนิร	สิบก้าวบ่เกิน
จึงกรรโกฏกณกรินทร์	
๑ อำนาจพระยานาคินทร์	พระนลนฤบดีนทร์
พระรูปก็กลับกลายไกล	
๑ ฝัดแปลกแพกเปลี่ยนเพี้ยนไป	พิศดูภูวไนย
บ่อาจรู้จักสักคน	
๑ นายกตกลตลึงคนึงตน	หลากจิตคิดฉงน
บ่กัคบ่ก้านขานคำ	
๑ ฝ้ายพระยานาเคนทร์เจนนจำ	คินรูปกำยำ
อุงคะราชเลอไกร	
๑ พलगทูลมหิบาลชาญชัย	พระนลภูวไนย
นิษัณเรศร์ลือณรงค์	

พระยานาคทูลพระนลว่า

๑๖ ดูราพระองค์จงปลง	ใจเปลี่ยนเพี้ยนองค์
ประสงค์มิให้ไกรจำ	
๑ ไกรคิดอิสสามาทำ	กอบเกิดกองกรรม
ก่อทุกข์ถนัตพลัศวงศ์	
๑ แอบอิงสิงใต้ในองค์	คลใจให้ทรง
ประพฤติบ่ชอบกอบการณ	
๑ บัดนี้พิษขักล้ำหาญ	เต็มองค์ภูบาล
ใครสิ่งก็ขึงมฤตยู	

๑ คี้อหล่ออยู่ในพินธุ
ก็ต่อเมื่อพ้นกายนรินทร์	จักพ้นพิษตุ
๑ ใครสิงให้สิงสมจินต์
จะสิงอยู่บ้างล้างมัน	พิษข้านาคินทร์
๑ อันองค์พระองค์ทรงธรรม์
วิปฺประทุฏฐ์ฤๅสม	พิษตออยู่กัน
๑ เลือสิ่งห้กระทิงแถวแนวพนม
จะขบจะขวิดผิดองค์	เงือกเงี้ยวเขี้ยวคม
๑ โปยกัยใดใดในดง
จิตจ้องป้องร้ายมลายลาญ	หนามเสี้ยนเบี่ยนจง
๑ ไร่โรคาพาชพยาธิภยานต์
อริบรอตอกร	เหี้ยมพหลพลวาน
๑ จงเสด็จคว่นโดยดงคอน
อโยชยาธานี	เค็รชฎ์ถัดจร
๑ เผ้าพระฤตบุรณณ์นฤบดี
เซาวันเขี้ยวช้านาญการสกา	กุ่มผู้มี
๑ ทูลว่าข้านนามวา
รถีรธาสวาจารย์	หุกผู้ตา
๑ ขอรองล่องราชบทมาลย์
พระองค์จิงโปรดปรานี	มาดเอ้อเอาภาร
๑ เชอรับเลี้ยงคูดอยู่ดี
จะแลกควมรู้กู้ตน	จ่มุ่งใจมี

๑	วิชาม้าแลกวิชาสกากล
จะแม่นดั่งมาดปราถนา	สแกการชาญกมล
๑	แคล้วคล่องลบองบาศก์อาจสา
นสุขนิษัธสวัสดิ์	มารถสูสูสูสตา
๑	กั้นครองไอสุรย์ภูทวิ
พระบุตรธิดาลาวัณย์	มหิศวรมหิษี
๑	จงจำคำข้าสารพรรณ
จะสบประสงค้มิ่งหมาย	สารพัดจัดสรร
๑	เสือนมมืออยู่ดูววย
บ่ละบ่ร้างห่างไป	สงวนแนบแอบกาย
๑	แม้นใครคั่นรูปภูวไนย
ระลึกถึงข้านาคินทร์	สวมเสื้อสุริไกร
๑	พระจกคั่นรูปนฤบดีนทร์
ระบพระนามขามเชอ	ระบือระบิน
๑	ทรงสัตย์กระหวัดจิตสนิทเสนอ
สมิทินกถ์กลางณรงค์	ถนอมนิษัธสมรรถเสมอ
๑	ทูลพลางพระยางผู้ทรง
ก็หายไปวับกับตา ๗	สุรภาพเพ็ญพงศ์

นิทานเรื่องพระนล

สรรคที่ ๑๕

อิทิลันท์

- ๒๐ ปางนิษัณรินทะยินพระยา ภูงศ์ทำนูลก็ภูมณา
ภินันท์พลัน
- ๑ ฝ่ายอุรงคะราชอำนาจอนันต์ สำเร็จประสงศ์ภูงศ์ก็อัน
ตรธานไป
- ๑ นลนราชิเบนทร์ชเจนณะไพโร ก็ควนดำเนิรณะเถินณะไซ
ละพฤกษ์สาธเท์
- ๑ เลียบพนัสและลัดพนมพนานต์ พนาชพนาลิกาตระการ
เถกิงรมย์
- ๑ ผองพิหคก็ผลกัโผพนม พิงคพิราบพิลาบระงม
ระงายกรวญ
- ๑ เกราญจเร้าจะเรียกสำเหนียกสำนวน สำเนียงพระนางสออง
กำสรวญ กำสรดศัลย์
- ๑ สร้อยอิร่าก็ถาชล่าสวรรค อิลุ่มอเอนก็แต่่นถลัน
ถลาไป
- ๑ สาลิกาปรอดก็พลอดณะไพโร กระจอกกระจาบกระจิบกระไซ
กระสาตง

๑ ขางพระหรงคกระเวียนกะลึงก็ลง
กะต้วกระเต็นก็เต็นณะดง
กะตีมแตง	กระต้วกระเต็นก็เต็นณะดง
๑ เกย็ยวงตะไกรตระโนกะแหวกะแวน
กะต้อยตีวิดจะคิดแคนน
ก็มากมาย	กะต้อยตีวิดจะคิดแคนน
ก็มากมาย
๑ งามตีมมีหทัยสบาย
บ่เว้นวัน	คณิงพระนางบ่ว่างบ่วาย
๑ ทรงพระบพจรณระคอรวิญ
อเนกมี	ประเภทพฤษ์พิลึกอนันต์
๑ กกรณิการ์พกาจำปาจำบี
แซมเจือ	ตะไกรตะคร้อสมอสมมี
๑ โมกกรมมวิคมะขวิดมะเขือ
ก็เกลื่อนไป	มะขามระกำมะกล่ำมะเกลือ
๑ ต้นตะบูนตะแบกก็แซกลำไย
พนาชวา	ลำควนพยอมก็หอมณะไพร
๑ ตาละมตะมมะตาคก็คายนมา
ก็เหลือเกิน	จะเลือกจะสรระจะพรระณะนา
๑ เกษกษัตริย์นิษบตีก็เดิร
พนาตร	ณะห้วยณะไพรณะไสละเงิน
๑ หม่มนุกก็เล่นก็เร้นก็จว
กณนเก็ชรม์	พัยคฆะลีหะหมี่สุกร
๑ เหมันระมี่ระภาคก็คานเด็ช
ณะพงเพิง	สมันก็ล่าและขลาก็เบี่ยน

๑ กวายนครต่ำยกระแตกก็เส้ากระเชิง กระจงก็พลัดกระจัดกระเจิง
กระจายหนี

๑ เหลือมก็เลื่อยและรัดกระหวัดชนี่ กระรอกและลิงกระทิงก็มี
ก็มากครัน

๑ นลคำเนิรณะเงินศิขรอรัญ สถลสถานลหานอนันต์
อเนกมี

๑ มุงกมลและคั่นมหาภูวี่ บ่เบื้อดำเนิบเพลีนพิถึ
ธวับจร

๑ สิบทิวาพระนลก็คดนคร อโยชยามหานิกร
อุดมศรี

๑ สุนิวเสน่และเฝ้าพระเจ้าบุริ ทำนูลทำนองสบองคะดี
บ่ช้านาน

พระนลผู้แปลงเปาหมายม้าชื้อวาหุทูลว่า

๒๐ ข้าพระองค์จ้านงกมลสราญ จะรองล่องพระบาทมาลย์
พระทรงศักดิ์

๑ ชาญวิชาวราสวาริรักันย์ จะฝีกจะหัดก็ประทะยกันย์
บ่มีเสมอ

๑ ทราบกิจานุกิจบ่ผิดบ่เปลอ จะคิดจะทำสน้ำเสนอ
สนองสาร

๑ อั้นนสังสการะข้าช้านาญ จะต้มจะหุงจะปรุงก็ปาน
อมรกฤดี

พระนลทรงขับว่า

๒๐ โสสมรเสมอสมุมาลย์ประมวล สุกุณเสุขรรณประจำสงวน
เสงี่ยมศักดิ์

๑ ผู้ก็ร้างพฐบ่ออยู่พิทักษ์ อูราจะใหม่หทัยจะหัก
จะแตกพัง

๑ เจ้าจะหิวจะโหยจะโรยกำลัง จะเป็นไฉนและไครระวัง
พิทักษ์นาง ฯ

นายมีชื่อชื่อจะกล่าวแก่พระนลว่า

๒๐ นี้แนะนำบ่คลายระคายระคาง เพราะเหตุไฉนมิใคร่จะวาง
จะเว้นครวญ

๑ จงแถลงแสดงยุบลขบวน ระทวยระทศกำสรดกำสรวญ
เพราะนางไฉน ฯ

พระนลตรัสว่า

๒๐ จงสดับเถอะเจ้าและเราจะไซ ยุบลคะตี่บ่มีระไว
ระวังพราง

๑ มีสตรีสุคุณวิบุลย์วรางค์ วิไลวิลาสสอาดสอาด
สเอวอร

๑ มีสวามีหมางและร้างสมร เพราะโฉดเพราะเฉากำเลาวิกร
วิกตจิต

๑ นางณะแนวพนมผลมสนิท สวามีหนี่บ่มีจะคิด
คณึ่งนาง

นิทานเรื่องพระนล

สรรคที่ ๑๖

อินทรวีเชียรฉันท

๑๖	เมื่อนั้นวิทรรภราช	ภพนาถนรินทร์ไกร
	ทราบข่าวพระนลใน	ยศผู้พระเชษฐา
๑	อึกองค์พระโกลี	มหิณีฉวีจันทร์
	สององค์ธำรงมัน	ยุวียุคประยูรวง
๑	ราชย์มไหสุรย์	สุวิบุลย์จรูญรง
	สุญสิ้นนรินทร์ทรง	จรบ่าบ่ยาตาม
๑	ตกยากลำบากบุก	ทุกทุกจะทุกยาม
	สิ่งห้เสือกก็เหลือหลาม	ภยะหลายก็กรายองค์
๑	ท้าวภีมะมีคหนึ่ง	พระธิดาณะบ่แดง
	เงินเขาลำเนาพง	บทจรจะอ่อนแรง
๑	สงสารพระเชษฐา	จรสันทะสำแดง
	โพลกัณฑ์ไพรแวง	พหุพิษกีพิสดาร
๑	ตรีกพลางพระภูมิ	ธก็มีพระโองการ
	ให้หาคณาจารย์	ทวิชาติชาณูเชาวน์ ๗

พระภีมะตรัสว่า

๑๖	คณาจารย์	อระตู่รูเภา
	บุตรเขยบุตรเรา	จรจากมไหสุรย์

๑ ชัดเชพเนจร	ภยะขรศิขาตุร
ไกรเล่าจะเอาชूर	นิธินิคมัคคีตตน
๑ พรหมมณเริงดำเนียรไพโร	จิตไกรแสวงนล
สืบหาณะอารญ	และนครบห้อยอเนเพียร
๑ สืบทั้งพระโกมี	ยวดีคำรุเจียร
สบองค์พระทรงเกียร	ดิกี่รับทำนูลเชิญ
๑ คั่นสู่วัทรภัก์ภู	ฐสุภัททะภูลเพลิน
รับคั่นอรัญเทอญ	ทวิชาติเชาวนัชาญ
๑ รางวัลอนันต์นับ	นิธิทรพยะสำสาร
บรรดาคณาจารย์	จะนิยมก็สมหมาย
๑ เขยเข้าผิหาพบ	ผิประสบสุดาฉาย
แก้วกำญจน์ประมาณหลาย	หยะข้างจะรางวัล
๑ ปลาเข้าและเข้าใหญ่	ก็จะให้บ่เกียดกัน
โคถ้วนจำนวนพัน	พิตหลากก็มากมาย
๑ พรหมมณเิดหทัยมุง	ฐระจุงสำเร็จหมาย
รางวัลอนันต์หลาย	จะประสบประสงศ์สรร ๗
๑ ปางปวงทิจาจารย์	พจมานสดับพลัน
บ้ายหน้ามหารัญ	จรแยกดำเนียรไพโร
๑ เงินเขตประเทศสิ้น	ทิสถีนพนาลัย
มาดมุงจำนงใจ	จรสืบกษัตริย์สอง

๑	หมายหาพระนารี	มहींฉวีทอง
	หมายกั้นพระนลจอง	จิตคิดจะติดตาม
๑	ห่อนพบพระพรณไโร	อรไทยะเรื่องราม
	เงินขัดเห็นนิคมคาม	จรสืบแสวงนาง
๑	ห่อนพบพระทรงพล	บทด้นดำเนินรพลาง
	สืบข่าวณะราวทาง	วนเทศธานี ฯ
๑	ปางพราหมณ์สุพรตนา	มสุขทเวะเวที
	บุกผ้าพนาลี	จรจวบนครไกร
๑	เจทีบุรืรัฎฐ	ฐวิวัฒน์ะเวียงชัย
	ราชฎีร์รมนิยมใน	พระสุพาหุราชา
๑	ปางนั้นกุมารี	ยุวดีสุนันทา
	สาวสรรคัก้านัดมา	นสน้อมประนมคัต
๑	พ่อนกายสบายองค์	ยุพยงณะสวนขวัญ
	ปรีดีเปรมเกษมสันต์	สุขวัฒน์ณะวันบุญ
๑	ไภมีนรีรัตน์	วรขัตติยาคุณย์
	เคียงข้างพระนางสุน	ททธิพิย์สุนันทา
๑	ปางพราหมณ์สุเทพยด	อรรัตนะรามา
	ทรงโฉมประโลมตา	จิตแจ้บ่แคลงกมล
๑	ว่าองค์พระไภมี	มहींสยามนล
	เผื่อชชูปพระรูปยด	สิริห่อนฉออ่อนองค์ ฯ

พราหมณ์สุเทวรัทโงว่า

๑๖	อ้าตุจ้านงมา	นสมานะป้าดง
	จงหวังก็ดั่งจง	จรหากี่มาเห็น
๑	โน้มนางสอานลัก	ขณะพักตระพรรณเพ็ญ
	ฉันฉวีพระศรีเป็น	สุรโลกกานดา
๑	ช่วงโชติอุโรชเพ็ญ	พิศเลื่อมละลานตา
	บุรณจันทร์สุวรรณเจ้า	รุจรัสสุสตร์
๑	กานดาประภาฉาย	ทิศหลายขจายศรี
	มล้างมีคมลายมี	สิรินางสว่างดิน
๑	ดั่งกามเทวี	พระรัตสุคันธิน
	งามลบพิภพจิน	ตนะห้วงพระดวงสมร
๑	นวลนางวรารักรัตน	กลบ้ทมะงามอน
	โสภานะสาคร	อภิรมยะถ้ายอง
๑	นางจากวิทรภักฐ์	ดูจบ้ทมะพลัดหนอง
	ซึ่งถอนกระฉ่อนฟอง	ชลขุ่นขจายทม
๑	จันทร์ทองบ่ส่องแสง	ศศิแห่งระหวยกรม
	คือราหุมาอม	ศศพินทุสิ้นแรง
๑	หมองหมางเพราะร้างผัว	สิริมีวสลับแสง
	อังกว้างระคางแคลง	จิตเศร้ากำเดาองค์
๑	เหมือนหนึ่งนทีแห่ง	ขณะแล้งก็ไหลลง
	ลำน้ำระกำทรง	ชลเหือดก็เดือดดาล

๑	เปรียบบัวที่มี
ขุคค้อยตลุลลาญ	หสดีแสดงพาล
บุษกรก็ถอนโยน
๑	บัวที่มีบัวที่
วาวอดตลอดโคน	มะกระจัดกระจายโคลน
ผิวเง่าบ่เนาดิน
๑	เคขงามบ่งามเลย
หนองบัวสลัวสินธุ์	รสเคขสุกัณธิน
เพราะสโรชสลายลง
๑	อุปมาก็ฉันใด
โถมี่ฉว่อง	อุปมัชฉนัตรง
กะสลัวเพราะผัวจร
๑	พิศองค์ก็สงสาร
นวลนางสอวางอร	สุกumarละลานสยอน
ประเทกรรมก็ข้านวล
๑	ควรแก้กฤหาสน์แก้ว
แสงแดดบ่แผ่ดกวน	มณีแพรวุไพสงวน
วนิดาประกายมัย
๑	ยามร้างสวามี
แผ่ฝั่งรำไพโอ	ดุจศรีสุมาลัย
กระอูเร้าก็เผาเผา
๑	รูปวานอุทธารคุณ
ตั้งจันทะเลขา	สุวิบุลยะกานดา
นิลเมฆมดบัง
๑	ห่อนมีมณีเม็ด
อดสูจะดูตั้ง	ทนนอันอุไรรัง
ชนไขพิชัยพงส์
๑	เรศรักตระหนักโสภ
ร้างผัวก็มัวมวง	วิปรโยคประยูรวง
คลพองก็หมองหมาง
๑	นางใดผิไร้ภู
มีคู่ก็ชูพาง	ขณะชูปะบุนาง
มณีภูษณาภรณ์

๑	แ่งนางผิวงคู้	ผิวกุญณากร
	งามสรรพประดับอร	ก็บ่ชู้พะบุเลย
๑	อ้อองค์พระนลกุ	ธรผู้พิบากเอ๋ย
	ติดตามพระทราชมเขย	ถะพนมมณีคมไหน
๑	บ้านนี้จะหนักทุกข์	จรบุกพนาลัย
	เสรำส้อยละห้อยใจ	กลจิตจะจากกาย
๑	เมื่อใดจะได้พบ	นุชนบพระนลฉาย
	คั่งโรหิตไพราย	จรพบพระจันทร์เพ็ญ
๑	นลได้พระนางกิน	ก็จะร้นอุราเย็น
	ปลื้มเปรมเกษมเปน	สุขล้ำประจำใจ
๑	ห่อนได้มไหสุรย์	สุวิบูลยะราชย์
	โกกทรพะยะยับไป	นลหากบ่ไยดี
๑	พบนางก็พางพบ	สุขครบณะชาติรี
	ได้เมทินี่มี	ศุกสานติปานกัน
๑	ชายใดณะไตรภพ	บ่มีลบนรินทร์อัน
	ควรคู่พชวร	ณวิวัฒน์สวัสดิ
๑	หญิงใดณะไตรภพ	บ่มีลบพระนารี
	ควรคู่พระภูมิ	นลเกล้าวณรงค์รอน
๑	ใครอนบ่ควรคู่	พระพชพระภูธร
	เชอศักดิ์เสมออร	อรศักดิ์เสมอเชอ
๑	ตุม่าประสมองค์	ยุพยงวิไลยเลอ
	จำควันบ่ควรเมอ	จิตอยู่บ่รู้การ

๑ จักเฝ้าพระโภมิ	ยุดีทำนูลสาร
เพื่อนางสอางมาลัย	มละเสรำกำเดาใจ
๑ ตรีกพลาตสุเทพเข้า	จรเฝ้าพระพรณไไร
ทูลความพระทรามไวย	ดุจเจตนา มา ๗

พราหมณ์สุเทวทูลนางทมิขันตีว่า

๑ อานางสอางรัตน	วรชัตติยาภา
ข้าขาววิทรภักษา	มสุเทวะเวที
๑ เทียมานะอาร์ณย์	กิริชัณทะธานี
รับสั่งพระภูมิ	อชราชนกนาง
๑ ให้สืบแสวงหา	พระชิตาณะแดงขวาง
เขตเขาลำเนาทาง	ชนบทนครปวง
๑ ปีนขันทีวิทรภักษ	ฐะกษัตริย์กำสรดทรวง
ถวิลหาสุดาตวง	จิตพลัดณะพงไพร
๑ อันองค์กษัตริย์ศรี	ชนนีนกไกร
อยู่ดีบ่มีภัย	นิรโรคดำรง
๑ ทั้งสามพระภاتا	พระชิตาพระบุตรทรง
ผาสูกทุกองค์	สุสถิตีธำรงศรี
๑ แต่องค์พระมารดา	ชนกาชราขมิ
คำนึงพระนารี	จิตห้วงพระดวงจันทร์
๑ ร้อยพราหมณะตามหา	พระชิตาณะไพรสณฑ์
ขอบเขตประเทศอัน	นรราชฎร์ดำรงเรื่อง

๑ หัวขรรจรทะทานทุ่ง อาศรมนิคมเมือง	จิตมุ่งคำเนียรเนื่อง จรสืบพระโฉมงาม ๗
๑๕ เมื่อนั้นพระรามา ทูลต้องทำนองความ ๑ ชักไขมีใคร่สุด โศกภัยไขได้มี	วนิดาสดับพราหมณ์ อรพินทะยินดี วรบุตระบุรี ฤพยาธิมาทรง
๑ ตามข่าวพระภาค ไอสุรย์ประยูรวงศ์ ๑ ชักพลางพระนางโสภ โสภชำระกำกริ่ง	ชนิกาชนกวงศ์ อรรัตน์คำรัสถึง วิปโยครำพึง จิตศัลยะกรรแสง ๗
๑๕ เมื่อนั้นสุนันทา ผลงใจโฉนแหง ๑ พลาทูลพระพันปี เห็นรำระกำทรวง ๑ จันต์พระมารดา นางนฤดีดาล ๑ ร้องไห้พิไร สเสารผลาญธา ๑ ดึงกพรหมณ์เฒะตามดู โศกผู้ศุทท	พระธิดาคิ่งแคลง จิตทกชะเต็มดวง ชนนพระนางหลวง ยุพยงธล่งสาร กลยาณิงคราญ ปริเทวะโสกา อูระข้ากระมังหนา ครุเตือคប់เหือดหาย ก็จจะรู้กะตีปราย กรฤดาอูราครุ

๑	โปรดเกิดพระมารดา
เรียกถามและพราหมณ์ผู้
ไกล	กลยาณีเจ้าบุญ
ก็จะแจ้งประจักษ์ใจ	๗
๑๑	เมื่อนั้นพระพันปี
ฟังความพระทรมไวย	ชนนีนรินทร์ไกร
คนยาพางาม	
๑	ตรัสเรียกสุเทพเข้า
เหตุผลขุบลความ	จรเฝ้าพระนางถาม
อรไทยจะใคร่ยิน	
๑	อำพราหมณ์งามพรต
นางนักรำพรรณเงิน	วรพจนะภายิน
ตวิบากเพราะพรากไกร	
๑	เกรียมกรรมระทมกรรม
ขุ่นเขทเพราะเหตุไร	อูระซ้ำประจําใจ
ระบอบอกขุบลเรา	
๑	ใครเป็นสวามี
ถิ่นบ้านสถานเนา	ช่นนี้ชนกเขา
ทิศไหนจะใคร่ยิน	
๑	นางไขจะไร้วังศ์
ตกยากลำบากกิน	ยุพยงประวาสิน
ผลไม้เถาะไพรแวง	
๑	พราหมณ์รู้ก็จงเล่า
ยื่นแยกจำแนกแจ้ง	ระบเค้ายุบลแสดง
ดูจะมีกะดึมา	๗
๑๑	ปางพราหมณ์สุเทพยิน
เริ่มต้นขุบลวา	พระนรินทะมารดา
ทะทำนุถพระนางไป	๗

นิทานเรื่องพระนล

สรรพที่ ๑๗

ฉบับ แด่ สุรางคนางค์

พราหมณ์สุเทวทูตพระราชมารดาว่า

๑๖	ข้าแต่พระราชอรไทย	สิริวิไลย
	นรินทะราชมารดา	
๑	ยังมีภีมะราชเรื่องปรา	กฏขามนามนา
	ถะทุกประเทศเขตเมือง	
๑	ครองราชฎีร์ครอบรัมรมย์เรื่อง	เรียบราบปราบเปลื้อง
	บ่มีอริวิรณ	
๑	ไอศวรรย์วิหรรภัรัฐเลอบน	เลิศล้ำคำกล
	พระเกียรติกระเดื่องแดนไกร	
๑	เชอมีบุตรัทรมไว	เนิดลักษณ์ไฉไล
	พระรูปก็เลิศนารี	
๑	นางนคือนางโกมี	นามทัมะยันตี
	วิหรรภะราชธิดา	
๑	อนึ่งในนิษัษัตยา	ธิบดินทร์ยีนอา
	นภาพระหลดภพไตร	

๑ พระนามพระนลภูวไนย	ริปูรู้ไป
บ่ออาจประชิดฤทธิ	
๑ นางนาคือนางโกลี	ผู้พระมหิษี
พระนลนเรศร์เรืองธงรงค์	
๑ พระนลพระน้องสององค์	สู้บ่าฝ่าพวง
เพราะเหตุพนันมนำ	
๑ ตกทุกข์ได้ยากตรากตรำ	แพ้สกาพาระกำ
มโหฬารรยัพถันผลาญ	
๑ ข้านักมะราชบรรหาร	หาองค์นงคราญ
นิคมศิขรคอนขวาง	
๑ ตูเดี่ยวเที่ยวมาหานาง	สบองค์สำออง
บ่พลาดบ่พลั้งดังทูล	
๑ กือนางองค์นสรบุรณ	แจ่มล้ำจำรูญ
เสมอเสมอนเดือนหงาย	
๑ มีพยานคือไผ่ประไพพราย	หว่างขนงทรงฉาย
กำเนิดก็เกิดกับองค์	
๑ บัดนี้มกลบลง	ไผ่นางหว่างขนง
จะหาบ่เห็นเพ็ญศรี	
๑ เหมือนจันทร์ขึ้นเมฆหมอกมี	มืดทั่วชาติ
มิไสมีส่องส่องพรรณ	
๑ แม้นั้นพระชิตาลาวัณย์	ลักษณ์เลิศเจดณัน
บ่โหดบ่ห่อนหย่อนงาม	

๑ ผิวไร่เครื่องประดับวาม
วิไลยะไรรำคี	โคมยงนงราม
๑ เทียบทองผ่องผุดสุดศรี
ก็ชูก็เซียดเพริศพรรณ	ชูดจากปลถพี
๑ นางนี้โสภิตาวันย์
ว่าพระธิดานารี	ขำรู้เร็วพลัน
๑ ความร้อนบ่อมส่ออ๊กก็
ก็แจ่งประจักษ์ใจตุ ๗	ถันใดเทวี
๑๖ เมื่อนั้นสุนันทาโคมตรู
ตำริหระบอบสอบพยาน	ฟังความงามดู
๑ ทรงอبيبขันทองรองพาน
ก็ล้างพระพักตร์ไภมี	พลางองค์นงคราญ
๑ มลทินสิ้นไปไฝก็
ก็เค่นประดุจดวงเพ็ญ	มะธิดานารี
๑ สมดังคำพรหมถ้งามเห็น
วิสุทธะลักษณะเถานตา	แม่นแท้แน่เปน
๑ จีงองค์พระราชมารดา
ก็ลูบก็ไล้ไภมี	อ๊กทั้งสุนันทา
๑ ขณะนั้นพระราชชนนี
พระนางก็เคื่อตแดดตาล	ค่านึงกะดี

๑ โสภพนางนางเผยพจมาน
วิไลยวิลาสเลอภู	คู่ก่อนนงคราญ
๑ อ้นองค์นงคราญหลานตรู
มหิษวิทรรกัณยา	ลูกน้องของตุ
๑ คนอื่นคนไกลไหนมา
จงแจ้งประจักษ์ใจนาง	สาวสรรคั้วัญตา
๑ บ้ากับแม่เจ้าเขวบางค์
ธิดาแห่งท้าวสุทามัน	สององค์สำอาง
๑ เปนปิ่นประเทศเขตต์
สวัสดิวิบูลย์ภูลศรี	ทศารณ์ไอศวรรย์
๑ แม่เจ้าวิวาหะพระภี
วิทรภะรัฐราชา	มะผู้ภูมิ
๑ บ้าสู้เจ้ที่วิวาห
พระวีรพาหุheimหาญ	เปนราชาชา
๑ บ้าไซ้ไร้ได้เห็นนงคราญ
กำเนิดจากองค์ชนนี	เมื่อเจ้าเขวมาดลย์
๑ ไฝนางหว่างเนตรมารศรี
ตระหนักบ่แห่งแจ้งจง	สำคัญมันมี
๑ นงคราญหลานข้อย่าทรง
ประสพประเสริฐเถิดนาง	โสภเสร่าแห่งองค์
๑ ปลดทุกข์ปลดทิ้งสิ่งหมาง
และเสพย์แต่สุขสวัสดิ์ ๗	หมองหมายกลาประคาง

๑๖	เมื่อนั้นอรไทยโถมี่	ยिनพระมาตุลี
	ก็ชนก็แหม่มแจ่มใจ	
๑	ประนมก้มกราบทูลไป	ข้าแต่อรไทย
	นรินทะราชชนิกา	
๑	ข้า ^{๕๕} นมัสขทุกวา	ระพึงพระบา
	รมีพระองค์ทรงคุณ	
๑	แผ่ผลต้นเหลือเกอ ^{๕๕} หมุน	อรไทยใจบุญ
	บรูจักข้าว่าใคร	
๑	ยังทรงเมตตาอาไลย	เอาอกเอาใจ
	บ่ชอกบ่ขำรำคาญ	
๑	บัด ^{๕๖} รู้ว่าข้าหลาน	เสิมส่งสงสาร
	จะทรงพิทักษ์รักษา	
๑	ข้าขอพระคุณกรุณา	โดยเหตุเจตนา
	จะใคร่กินสู ^{๕๗} บุรี	
๑	เผื่อองค์พระชนกชนนี	ตรุดตรุด
	ลูกข้าทารกทั้งสอง	
๑	กำพร้าพ่อแม่แด่หมอง	หม่นล้าล้าของ
	จะโศกจะเศร้าเหงาหวง	
๑	พระบ้ำการุญคุณเปวง	โปรดเรียกวอหลวง
	และโปรดให้ข้าลาไป	
๑	คืนสู่วิหารภัก์เวียงชัย	สมหวังตั้งใจ
	โดยเจตนาข้าเทอญ ๗	

๑๖	เมื่อนั้นพระนางลำจำเริญ
พระพจมานหลานขวัญ	ฟังคำซ้ำเพลิน
๑	พระนางพลาตเรียกอสุวรรณ์
แต่ดำแต่เร็วแรงแรงคี่	พร้อมพหลพลสรร
๑	ฝ่ายพระราชบุตรยุคชย
นรินทะป็นเจท	พระสุพาหุองค์
๑	อำนวยการช่วยพระชนนี
คีนสู่วิทรรก์เวียงชัย	ส่งพระโภมิ
๑	พงไพรไพรพลกถันไกล
สพริบสพร้อมล้อมนาง ๗	แห่ตามตามไป
๑๖	เมื่อนั้นพระวิทรรก์กันขางคี่
วิไลยวิลาสเลอศรี	เลิศล้ำสำอาง
๑	สมถวิลอรพินท์ยินดี
พระบิตุราชเรื่องไกร	เฝ้าพระชนนี
๑	ขงยศขัตติยาธิปัตย์
ศุภาภิรมย์สมบุรณ์	อำเอี่ยมอำไพ
๑	พรั่งพร้อมพันธ์พงศ่วงประยูร
สนับสนุนเนื่องนัย	เอื้อเพื่อเกื้อกูล
๑	นางตระกองสองบุตรสุดใจ
ประกบประคองสองศรี	กอดทับกับหทัย

๑ บุษาสุรารักย์ศักดิ์	ประณามพราหมณ์
บ่บกบ่พร่องคลองธรรม	
๑ ร้อยสุขทุกข์หนึ่งพึงนำ	สุขหลายมลายล้ำ
เกี่วข้องที่ก่อกองเชษฐ	
๑ พรากพระสวามี่พรเพ็ญ	ค่านึงพึงเห็น
จะสุขจะสันต์ฉันไร	
๑ รำลึกพระนลพลไกร	นงรามทรมไว
ก็กอบระกำชำแด	
๑ รำพึงตลิ่งลาญแล	กรรมกึ่งรังแก
ละห้อยละเหี่ยเปลี่ยองค์	
๑ ปางพระชนนีมีจง	ในจิตคิดพวง
พระราชธิดาลาวัณย์	
๑ เห็นนางระคางจาบัลย์	ทรงถามความพล้ำ
เพราะเหตุไฉนใคร่บิน	
๑ ฝ่ายราชธิดาอาจิด	จงหาสวามินทร์
ก็ทูลพระราชมารดา	
๑ ข้าแต่พระแม่มีกา	บุญเอื้อเออาภา
ระไผ่และเห่าเข้าเข็น	
๑ แม่พระชนนีมีเอ็น	คู่คู่ผู้เชษฐ
จันทรงสวนชวี	
๑ จงตามพระวิสามบดี	คืนมาธานี
และข้าจะบังชนม์ขึ้น	

๑ พรากนลพรั้งนำตากลิ่น	โศกซ้นวันกิน
มิช้ำจะวอดชนม์วาย	
๑ ปางเห็นพระแม่แตกาย	ฟังคำชำระกาย
ก็เฝ้าพระราชสามี	
๑ ทูลความตามข้อคดี	ตั้งทัมยันตี
ทำนูลจ้านงองค์นาง	
๑ เมื่อนั้นเวทรรักษ์ราชเรื่องวรางค์	ยินข่าวร้าวระคาง
กรุดพระราชมุตรี	
๑ รับสั่งให้ตามพราหมณ์ที่	ชะเชียวเขาวนัช
นรินทะเล่าเลาความ	
๑ เขาทราบประสงคँगราม	ทุกผู้ทุกพราหมณ์
สดับก็รับอาสา	
๑ ต่างคว่นชวนกันพลันลา	ไปเฝ้าเยาเวภา
พระราชมุตรีศรีสมร	
๑ ทูลว่าข้าจักลาจร	เดิรป่าฝ่าดอน
ลำเนาละเมาะเสาะนล	
๑ เมื่อนั้นพระบุตรนิรมล	ฟังความตามยุบล
ก็มีพระราชเสาวนีย์	
๑ ดุราคณาจารย์ชาญวิ	รยะว่องเวที่
จะเสาะพระนลพลไกร	
๑ พบชนชนนมกลุ่มใด	จงเดิรเข้าไป
และกล่าวฉนนิ่งเนอง	

๒๗	ไอ้ไอ้นักเลง
เรีสร้างกลางไพร
กั๊บกั๊นแสนใจ	ถ่มคำพร้าเพรง
ห่อนไฟชำเลื่อง
ว้าวุ่นชุ่นเคื่อง	เล่นเบี้ยเสี้ยเมือง
ว้าวุ่นชุ่นเคื่อง
๑	กึ่งเมี้ยกลางป่า
สงสารกานดา
กลัวพินานา	ทรามไวยศัยยา
น้ำตาหลังไหล
อ้งว้างกลางไพร	ตัดผ้าพาไป
อ้งว้างกลางไพร
๑	นุ่งผ้าครึ่งฝน
เคีรเปลี่ยวเคี้ยวปลง
เบือกฝุ่นชุ่นเคื่อง	จาบถัยวันคิน
จิม่มงมหา
ห่อนพบภรรดา	สอ้นโสกา
ห่อนพบภรรดา
๑	ไอ้ไอ้นักเลง
กึ่งเมี้ยเสี้ยได้
ให้สตัยแก่นาง	ถ่มคำพร้าเพรง
ห่อนไฟชำเลื่อง	เล่นเบี้ยเสี้ยเมือง
เคยกถ้าวเนื่องเนื่อง
๑	ว่าตราบม้วยมรณ
บัดนี้หนีไป
ดงเดื่อดอาตุร	หมายออมสมร
อยู่ไหนอย่าพราง	ฤห่อนนางขนาง
น่องน้อยคอยกลาง
๑	เม็ตตานางน่อง
หมองมัวผ้าร้าง
ปลดทุกซ์ประเทื่อง	ชอกช้ำร่าร้อง
ทุกซ์นางร้อยคุณ	ราวในไฟกุนท์
คินค้ำกำลุน
๑	ไอ้ไอ้นักเลง
เมี้ยอยู่กลางไพร
อย่าปราศเม็ตตา	ถ่มคำพร้าเพรง
เชิญไฟชำเลื่อง	เล่นเบี้ยเสี้ยเมือง
ปลดเศร่าเปล่าเปลื่อง

๑๖	ดูราอาจารย์ชาญมา
นุทิศประเทศแฉวทาย	ระคะทัวทิสา
๑	จงจำคำข้าบรยาย
จงขับดังซึ่งตฺสอน	พบชุนนุชชาย
๑	แล้วยั้งสังเกตุทวยนร
จะเงี้ยสดับคำขาน	ใครไต้ยีนกลอน
๑	ใครพร้องสนองพจมาน
และคำที่พูดตอบมา	จงจำอาการ
๑	สังเกตุอากัปกิริยา
ระกิจประกอบการใด	ชนชนิดใดภา
๑	มั่งมีดีจนเช้ญใจ
จำมาให้แจ้งใจเรา ๗	ประสงค้สิ่งไร
๑๖	ปางนั้นปวงพราหมณ์งามเขาวนั
ก็ถนและรับจรจรัล	รับสั่งโถมเฉลา
๑	บุกชฎัตต์บ่าอาร์ญ
นิคมนครดอนฉวาง	ทุกเทศเขตขัณฑ์
๑	พบคนพราหมณ์ขับกลอนพล่าง
ธสอนให้ขับจับใจ	ดังซึ่งพระนาง
๑	ห่อนพบพระนลพลไกร
จะรู้ระห้สชัคคี ๗	ใครฟังห่อนใคร

นิทานเรื่องพระนล

สรรพที่ ๑๘

สัทธานันท์

๒๑	เมื่อนั้นกัถยาณินารี	วรรตนสตรี
	ทมิษันตี	กำสรดทรวง
๑	เนาวังนั่งแลชะเง้อดวง	จิตพระนุชระลวง
	พรากพระนลหลวง	ก็แลลาญ
๑	เวียนหวังตั้งตาก็ช้านาน	ยวบลพระนลหาญ
	ใครจะมาขาน	บ่มีเลย
๑	วันหนึ่งจึงพราหมณะงามเยบ	มธุรพจนเผย
	ทูลพระทรามเชย	มเหษี
๑	ข้าแต่บวลงนางศุภางคี	วรชตียนรี
	ราชธิดาภิ	มะภูธร
๑	ข้านามบรรณาทคเนจร	วนนิกมนคร
	หานคร	พระไฉนัธ
๑	วันหนึ่งถึงเมืองกระเดื่องรัฐ	วิบูลยศสุภัทร์
	นามนครชัตย์	อโยชยา
๑	ข้าพเจ้าเข้าเฝ้าพระภางคา	สุริมหิปตีปรา
	กฏกระเดื่องนา	มะกรยง

๑ ข้าข้าบศัพท้อย่างพระนางองค์
โดยพระจำนง	อรกุสมประสงค์
บ่แตกผัน
๑ พอข้าเอ๋ยขับก็ตรับพลัน
เชอก็เงี้ยวกรรณ	นฤปพระฤตุมบรรณ
สดับไป
๑ เชอฟังข้าขับบ่จับใจ
เชอบรู้ไชร้	กิจยุบลไฉน
ก็ห่อนถาม
๑ ชนสิ้นยินตูปรู้ความ
ห่อนพยายาม	มธูรพจนพราหมณ์
จะรู้เลย
๑ ทังเจ้าทังข้าก็หน้าเฉย
โอยฐะฤาเผย	พจนบ่มีเฉลย
บ่ไผ่ฟัง
๑ ข้าถอยออกนอกนิเวศนึ่ง
แตกเพราะโดยหวัง	บทจรจะกำบัง
จะผ่อนกาย
๑ สักครู่หนึ่งจึงบุรุษนาย
รูปบ่ผั่งผาย	อศวกิลชาย
ดำเนิรมา
๑ เขาคือครูสุตตะนามวา
ชาญตรงค์หา	หุกกุศลวิชา
บ่มีเสมอ
๑ ต้มहुงอาหารชำนาญเสนอ
ใครจะเหมือนเกลอ	อุดมรสบำเรอ
บ่ห่อนมี
๑ มาใกล้ให้กลืนสอ ^๕ นตี
วิตและอินทรี ^๕	อูระประคุดจะชี
ทลายลาญ
๑ ให้พลงพลงรำรำพรรณเปาน
เพียบจะเผาผลาญ	อกุศลพิสดาร
และเจรจา ๗

คำพระนลผู้เป็นวาทุกกล่าวแก่พราหมณ์บรรณาท

๒๑	อันหญิงสิ่งทุกจะธรรมดา รักจะอาตมา	กุตสตรีก็จะอา บ่หมิ่นมันท์
๑	ความสัจแห่งนางสาววรรณ พาประสบสวรรค์	กุตวิมลธรรม บ่แคล้วคลาด
๑	มาตรแม่นสามี่จะหนีปราศ นางบ่กริ้วกราด	เพราะหทัยวิปลาส สวามี
๑	จารีตนวลย่อมสงวนศรี ภัยบ่พึงมี	ดุจสุรกวัจ จะมาพาน
๑	ผิวไซโง่เขลาถ้าเดาตาม แม้จะเลียงปราณ	ภยะพิษพิสดาร ก็ยากเย็น
๑	เสื่อผ้าหาไม่หทัยเจ็ญ เหตุตำเค็ญ	เพราะทวิซขคเปน ก็คาบไป
๑	เสียเมืองเลื่องชื่อบื้อไกล ทรพะยะสินไอ	พลรถคชหัย ศวรรษ์หมด
๑	ต่ำตถอกซำก็กำสรด เนตระน้ำหยด	นโรศรียศ ลำยองไย
๑	ผิวเปนเช่นนี้หนีไป ย่อมจะเห็นใจ	กุตสตรีอรไทย บ่โกรธเลย ฯ

พราหมณ์บรรณาททูลนางต่อไปว่า

๒๑	ข้ายินคำร่ำรำพรรณไผย ขยับเฉยเมย	ดุจพจนเฉลย สู้รับมา
----	------------------------------------	------------------------

๑ ทูลความตามซึ่งสดับว่า กล่าวบ่กังขา	หุกกุกศลวิชา ฉนั้เที้ยว ๗
๒๑ ปางราชนารีฤดีเฉลียว เชอพระองค์เดียว ๑ รู่เรื่องเบื่องหลังบ่ปลั้งใจ ผ้าพระทรงชัย ๑ ตรีกพलगนางผู้พระกัลยา เนตระน้ำตา ๑ รางวัลบรรณาทผลาดหลาย องค์พระโฉมฉาย ๑ ห่อนหึ่งจึ่งองค์พระนงเกา เชอเสด็จเฝ้า ๑ ทูลว่าข้าแต่พระแม่อา ทรงพระเมตตา ๑ ออย่าเพื่อทูลราชวิทรภักู เกียรดิคำรุ ๑ จงตรัสเรียกพราหมณ์สุเทพชาญ ม้คคะชำนาญ ๑ ฉันใดพราหมณ์ได้ประสบอา แลพระมาตา	พจนพระนลเจียว ตระหนักใน กิจยุบลณะไพร สกุณพา ฉนิวิบูลวนิดา ก็ฟูมฟาย ชนนิธิมฉิเพรราย ประทานเขา พิมลขตียเขาว์ พระมารดา ตมคณเกรรुณา จะเลี้ยงดู ชรพระชนกชู จะเสียมการ ชวณทวิชหาญ สุบัญญัติ ตมดุจพระบิดา จำนงหวัง

๑	ฉันทันนั้นขำนั้นหทัยฟัง	นลนฤปจะยัง
	คั่นนิเวศน์วัง	บ่กังขา
๑	เมื่อนั้นจึงองค์พระกัลยา	ฉวีมลชนิกา
	มีคำรัสหา	สุเทพพราหมณ์
๑	เขาเข้าเฝ้าองค์พระนงราม	สมรวิมลงาม
	เธอก็ตรัสตาม	จ้านงใจ ๗

นางทမ်းยันตีตรัสแก่พราหมณ์สุเทวะว่า

๒๑	ดูราท่านชาญวิชาไว	จรณะนครไกล
	เร่งดำเนิรไป	อโยธยา
๑	รีบเข้าไปเฝ้าพระราชา	พระฤตูปรณปรา
	กฏกำเรียงนา	มะศักดิ์
๑	ทูลว่านางทမ်းยันตี	พระนิษชมหิษี
	เธอจะขำมี	สยมพร
๑	เหตุสามีนางก็ร้างสมร	พระนิษชมหิศร
	เธอคนเนจร	บ่มีข่าว
๑	สูญหายตายจากวิบากยาว	สมรรัตนสาว
	พักตระแพรวพราว	พิไลยลักษณ์
๑	อยู่เดียวเปลี่ยวจิตก็คิดจัก	กระทำประดุจสมัค
	เลือกพระผัวรัก	คำรบสอง
๑	แม้นหวังเทวีฉวีทอง	อรกฤษ์มล้ำของ
	ใคร่หทัยปอง	ก็รีบเสด็จ

๑	เลือกมาเร็วถ้าจะสำเร็จ	รถตุรกระเห็จ
	ห่อนจะเหนื่อยเหน็ด	ณะกลางไพร
๑	แม้ว่าช้อยู่พระภูวไนย	ประลุดณะนกรไกล
	คงจะเข้าไป	บ่ทันการ
๑	วันรุ่งพรุ่งนี้พระเขวมาลย์	วิมลमुखสคราญ
	ทรงพระสำราญ	สขุมพร ฯ
๑	ปางนั้นพราหมณ์ที่ราบกระแสดอร์	วรพจนสมร
	จำประตุดสอน	บ่แคล้วกลาด
๑	หมายกรงมุ่งจรนครนาถ	พระฤตฤพรณราช
	เผ่าบุคลบาท	พระราชา
๑	ทุกความตามซึ่งพระกานดา	อรชติยชิตา
	มีพระวาจา	คำรัสสอน ฯ

นิทานเรื่องพระนล

สรรกที่ ๑๘

อินทรวงศ์ฉันท์

๑๕	เมื่อนั้นพระทรงธรรม์
ขยงอลงกรณ
๑ ยินถ้อยสุเทพทูล
นิกนางสอองตา
๑ ภูเรศชเรียวา
จอมขัตย์คำรัสพลัน
๑ อำทำนชำนาญมา
นางทမ်းยันดี
๑ กิดไกรหทัยตุ
พรั่งนี้สขุมพร
๑ ทำนรับจะขับรด
จักทั้นมิทั้นจง	ฤตบุรณเอนันต์ขจร
สิริโรจน์อโยธยา
จิตหวังพระอังคณา
ปถพินทร์ถวิลกระสัน
หุกสารถึขยัน
พรพจน์พระภูบดี
จิตขำค้ำนึ่งนรี
วนิดาประภาสมร
จรสู่วิทรภันคร
อรไทยวิไลยระหง
จรบถวิทรภะตรง
ระบอบอกบ่หลอกบ่เลือน ฯ
๑๖	เมื่อนั้นพระนลวา
จักกิดจะบิดมือน
๑ ช้ำอึ่งรำทึงใน
จักหวังมิจริงปลง	หุกจิตก็อดก็เอือน
ฤจะรับจะขับดุรงค์
หฤทัยพะว้าพะวง
จิตเชือกก็เหลือจะจริง

- ๑ นางคิดชนิดนี้
หลากหลายอุบายหญิง
๑ เหตุทุกจะเทียมเขา
พุงช่านทยานมี
๑ ฤนางจะล่อตุ
โถมฉายจะหมายยัง
๑ ยากเข้มนับเห็นหน้า
เจ็บใจกระไรเขา
๑ เข้ยงหญิงประวิงเจ
แบบคายก็หลายมี
๑ เราเล่าก็เหลือเลว
นางนวลก็ควรเบือน
๑ นึกไปก็ไม่น่า
จักร้างจะห่างตุ
๑ ใคร่ครวญบ่ควรเชื่อ
นงเพ็ญจะเป็นไป
๑ ลูกเต้าก็มีอยู่
ขามเปลี่ยวผิเหลือวเห็น
๑ จักเชื่อมิเชื่อไซร้
จักจริงมิจริงหมาย
๑ ควรรับจะขั้บรถ
แม่นโหดประโยชน์ตน
- ยุดดีประสงค์ประวิง
ดูจน้ำณะถ่านที่
อรเขาวะภาวินี
มลจิตบ่คิดระวัง
จรสู่วิทรภัก์กระมัง
ผลเพื่อประโยชน์เรา
ภสดาก็เคื้อดกำเดา
วะกนิษฐะคิดบ่ดี
ตนะเล่หะกลสตร์
นยะลี้กจะนีกก็เลือน
ชลเหลวก็เหลวบ่เหมือน
จิตจากบ่อยากจะดู
กลยาดินवलพบู
ก็บ่ควรจะด่วนหทัย
นุชเนื้ออุไรวิไลย
ดูจนั้นก็มันบ่เปน
พระพฐจะเคื่องจะเจ็ญ
บุตรน้อยก็ค้อขสเบา
หฤทัยระสำระสาย
จรสู่จะรู้ยุบล
จรบถวิทรภัก์สถล
ก็ประโยชน์พระภุบดี

๑	คิดพลางทำนุพลัน	ฤตบุรณวิบูลย์พลี
	ข้าแต่พระภูมิ	อธราชมหไสวรัย
๑	ข้ารับจะขั้บรด	จรบถสถลวิทรรก
	ขั้บควบประจวบวัน	ก็จะถึงมีฟังตำเค็ญ
๑	ทูลพลางก็ทูลลา	นรสาระทูละเพ็ญ
	สู่โรงครุคเห็น	หยะพลันก็สรรครงค์
๑	เห็นหัยกำไรแรง	พลแขงประคุดประสงค
	ผอมชুবและรูปทรง	คุดหาญทยานอำพร
๑	ขวัญดีก็มีถ้วน	ทศล้วนวิไลยบวร
	แม่นมาดจะอาจจร	กลพายุกาคระไล
๑	ลักษณะเลิศกำเนิดสิน	ชวถินครงค์กำไร
	จุมุกกว้างและคางไห	ยะก็เติบโตและเอิบกำลัง
๑	สีมำเสมอกัน	นลสรรประคุดจะหวัง
	นึ่งนานวิจารณ์ดัง	จิตแนบแปรหทัย
๑	ปางองค์พระทรงธรรม	ฤตบุรณไอนันต์อำไพ
	เห็นสุตะดูโห	ยะกษัตริย์ก็ตรัสประหาร
๑	สารถินหรือ	กิจคือคุดนุเปการ
	เลือกหัยจะให้ปาน	พยุพัตกระพืออำพร
๑	มำพอมก็ยอมไร่	พลไปณะป่าณะดอน
	สิ้นแรงบ่แขงจร	ก็จะต่ำจะขั้บทัน
๑	แสนโชมโนมัย	ก็และใครจะเลือกจะสรร
	ขั้บควบประจวบวัน	ก็จะลุ่มบ่สมหทัย ๗

ว่าทุกทูลว่า

๑๒	อ้าองค์พระทรงศรี	หยะสี่ประเสวีรุกำไร
	สิบขวัญสำคัญใน	คตินี้จะชี้ตำรา
๑	ขวัญหนึ่งณะหน้าผาก	ดูจแบบบุราณมา
	สองขวัญณะอกปรา	กฏแท้บ่แปรบ่ผัน
๑	สองขวัญณะหัวม้า	ผิวหาจะเห็นสำคัญ
	สี่ข้างก็สี่ขวัญ	หยะข้างละสองละสอง
๑	ขวัญหนึ่งณะหลังม้า	ดูจข้าทำนูลบอง
	สิบขวัญสำคัญปอง	จิตพบก็สบประสงค์
๑	อันสี่ตรงกัน	จรลี้จะสมจำนง
	วิ้งวางณะทางตรง	ก็จะถึงประหนึ่งหทัย
๑	มาตรแม่นพระองค์ทรง	พระประสงค์ตรงคะใด
	จอมกษัตริย์ดำรัสไป	และก็ข้าจะโดยจำนง ๗

พระฤๅษณ์ตรัสว่า

๑๒	อ้าท่านชำนาญอัศ	วะจะจัดจะเลือกตรงค์
	ศุไชรมิได้จ้ง	จิตหาญจะค้ำจะต้ง
๑	เลือกไหนบ่ขัดวา	หุกอย่าพะวงประวิง
	ม้าไหนจะไวจริง	จรลี้รีบร้อ
๑	เครื่องงามอร่ามรัต	นะจรัสตรงค์ล่อ
	รับเทียมและเตรียมพอ	รถเสรี่จะเตร็จทยาน ๗

๑๒	เมื่อนั้นพระนลวา	หูกจาตุริกชำนาญ
	ยินตรัสพระภูบาล	จรรับตรงกะเทียม
๑	สี่หัยะไวว่อง	นลคล่องทำนองทำเนียม
	รถเก็จสำเร็จเตรียม	ฤตบุรณก็พลันเกลิง
๑	ปางสัตว์ะสีม้า	กิริยาก็รำก็เรียง
	ขึ้นกรานชำนาญเชิง	กลคือสดัมภะกร
๑	สีม้ายกนอนลง	บ่มิปลงหทัยจะจร
	ไนษัทรตรัสสอน	คติชอบพระปลอบพระโยน
๑	บังเหียนพระรวบกำ	หยะล้าก็แผ่นกระโจน
	เทียมพายุพาโผน	รถเก็จระเห็จถดถัน
๑	ฝ้ายวารีษณย์ขึ้น	จรขึ้นก็แทบบ่ทัน
	เร็วกลจะข่มมรร	กะสกลณะพนณะไพร
๑	นลเร่งตรงค์รับ	จรถีบธูลีกระไล
	เร็วรุกประคองใจ	พยุพัดกระพืออำพร
๑	ปางองค์พระทรงขันท์	ฤตบุรณวิบูลย์บรร
	รถปลิวละลิวจร	นรนาถประหลาดหทัย
๑	ฝ้ายวารีษณย์คั่น	จิตอึ้งรำพึงไฉน
	หลากจิตจะคิดไป	ก็บ่คล่องทำนองกะดี
๑	สารถีนหรือ	ก็และคือพระมาตลี
	ผู้ทวะสารถี	สุรราชวรามรินทร์
๑	ชรอยมาตลีมา	ดุจสารถีบดินทร์
	ใครเลยจะเคยยิน	ชนหาญชำนาญเสมอ

๑	ฎาหนึ่งพระนลนา	ยกมากระมังนะเออ
	ชาญมัววิชาเธอ	คจเทพสารถึ
๑	ใครอื่นจะหาหนึ่ง	บ่มีถึงพระมาตลี
	อื่นใครก็ไม่มี	ชนหนึ่งจะถึงพระนล
๑	คนนี้ก็ใครเล่า	คจเจ้านิษัธถกล
	เริงแรงกำแหงรณ	รถคล่องทำนองดุรงค์
๑	สามารถเสมออนล	สุรพลพิชาผจง
	ชาญอัสวะทักตองค์	นลราชนราธิเบนทร์
๑	แม่นไขพระไนษัธ	ก็สมรรถเสมออนเรนทร์
	ฉันไคพระนลเจน	จิตหาญชำนาญดุรงค์
๑	วาหูกก็ฉันนั้น	คจกัณฑ์แบกจำนง
	เที่ยงแท้บ่แปรปลง	จิตมั่นสำคัญหทัย
๑	แปลกกันก็แต่รูป	นลเลิศประเสริฐวิไล
	วาหูกวีรูปใน	ชนะพิศก็อติระอา
๑	วัยสองเสมอกัน	คจมั่นเสมอวิชา
	นลแสรังจะแปลงวา	หุกหรือก็คือพระนล
๑	วารีษณย์คิ่งตรอง	ก็บ่ถ่องทำนองยุบล
	สนเทห์คเนจน	จิตอยู่บรู้อะดี
๑	ฝ่ายองค์พระทรงธรรม์	ฤคบุรณอันนัตพลี
	เอมอัมกระหยมมี	มนเหมเกษมกมล
๑	รถรูประคจปลิว	จรฉิวณะแถวสกล
	หวิว ๆ ละลือปน	พยุแด่นณะราวพนม

๑๕๘

พระนลคำฉันท์

๑ มารุตบ่อยู่ค้ำฟ้า
รถรัตน์ก็หักลม

พนช้ฎระงายระงม
หยะหื้อบ่รอกำลัง ๗

จบสรรคที่ ๑๖ ในนิทานเรื่องพระนล

นิทานเรื่องพระนล

สรรพคดี ๒๐

วสันตติลกฉันท

๑๖	ลิว ๆ ประเล่ห์มรดก	คจบ้ะพีพัง
	ฤาเล่ห์เขจรประนัง	ขคแขงก็แข่งลม
๑	แถวเถินและเขินศิขรฉันท	พนสัณฑะอาศรม
	หัยหาญทยานนิคมคมน	รถเล่นณะแผ่นภูมิ
๑	เหวห้วยสะพานหิมอุทก	ชลตกก็ตมตม
	เพื่อยฟองก็ฟองสลิลฟูม	พยุพัตก็บัตไป
๑	ปางองค์พระทรงนครฉันท	ฤตบุตรณะเกรียงไกร
	ภูบาลสราญพระหฤทัย	กลเหริกก็เพลิดง
๑	ผืนผ้าสพักสริรหลด	พระจะยุดบ่ทันทรง
	ลมพาและผ้าจรณะพง	หยะวังก็ทั้งไกล
๑	ปางองค์พระทรงวิบุลธรรม	ฤตบุตรณะอนันต์ชัย
	ผ้าหลดก็ยุดกรพระไน	ษชชัตย์ดำรัสพลัน
๑	อยุดม้เอะจาตุริกชัก	หยะพักณะไพโรสณฑ์
	ลมจัดและวัศตรบ่ทัน	กรยุดก็หลดไป
๑	ตกอยู่ณะพื้นปฤติพี	รกรี้ก็เร็วไกล
	จงวาร์ษณย์บ่ทกระไล	บ่มีซ้ำจะพาคิน

๑ ปางนั้นพระนลกุศลสา	รติกล่าววิชาเป็น
บิณฑรสกษัตริย์สุพลขึ้น	ก็ทำนูลสนองไป
๑ ข้าแต่ราชาภิรมย์	วรวัดจะอยู่ไกล
ทำโยชน์จะกลับรถกระไล	ก็กระชั้นบ่ทันการ
๑ ฝ่ายปลิวก็ลี้วรถก็แล่น	หยะแก้วน้กำลังหาญ
ทันใดก็ไกลกลประมาณ	มิละผ้าจะต่ำไป
๑ ทูลพลาทที่เร่งครุกริบ	จรถึบฐดีไพร
เหี่ยมหื้อบ่รอดรถกระไล	คุดย่นสลดทาง
๑ ปางนายกาธิปมหัน	ฤตบุตรณะโสภางค์
รถแล่นณะแผ่นปถพิพลาท	นรนาถประภาชไป
๑ อำท่านขำนาญสลดผล	จรฐูวดีไพร
อันซึ่งประชานิกกรใน	ภพนี้บ่มีเลย
๑ คนเดียวจะเขี้ยววิทย์ถ้วน	กิจล้วนก็คุ่นเคย
ถ้องทุกวิชาการเฉลย	คุดย่นบ่มีหนา
๑ เช่นท่านขำนาญอศวชาติ	บ่ฉลาดณะสังขยา
ส่วนอาตมะอาจะคณนา	ผลไม้ณะไพรวัน
๑ คุดต้นวิภิตกณะไพร	ตรุใหญ่กำยำครัน
ใบผลก็หล่นพอนันต์	ฝิวนับจำนวนปน
๑ ผลหล่นก็ยิ่งผลณะต้น	เฉพาจะร่อยและหนึ่งผล
ใบหล่นก็ยิ่งฉนนะบน	ตรุร่อยและหนึ่งใบ
๑ กิ่งสองฝิป้องจิตจะนับ	ทลคุดรู้ไว
ห้าโกฏิจำนวนคณณะใน	ยะบ่พลาคุดบ่ขาดเกิน

๑ กิ่งสองจ้านองจิตจะไทร	ผลไม้ก็ล่องเทอญ
สองพันและร้อยผลประเมิน	ผิวหย่อนก็ห้าใบ
๑ ปางสุตะผู้พระนลวา	หูกฟังก็ขังใจ
ตริกตรองจะล่องคณนะใน	ยะดำรัสกษัตริย์ทรง
๑ คิดพลางก็พลางพระนลรั้ง	หยะยังณะแนวดวง
พลันทูลวิบูลย์ขัติยะองค์	ฤตบุรณอ่อนนัตต์ชาญ
๑ ข้าแต่รินทร์ทะอชราช	พจนาคณะสำนาร
ข้ายินบ่ยลยบลปาน	พระดำรัสกษัตริย์ศรี
๑ ยินแล้วบ่รู้ประคุดจขาน	พจมานพระกฐมี
ขอสอบดำรัสสนฤบดี	คณนาวิชายง
๑ สองกิ่งวิภิตกะณะกา	นนข้าจะตัดลง
จ้านวนจะนับกลจ้านง	บ่มีข้าจะคลาไคล
๑ จริงเท็จสำเร็จคณนะนับ	ก็จะข้มมโนมัย
อ้าวารย์เถยผลกำไร	กรยัดตรงก็เทอญ
๑ ปางองค์พระทรงคุณอนันต์	ฤตบุรณะจำเริญ
ยินวาทะวาหุภเชิญ	อชิตยะตรัสไป
๑ อัสสุตะผู้สวโก	วิทโสมนัสไพโร
จักสู่วิทรภันครไกล	ผิวยังและรั้งรอ
๑ ไหนนั้นจะทันพิชิตยม	พรสมหทัยหนอ
หมายใจจะได้อรลออ	ชวะหย่อนก็ห่อนทัน
๑ เร็วเลื่อนและเตื่อนตรครเร่ง	จิตเพ่งณะไพโรสณฑ์
หมายมุ่งนครจรวิทรภัก	หยะหื้อบ่รอแรง ๗

วาทกทูลว่า

๑๕	ดูรานราชปักษัตริย์	พลวัตนะกำแหง
	ข้าขอจะรอรถแสวง	คณเนาวิชาชาญ
๑	แม่มมีพระราชหทยะจัก	บมีพักณะไพรสาดเท์
	ขอเชิญเสด็จอวนิบาล	จรรับณะราวดง
๑	วาร์ยณะยะขับดุรคเกิด	รตเลิสระเห็จตรง
	ข้าไซร์จะพักณะพนพง	บมีโดยเสด็จไป
๑	ตมิจำนงจิตจะรอ	เพราะสมอพิเภกไพโร
	ตัดกิ่งและนับผลอำไพ	บมีเสรีจมิเตร์จจร ๗

พระฤคบุรณัทรส์ว่า

๑๕	อ้าท่านชำนาญดุรคเลิศ	ชวะเชิดวิชาธร
	บรรดาประชาชนนิกร	จะเสมอบ่ห่อนมี
๑	ตมุงจะจรนกรขัน	ทะวิทรรกะธานี
	จักคั้นจะคั้นดลบุรี	ก็เพราะท่านชำนาญไพโร
๑	อัสตุะผู้ศรณะข้า	ผิวข้าจะทำไฉน
	เที่ยงแท้ผิณะเหตุภัย	บมีตำณะอารัญ
๑	ตามใจจะนับผลก็นับ	ผิวรับจะไปทัน
	นับเสรีจระเห็จจรณะมรร	คะวิถีพนาตร
๑	วันหนึ่งผิถึงนกรราช	บมีคลาดสยมพร
	มาแล้วบ่แคล้วสมรอร	ก็จะสมหทัยคหนึ่ง ๗

พระนลคำฉันท์

๑๖๓

วาทุทูลว่า

๑๕ ข้าแต่พระทรงนครรชัณ	ทะวิทรรณะกงถึง
ข้ารับจะขับดุรคพิง	ประตุแทบนครทั้น
๑ โปรดอวยพระราชอนุมัติ	วรชัฒยะรังสรรค์
ขอสอบคำรัสณฤปอัน	คณเนาวิชาขง ๗

พระฤตุบรรณัตรัสว่า

๑๕ นับเกิดจะนับก็จรนัย	ผลสัพพะโดยขง
หมายสอบก็สมดุจประสงค์	ผิวเสรีจะเตร็จจร
๑ เร่งนับและขับดุรคเร่ง	รตพ่งพิถัดอน
ไวไวจะได้จรนกร	ผิวต่ำจะเข้าไป ๗

๑๕ ปางนั้นพระนลพิมลเสา	วณะเจ้านิชัยไกร
จากรถก็รีบบทกระไล	ณะสมอพิภกพลัน
๑ หักกิ่งและนับผลวิกิ	ตกะมีก็สองพัน
เศษร่อยและหย่อนเฉพาภิปัญญา	จะประเลห์พระพจมาน
๑ ไนยัชะคิคก็พิศวง	และประสงค์วิชากร
น้อมพลาททำนูลอวนิบาล	ดุจเจตนามี
๑ ข้าแต่ณรินทรวิโรจ	นะอโยชยาศรี
วิชานราชิปชนี	ดุจอย่างธออ้างอิง
๑ ข้าไซร้ก็ใครจิตจะรู้	กตภูบดีจริง
เห็นแจ่งบ่แคลงมณะประวิง	ณีประทานจะบานใจ ๗

๑๖ ปางองค์อิศวรเพ่ง	จิตเร่งจะคลาไคล
ฟังทูลก็ตอบยุบลไป	บ่มีคิดจะบีคบัง
๑ อัสารถีสถลหาญ	หยะชาญวิชาขลัง
อันข้าสกาถลมง	ชนพองบ่ป้องขัน
๑ รู่บาศก์บ่กลาดจิตวิชา	รทะหាប់เทียมทัน
ไกรมาและทำทิวะพนัน	ก็จะแพ้วแปรปรวน
๑ เขิงนับขำนาญขำนิฉนั้น	ดูจกันบ่ผันผวน
สังขยาและปาสะกะขบวน	ก็บ่แพกบ่แปลกกัน ๗

วาทุทูลว่า

๑๖ ข้าแต่พระปารถิวขัด	ตียะวัจนานันท์
วิชาสกากิจพนัน	ผิวโปรดประทานสอน
๑ ส่วนข้าวิชาอศวหลาย	จะถวายพระภูธร
เสร็จแลก็จะเร่งครุคจร	ณะวิทรระกะทันการ ๗

๑๖ ปางองค์พระทรงนกรขัณฑ์	ฤตุบรรณะภูบาล
เขิงชั้นพนันขำนิขำนาญ	อุปเทศทรวงวย
๑ เจนจัดถนัดสนิทแน่น	นลแม่นบ่งงวย
รู่ทำสกาถลอันวย	พระก็ปลื้มกมลปรีดี
๑ ครั้นนลขำนาญกลพนัน	กลิพตันก็ผันหนี
ออกจากพระกายพระนลมี	จิตกถั้วระรัวลาญ
๑ พ้นพิษพระยาอรุคถ่ม	พิษขมระบมมาน
ปางนั้นนิษัถกษิติบาล	ก็จะสาปกลีเสว

๑ ฝ่ายองค์กฤษีวระสัน	คุดพรั้นพระเพลิงเปลว
ถูกสาปจะชุดประคุดแหว	ทวิทุกชะท่างน
๑ น้อมก้มประนมพนขประสาน	พจมานแสวงผล
ข้าแต่พระภูธรถกถ	กิติเกริกตระการไกร
๑ โปรดเกิดประทานอกษะตุ	กลีผู้ลำบากใจ
ถูกสาปพระราชอรไทย	พระนิษัฒมเหย
๑ นลร้างและนางจรณะกา	นมหาสามี
ทุกข์ถ่มระทมพระรมณี	ธพิลาปก็สาปตุ
๑ ร้ายแรงบ่แสรังพจนข้า	คุดว่ามฤตยู
นางสาปก็สิทธิพิษุ	ระอรู้อนบ่ห่อนหาย
๑ ข้าสิ่งพระองค์พระนลอยู่	พิษุก็สิงกาย
เดือตรู้อนจะห่อนจิตสบาย	ก็บ่ได้กระไรเลย
๑ โปรดเกิดพระนลพิมลจิต	สุจริตประเลห์เกย
อย่าสาปจะบาบ่มีเสบย	นลอย่าอนาทร
๑ แม้นมัตเทเลศวรเว็น	คุดเช่นทำนูลวอน
ข้าจักอำนวยสุขนิกร	นรชนบ่ขุ่นใจ
๑ トラบใดประชานิคมคาม	ระบุนามพระนลไกร
กล่าวเกียรติอชิวรไน	ษชอยู่บ่รูวาย
๑ トラบนั้นมิพรั้นกลีจะใกล้	กลีไซรมิไปกราย
ห่อนฟังคณิงอรุระกาย	จิตเกลือกกลีกวน
๑ เช่นนั้นพระนามพระนลทรง	ภพคงบ่แปรปรวน
ขวยยืนผิหมั่นฉนนำก็ชวน	ชนปลื้มบ่ปลื้มนาม

๑ ^๔ เมื่อนั้นพระนลนิษณาถ	นรราชเรื่องราม
บินวอนก็อ่อนนทหะยาม	กลีย่อนก้ำถ้งยง
๑ ในมัธม์สาปกลีก็สู	ตุรอยู่ณะกลางดง
จึ่งต้นวิภักตะพะพง	ลีก็แห่งก็เหี่ยวไป
๑ อันองค์นรินทะฤคบุร	ณะอนันตะราชัย
อิกวาร์ยเฉย์พลกำไร	ก็บ่เห็นกลีเลย
๑ ปางนั้นพระนลกุศลสา	รติกล้ำก้ำถ้งเคย
พันทุกข์ก็สุขจิตเสบาย	จรเร่งตรงค์พัตัน
๑ รวบรวมกรกระหวัด	จตุอัสวะผกผัน
ฉิว ๆ ละลิวจรณะมรร	คะประเดห์สกุณบิน
๑ ในมัธสมรรตอศวชาติ	รตมาสกระโคตดิน
ห้วง ๆ กระจ้วงจรรนิน	ทะหทัยก็ไสสานต์
๑ รับริตนะรถบถวิทรรก	ฤคบุรณะเม็กบาน
เอิบอ้อมกระหุ้มหทยะปาน	อมฤตสุรารมณ
๑ ในมัธกษัตริยะจรพัน	กลีต้นระอากรม
ออกจากวิภักตะพนม	จรสู่คฤหาศัย
๑ ปางนั้นพระนลนรพยาขร	กลีจากก็สุขใจ
ปลดทุกขะทั้งสกลไพโร	จรโดยวนาธา
๑ ห่อนกั้นพระรูปวิมลลัก	ษณะศักคิสมญา
ทรงรูปจาตุริกา	หุกเร่งตรงค์จรัล ๗

นิทานเรื่องพระนล

สรรคที่ ๒๑

โตฏกณันท์

๑๒	ขณะนั้นอวนิน	ทะนรินท์ฤตุมบรรณ
	จรโดยพนสัณฑ์	กลเขจรบิน
๑	นลเร่งรถแล่น	หยะแก้วนพลสิน
	ชวสีจรวิน	คฺจพายุกะพื่อ
๑	อชราชอกิซิค	อภิกุทชิประลือ
	ฤตุมบรรณระบือ	อภิกมณะนกร
๑	นรนาครู้	จรสู่อิศร
	พระประชาปะบวร	นกระสวิทรรภ์
๑	และทำนูลพระนรา	ชิปว่าฤตุมบรรณ
	จรมาณะอรัญ	อภิกมณะบุรี
๑	ขณะนั้นขติยา	ชิปปารณะภี
	มะวิทรรกะบตี	จิตแจ่งก็ฉงน
๑	ชฺระไรฤตุมบรรณ	จรสัณฑะสกล
	คฺจนั้นก็พิกล	บมิแจ่งกิจการ
๑	ตำริห์พลาถกัพระภี	มะธมีพจมาน
	กณะเสวกชาญ	และอมาตยะพหล

๑	ก็ตระเตรียมพระนิเวศน์	นฤเบศถกกล
	ขตียาติถิตล	ณะวิทธรรณะนคร
๑	ธก็ต้อนธก็รับ	กิติศัพท์พะบวร
	ฤตบุรณเอดิศร	ธเสด็จถะถน
๑	นลขับหยะแขง	จรแขงขคบน
	รทโฆษระคน	อสนีถะอำพร
๑	หยะของนลเนา	ณะวิทธรรณะนคร
	จำสำเนียงรทจร	จิตแจ่งนลมา
๑	ก็กระที่บบทก้อง	หยะร้องกลปรา
	กฏพัคตร์นลนา	ยกเยี่ยมหยะรณ
๑	พระธิดานรราช	ภพนาถถกกล
	ปตนีนิรมล	นิษธาธิบดี
๑	ธสดับรทโฆษ	เสนาะโสตรมหิษี
	ก็ตระหนักจิตภี	มะธิดาอรไทย
๑	รทนั้นนลแท้	นลแน่นนใน
	นรอนบ่มีไกร	รทแขงคจุนล
๑	รทนาทนำรท	จรบถสถล
	คจเมฆนำฝน	พยุหอบชลแรง
๑	อรไทยะประจัก	ษะตระหนักบ่มีแหง
	คจหัยะบ่แคลง	จิตแน่นลมา
๑	กชอัสวะยิน	แลศิจีนเสนาะนา
	ทะกำเรียงกลพา	ยุกระพือชลหา

๑ คณเสสัฏวะก็ร้อง
 รถโฆษกลกราว
 ๑ ยิวดีสิริรัตน
 ก็คณิงจิตมา

คชก้องขคกราว
 พยุเมฆชลทา
 อรชัฏยะประภา
 นสเทียงหญทัย

นางทมยันตีตรัสว่า

๑๒ รถนั้นนิรโฆษ
 ดุจหนึ่งนลใน
 ๑ ผิวไชนรนาถ
 ชนแถวลดิน
 ๑ นลแนบมิผิด
 นรชาติจะเตือน
 ๑ ทินนี้ผิวพบ
 ก็และข่าจะบำเธอ
 ๑ ทินนี้ผิววิ
 กลจันทะอำไพ
 ๑ บ่มิส่วมกรสอด
 ก็ไฉนชิวะอา
 ๑ ทินนี้ผิวอง
 พระเสด็จจรณใน
 ๑ บ่เสด็จจรมา
 ก็และอาตมะโหด

หยะโลดจรไว
 ษชเจ้าตุรคิน
 อธิราชพลิน
 รถโฆษบ่เหมื่อน
 อภิกุทธิบ่เลื่อน
 หยะหื้อบ่เสมอ
 บ่ประสบนลเธอ
 ชิวะได้กตใด
 ระเบดีพลไกร
 วรพักตระประภา
 บ่มิทอดภริยา
 ตมะจักบ่ประลัย
 คะพระทรงภพไกร
 พระบุรีนิรโฆษ
 ภริยาพระบ่โปรด
 ภสดานีรนาถ

๑ จะกระโจนออกนี้
ภสตาจรปราศ

๑ ทินนัรเศรษฐี

พลวานกลวารุ

๑ บ่เสด็จจรมา

ชนมาชิปัตย์

๑ นรสิงหะประเสริฐ

อภิศักดิ์อติสร

๑ อดการบ่กระทำ

อประโยชน์นะวา

๑ พระอุทาระบุรุษ

กษมาปอบัต

๑ จิตข้าภริยา

บ่มีลืมหคณวี

๑ ทินนัรผิวอง

บ่มีสู้ภริยา

๑๒ มหิษีสุขมา

ธจำนงหฤทัย

๑ วนิดาอรเอี่ยม

นุชทอควรเนตร

สละชื้อะบ่ขลาด

ก็จะปราศชีวปราณ

นลสิงหะวิกิรณต์

ณะวิกิรมกำไร

ภริยาจะประลัษ

รตโทษณะนกร

บศเลิสะขจร

คุดบรรพตผา

จิตล้ำกรุณา

กยะห่อนจะตำรัส

วรสุทชะกษัตริย์

คุณเลิศจรณ

พระนราธิบตี

ระวิบุลย์กรุณา

กะพระทรงกษมา

นุชแน่จะประลัษ ๗

กลยาณิประไพ

ยลพักตรนฤเบศร์

จรเอี่ยมพระนิเวศน์

ชนแน่นณะพระทาน

๑ ขณะนั้นฤๅบุร	ณะอนันตะสราญ
คตราชบุรปาน	บุรท้าวสุรราช
๑ นลวาหุขัก	หยะพักกรมมาศ
พระก็ปลดรถปราศ	หยะปล่อยณะพระลาน
๑ ขณะวาหุควา	รยณยะชำนาญ
จรจากรถกาญ	จนสู่ปถพี
๑ ฤๅบุรณเอดีศร	มहिธรนรสีห์
จรจากรถภี	มะก็รับนฤบาล
๑ ขตียาธิบดี	พรภีมะพิศาล
อภิศักดิ์ตระการ	ธประหลาดเหตุภัย
๑ บ่มีทราบฤๅบุรณ	จรวันะกระไล
กิจด่วนธุระใด	ธเสด็จณะนคร
๑ ธก็ต้อนธก็รับ	ยศสัพพะขจร
มิตรภาพบวร	อธิเกียรติตระการ
๑ และพระภีมะกษัตริย์	ก็ดำรงสพจมาน
นรนาถมหิบาล	พระเสด็จธุระไร
๑ ผิวราชประสง	คะพระทรงภพไกร
ธุระจิตกิจใด	ก็ดำรงสเถอะพระองค์ ฯ
๑๒ ขณะนั้นขตียา	ติถิปารณะยง
ฤๅบุรณะณรง	คะวิเศษะสุธี

๑ ธรรมาธิราช	ชยเชิดศิลป์
ยลในพระบุรี	ก็ฉงนหฤทัย
๑ กิจเตรียมบ่มิสม	สวยมพรไกร
พิธิเลิศก็กระไร	บ่มิอภิการ
๑ อธิราชอนุราช	และพระราชกุมาร
นคเรศอุพาร	บุตรเจ้านครินทร์
๑ บ่มิมากมกัน	ฉะวิทรภะสนิน
ก็ไฉนพระบุพิน	จะสยุมพรนาง
๑ บ่มิมากมพราหมณ์	พิชังามอุตมางค์
ก็ไฉนพระศุภาง	คะจะเล็อกภสดา
๑ ดำริห์พลาจฤตบุร	ฉะก็พลันพจนา
ทะทำนูลพระนรา	ธิปเทศวิทรภัก์ ๗

พระฤตบุรณท์ทูลตอบว่า

๑๒๒ นรนาถอวณินทร์	นครินทมะหัน
ฐระอาตมะอัน	จะประสงคะบ่มิ
๑ จรมาจะถวาย	อภิวาทน์นรสีห์
พระวิทรภะบตี	ภพแผ่คุณผล ๗
๑๒๓ ขณะนั้นนรสี	หะพระภีมะฉงน
ฤตบุรณณะถกล	วรเกียรติ์กำไ
๑ ผิวเปล้าฐระปราศ	อภิวาทนะทำไม
จรโดยวนไกล	สทโยชนะอนันต์

๑ นรนาถพสุธา	ชิปนามะมหัน
บ่มีเชื้อฤตุมรรณ	ก็ฉงนहतภัย
๑ เพราะบ่ทราบกลนาง	พระศุภางคะประไพ
วราชอรไทย	พระวิทรภะชิตา
๑ พระนเรนทรภี	มะพลัชนกา
ชิบดีจิตมา	นะฉงนบ่มีทราบ
๑ ธกีรับธกีรอง	ดุจคลองมิตรภาพ
อดีตวะก็ษาบ	จิตราชฤตุมรรณ
๑ พระเสวยศุกโก	ชนะโอชสวรรค์
พระมหาชิปहर	ยะวิวัฒนะอุดม
๑ ขตียาดีตีปรี	ดิฤดีอภิรมย์
ฤตุมรรณะวิกรม	จรพักสรรางค์
๑ นลวาทุไกสร	हतภัยยะระคาง
บ่มีรู้กลนาง	มหิษฐ์พยง
๑ พระก็ขุ่นจิตขัด	พระก็อึดอุระองค์
อรนุชจะจำนง	ดุจกล่าวฤไฉน
๑ นลตริกนลตรอง	บ่มีถ่องहतภัย
พระคณิงจิตใน	อรนุชดุจเดือน
๑ ธกีปลดรถเปลื้อง	หยะเกร่องบ่กระเทือน
บทรีบจรเรือน	รตพักหยะพลัน ๗

๑๒ ขณะนั้นยวดี	มหิษั้วรวรรณ
ยลราชฤตุมบรร	ณะและวารษณย์
๑ ยลนายรตวา	หุกพาหุกเก
บมียลพระนเร	ศรผู้ภัสดา
๑ มหิษั้วพยง	ธกัสังสยะอา
ดุจจิตวนิดา	ดุจอัคนิตน
๑ รตนันนिरโฆษ	จรโลดถะถน
ดุจหนึ่งรตนล	นิษธาธิบตี
๑ ชนอันบ่ถนัด	รทที่คณลธิ
ระสมรรถอศวี	ดุจมาตติชาญ
๑ รทไกรนिरโฆษ	บ่เสมอมหิบาล
รตนันนระพาน	นिरโฆษรตนล
๑ นิษธาธิปไซร์	ก็บ่ได้จรดล
จิตตุกัวงน	นिरโฆษรทไกร
๑ ฤนรินทรฤตุมบรร	ถะอนันตะกำไร
ธลลาตฤทโน	ยะถนัตดุจนล
๑ ฤจะวารษณ	ยะชำนานูรตกล
ดุจสามิพหล	หยะเลิศพลลือ
๑ นिरโฆษรตถาย	ดุจสายนลถือ
หยะห้อยจรคือ	รตมาตติถึง
๑ พระวิทรภะนรี	ดุจนัชคหนึ่ง
บ่มีแจ้งจิตจิง	อรเรียกบริจาร

พระนลคำฉันท์

๑๗๕

๑ และที่ส่งจรสู่
ชรัสืบกิจการ

ดุจทูตสำนาร
จะแสวงภสดา ๗

จบสรรพที่ ๒๑ ในนิทานเรื่องพระนล

นิทานเรื่องพระนล

สรรคที่ ๒๒

ฉบับ ๑๖, มาตเวกฉน์ที่ ๘,
ตนมัชชถฉน์ที่ ๖; สุรางคณฉงค์ ๒๘; สัทธราฉน์ที่ ๒๑

นางทมิฬขันทีตรัสว่า

๑๖	ดูราเกศินีนางพา	ละแล้วบัญญัติ
	สุภัททะผ่องอำไพ	
๑	นางจงตรงรีบเร็วไป	สู่เรือนรถใน
	พระราชนิเวศน์ภูมิ	
๑	ไต่ถามนามนายสารดี	แขนสั้นขันมี
	วิรูปประหลาดเหลือใจ	
๑	สืบสือชื่อเรียงเสียงไร	พูดจาปราไซย
	ประสงค้จะทราบสิ่งสรร	
๑	ตีสนิทกิดความถามปัญ	หาข้อสำคัญ
	พระนลฤไซไนยธ	
๑	จิตตูรู้แท้แน่ชัด	พระผู้จักรพรรดิ
	ชกลับชแกล้งแปลงมา	
๑	ใจจันต์ยินดีปรีดา	ดั่งหนึ่งนิษธา
	ชิเบศร์เสด็จมาเวียง	

๑ สืบนามถามไถ่ไต่เลี้ยง	นานนึ่งฟังเสียง
จะพูดจะจาว่าขาน	
๑ แล้วเจ้าจงขับศัพท์สาร	เฉื่อยน้ำสำนาร
ประหนึ่งบรรณาทเคยขับ	
๑ ขับจบจงยั้งนั่งตรับ	เขาไซร้ได้สดับ
จะกล่าวจะขานฐานไหน	
๑ ยินเขาเจ้าจำเจใจ	กลับมาไวไว
และตุงจะฟังดังมี ข	

๑๖ บัดนั้นนวดนางเกศินี	รับสั่งมารศรี
ก็ลาพระราชกานดา	
๑ ตรงไปในรถศาลา	พบวาหุกสา
รถก็ถามความไป	

นางเกศินีกล่าวว่า

๑๗ ดูกรท่าน	ชาญชยะเชิด
อัศวะประเสริฐ	เลิศดุจใจ
๑ ขับรถแต่่น	แก้วนหยะใคร
ในภพไตร	เหมือนก็บมี
๑ อันพระธิดา	ราชะนรินทร์
องค์อรพินท์	จินตะยุพี
๑ ไคร้จิตรู	ผู้อศวี
มาณะบุรี	โดยกิจใจ

๑ เปนอิสเรศร์	เขตปถพี
ขัตติยะพลี	นาครโหน
๑ ท่านจรมา	สารถิไกร
นามะอะไร	แจ่งกิจเทอญ ๗

วาทูกตอบว่า

๖ อ้าคุกรนารี	ผู้มีจิตจำเริญ
มุ่งในหฤทัยเชิญ	ตรับฟังดุจตั้งใจ
๑ อันโกศดุราราชา	เป็รื่องปรากฏะเกรียงไกร
ทรงนามฤตบุตรธเ็ไอ	สุรย์ศักดิ์ประจักษ์แมน
๑ ศักรูปมีรูขัน	เส็กสรรพะก็เส็ยวแสน
เด่นเดชพระกระเดื่องแดน	ดินใดบ่มีไกลักราย
๑ มีพรามะณะงามเขาวน	ทูลเจ้าอวนิทร์ฉาย
ข่าวศรีขุวดีสาย	จิตภีมะพลีไกร
๑ จักมีสวขุมพร	บงอรพระประภามัย
วันรุ่งฝิวมุ่งใจ	รับเตร็จจะเสด็จทัน
๑ ฝ่ายองค์ฤตบุตรธเ็ไอ	ยินพรามณก็เกษมสันต์
ทราบข่าวดุจกล่าวพลัน	เชอรับรดโคลคลา
๑ รดรุดคุดลมพัด	สี่อัสวะระเห็จพา
ลือลือกลปลิวมา	รุดพัตรรถที่ดลม
๑ ร้อยโยชนนโรโฆษก้อง	จิตจ้องจรไพรพนม
มาทันณะวิทรรกัสม	ใจหวังคุดคังจง

๑ ข้าสารถิขั้มม้า
เร็วล้ากถิจำนง
ขั้มมาณะพนมพง
มาถึงคัจพังใจ ๗

นางเทศินีกล่าวว่า

๑ อิกนรหนึ่ง
กับพระนรา
๑ เขากุลคาม
ท่านทีไฉน
๑ วงสะสกุล
จงบมิพราง
๑ เหตุไฉน
ขั้มรตพา
ซึ่งจรมมา
ชิปพลไกร
นามกรโต
จึงจรมมา
ทูลนุชนาง
สตัยะกถา
ไค้จรมมา
ราชจรดล ๗

วาทกตอบว่า

๒ ขาขนั้นเอกิขั้ญญา
ชาญมัววิทยารณ
๑ เดิมสารถิไฉนยัธ
นลร้างพระนครงาม
๑ เข้าเฝ้าฤตบุตรธเโค
ภางคาสุริมีใจ
๑ ตูไซร์หยะเซ็ชวชาญ
เปนสารถิโกศล
๑ หนึ่งขั้กั้ขั้ชานาญการ
ตำแหน่งกิจแต่งโกชน
นามวาระษะณเย์พล
เลื่องช่อและระบือนาม
จอมขั้ตยะริปูชาม
วาร์ยเดเยะกั้เตรไป
ภนโกศลเกรียงไกร
โปรดปรานเพราะขั้ชานาญพล
รู้การรตเริงรณ
ป็นรัฐฐะกษัตริย์โปรด
อาหารรสเอมโอช
เครื่องต้นกลรสรรวง ๗

พระนลคำฉันท์

พระนลคำฉันท์

๕ พระนลคำฉันท์

แจ้งฤไฉน

๑ ชุบทิศใด

ในนทรทรวง

๑ มาตราวิรุ

ทงพนใด

๑ เขาระบุแจ้ง

บุณยะโสลก

๑ ฤๅบิรุ

วันะศิขร

๑ วาทุกจูง

การุณใจ

เลวโทษ

ในนทรทรวง

ในนทรทรวง

โสภณโสภ

ผลุนลไป

ชาวมวิโยค

แหล่งภาพโลก

เชอจรไป

ผลุนลจร

ตอนนศิขร

มิ่งหฤทัย

แจ้งกิจเทอญ ฯ

ชทุกทอนมา

๕ อันวาระพระนลคำฉันท์

แจ้งร้อนนทรทรวง

๑ ผู้วิรุ วิทรรที่พลัน

ผู้โกลศลธานี

๑ ห่อนทรพพนลไปไหน

ในนทรทรวง

๑ แลกผลิตใจปริศน

กรวดทรงบิโกลศล

ราชทวารกจำเริญ

สององคระดำรงศรี

ตั้งตั้งนระพนาดี

แม้ราชฤๅตบรรณียง

วิคร วิครที่มั่นจึ่งจง

เจ้าคำพระที่กำบัง

พอเมฆอุบจรเขจจิ่ง

พดัดก่อนพระที่ซ่อนกาย

๑ ใครคืบมิรู้จัก
ตกต่ำจิตทำอาย

นลศักดิ์ประไพพราย
หลักจักรหนักคน ๗

นางเทศน์กล่าวว่

๑๗ พราหมณะหนึ่ง
สู่ฤตบุตรณ

ซึ่งจรผัน
เกียรติถกกล

๑ ขับพจมาน
นางและพระนล

ขานอนุสนธิ์
ไยชธเนือง

๑๘ โอ้อ่อนนักเลง
เรีสร้างกลางไพร
คับแค้นแสนใจ

สี่มคำพร้าเพรง
ห่อนไฟชำเลื่อง

เล่นเบี้ยเสี้ยเมือง
ว้าวุ่นขุนเคื่อง

๑ ทิ้งเมี้ยกลางป่า
สงสารกานดา
กลัวพิษนานา

ทรมไวยคัยยา
น้ำตาหลังไหล

ตัดผ้าพาไป
อ้างว่างกลางไพร

๑ นุ่งผ้าครึ่งผืน
เคียรเปลี่ยวเดี้ยวปลง
เบือกฝุ่นขุนเคื่อง

จาบัลย์วันคืน
จิตมั่งมองหา

สะอั้นโสกา
ห่อนพบภรรดา

๑ โอ้อ่อนนักเลง
ทิ้งเมี้ยเสี้ยได้
ให้สัจย์แก่นาง

สี่มคำพร้าเพรง
ห่อนไฟชำเลื่อง

เล่นเบี้ยเสี้ยเมือง
เคยกกล่าวเนืองเนือง

๑ ว่าตราบม้วยมรณ
บัดนี้หนีไป
ดงเดือดอาคูร

หมายออมสมร
อยู่ไหนอย่าพราง

ฤห่อนนางขนาง
นื่องน้อยคอกกลาง

๑ ความสัจย์แห่งนางสอางวรรณ	กุศลวิมลธรรม์
พาประสพสวรรค'	บ่แก้้วกลาด
๑ มาตรการสามี่จะหนีปราศ	เพราะหทยะวิปลาศ
เชอบ่กรวดกราด	สามี่
๑ จารีตนวลย่อมนสงวนศรี	ดุจสุรกวัจ
ภัยบ่พึงมี	จะมาพาน
๑ ผัวโง่โง่เขลากำเดามาน	ภยะพิชพิสดาร
แม่นจะเลี้ยงปราณ	ก็ยากเย็น
๑ เสื่อผ้าหาไม้หทัยเจ็ญ	เพราะทวิซขคเปน
เหตุดำเค็ญ	ก็คาบไป
๑ เสียดเมืองเตื่องช้อระบือไกล	พลรถคชหัย
ทรัพยะสินไอ	ศวรรษ์หมด
๑ ต่ำตอกอกซำก็กำสรด	นโรศริยะยศ
เนตรระน้ำหยด	ถ้ายองโย
๑ ผัวเปนเช่นนี้หนีไป	กุลสตรีอรไทย
ย่อมนจะเห็นใจ	บ่อาจนาง ๗
๑ ในรัชอัสน์สุลปราง	เผยพจน์หมดพลาจ
พระองค์ส่อนกลินชล	
๑ ปางนั้นเกศินีนิรมล	ก่อยคล้อยถอยตน
และสุนิวศน์วังใน	

๑ เพราะสกาสกุณไชรั
 ยกรู้สราญปา
 ๑ ขกเขี้ยเฉลยเข้า
 นิแหละหรือระบือดิน
 ๑ บ่มิรู้สกาหลอก
 นลโมหะโง่เรา
 ๑ บ่มิใช่สกุณเดอก
 ขกคือสกาเกลอ
 ๑ จะผจญพระนลขัต
 ผิวผ้ำจะพันกา
 ๑ ขกพลางก็ไผผัน
 นลในพนาลี
 ๑ นลเดี้ยวจะรู้เรื่อง
 นรไคณะไพรพง
 ๑ เพราะฉนั้นชรอยวา
 ชนแปลกบ่แปลกปน
 ๑ อรเกศินีเจ้า
 ผิวบีนนรินทร์แปลง
 ๑ จรมิณะเรือนรด
 มนหวัจะทิ้งวา
 ๑ ถึงกรรมกระทำถ้วน
 จิตหมายบ่หน่าบายใจ

จะมิให้พระนลนา
 ศกะแสรังจำแลงบิน
 นลเจ้าสวามินทร์
 ฎพเลื่องกระเดื่องเขาวน
 ขกหยอกก็มื่นเมา
 จรล่อก็หลงเมอ
 และจะบอกยุบลเชอ
 จรแสรังจำแลงมา
 ยะนิษัธราชา
 ยะธไชรัมิให้มี
 จรหันระเห็จหนี
 ก็ระทระทวยทรง
 คุจเกล้าณะราวดง
 ก็บ่อยู่บ่รู้กล
 หุกหรือก็คือนล
 จิตขำบ่คกลางแคลง
 จรเผ้าระวังแฝง
 ก็ะทราบบ่สงกา
 วรพจน์บ่เจรจา
 หุกขานประการไไหน
 ฐระถ้วนบ่ลี้มใจ
 ฐกระทำก็จำมา

๑	ผิวเธอจะใช้ให้ ชลเพื่อประโยชน์กา	จรไปแสวงหา ระประภิจกระยาหาร
๑	ผิวจักประสงฆ์ไฟ อรเจ้าดำเกาพาล	ตระใช้ประกอบการ ก็มีเอ้ออำนวยการ
๑	ชนอื่นก็ห้ามไว้ หฤทัยมิให้เปลอ	ชลไฟมิให้เธอ ธุระนั่งระวังหนา
๑	ธจะทำวิธใด ผิวแจ้งประจักษ์ว่า	ชลไฟจะได้มา หุกกอบประการใด
๑	จรมาและเล่าแจ้ง อรเจ้าก็เข้าใจ	บ่มีแพร่งมิพรายไป ธุระนั้นสำคัญเจียว

๑๒	ขณะเกศินีผู้ จรเรือนครุคเดียว	จิตรู้ฉลาดเฉลียว ธุระไฟจะใคร่จำ
๑	นลพูดอะไรบ้าง กิจสิ้นนรินทร์ทำ	อรนางบ่ลืมคำ จิตแจ้งบ่แคลงใจ
๑	บทกั้นนิเวศน์เข้า ก็ทำนูลพระนางไป	จรเฝ้าพระทราวมไวย -ดูขยลพระนลมา

นางเกศินีทูลว่า

๑	ข้าแต่กลยาณี แปลกนักรอกิศักดีว่า	ข้านี้ก็ประจักษ์ตา หุกจบภพฤทนต์
๑	ใครใครบ่มีใกล้เธอ ไปเห็นก็และเปนขวัญ	เลิศเลอสุบรรจงสรรค์ ตาคุบ่มีรู้ทาง

๑	เทียบเธอก็เสมอเทพ
เลิศล้ำไม่มีอำพราง	สังเขปจะทำนูลนาง
นั่งดูจิตตุดุเพดิน
๑	เห็นเองบ่มีเกรงผิด
ใครคิดก็บ่มีเกิน	แน้จิตคุดุทูลเทอญ
มานุษคุดุเทวินทร์
๑	คราววาทูกมาใกล้
ตำเคียดคุดุเรี่ยดิน	เคียรไปณะประตุหิน
มานุษก็จะมุดไป
๑	เธอไซร์บ่มีได้มุด
สัญจรพิศดารใจ	แปลกสุดธตำเนรไคล
ยัดตัวคุดุกลัวเกรง
๑	วาทูกจรหอนนาน
ตำพิงคุดุคังเพรง	สัญจรสิก็หัดเอง
ตำเคียดกลเรี่ยดิน
๑	อนึ่งเพื่อพระกระยาหาร
นกลเนื้อก็และเหลือกิน	ภูบาลพระประวาสิน
สังวาทูกกาหล
๑	ครั้นวาทูกมาล้าง
ใครคุดุบ่มีรู้กล	เห็นอังกีบมีชล
วารี่สิก็มีเอง
๑	เรียกน้ำคุดุเรี่ยกม้ำ
แปลกใจนรใดเพรง	น้ำมากกลกลัวเกรง
เคยเห็นคุดุเช่นตุ
๑	คราวเธอจะประสงก์เพลิง
อยับเชอธก็เชิดชู	ร้อนเริงกลเผาญ
ไฟมาคุดุจอรมณ
๑	เชื้อไฟสิก็ไหม้โชติ
ฮือฮือเพราะกระพ้อลม	รุ่งโรจน์พิศพิงชม
แต่ไฟก็บ่ไหม้มือ
๑	ถือไฟคุดุไม่ร้อน
ใครใครดิ่วไฟฮือ	ไฟฟอนบ่มีร้อนหรือ
จับได้ฤไฉนนา

๑	เรียกน้ำชาก็เรียกได้	เรียกไฟชาก็เรียกมา
	สิ้นกิจธุระสันทิฐวา	รู้ไซ้จรไปเอง
๑	ข้า้คิดพิศวงใจ	น้ำไฟฤจะยำเยง
	ชายใดชลไฟเกรง	ภพนี้ก็มีมีเลย
๑	หนึ่งนั้นอศจรรยใจ	ใครใครก็บ่ได้เคย
	รู้เห็นดุจเช่นเฉลย	ใครบอกดูจหลอกลง
๑	บุบผาผิวเหี่ยวแห้ง	ยามแล้งระพิเผาพวง
	เชออียบบุษบาปวง	คลังกลีบนชะบับมालย์
๑	ดอกไม้ผิวใหม่เหี่ยว	บัดเดี๋ยวกี้จะเบิกบาน
	สดชื่นรสรันปาน	บุบผาณะสุราลัย
๑	ข้า้เห็นดุจเช่นเฉลย	ทราวมเชยพระประภามัย
	จงทราบมทมาลย์ไภ	มีผู้กลยาณี ฯ

๒๗	เมื่อนั้นพระนาง	เอี่ยมองค้สำออง	โสภางค์เพ็ญศรี
	ฉงนสนเท่ห้	ยินเกศินี	ทูลความตามมี
	สังเกตุเหตุการ		
๑	เหมือนนลภูวไนย	เรียกน้ำเรียกไฟ	เรียกได้ดังมาน
	บุบผาเหี่ยวแห้ง	เชอแสรงบรรดาล	สดชื่นรันปาน
	มาลย์ในสรวง		
๑	แน่แล้วพระนล	เลิศล้ำคำกล	จักค้นคนปวง
	ฤาห่อนมีใคร	เหมือนไนษัณหलग	วิโยคโสภทรวง
	ส้อยเศร้าเหงาใจ		

๑ แปลกแต่ลัทธิณะ ทรวคทรงสังศรี จักเหมือนอุมา	พระนลในยะ ฉวีวิไลย	ชะลัทธิณเเลิศไกร หาจบภพไตร
๑ วาหุคตัวต่ำ แขนสั้นข้นมาก มิกล้าว่าไป	รูปร่างเตี้ยล้า ปราศจากฉวี	จ้ำมำเต็มที จะว่าสามี่
๑ สงสัยสนแท้ รูปร่างเหลือทน เรียกน้ำน้ำมา	วาหุกแขนเก พระนลหรือไกร	ไขว้เขวเหลือใจ เรียกไฟได้ไฟ
๑ จำจกทดลอง เฝ้าไฟไคร้ครวญ ตั้งจิตจำนง	กระทำทำนอง ทบทวนบัญญัติ	ตรีกตรองไตรตรา แม่่มั่นนภรรดา
๑ ตรีกพลางไภมี ตรัสแก่เกศินี ห่อนจิตใจนาง	ผู้กัลยาณี นารีระหง	แสงศรีสมทรง สำคัญมั่นคง
๑ ดุราโถมศรี เจ้าจงตรงไป ลอครู้คูการ	นางเกศินี ไวไวในทาง	สิริลำอาง สู่เรือนรดพลาง
๑ แม้นพบวาหุก ดูท่าทางเธอ ลักโกชนเ้าอามา	กำลังอุกอุก แม้นเปลออยาวนาน	คัมหาอาหาร นวลนางนงคราญ

๑ จำเพาะพอชิม ซึ่งวาหุคแต่่ง กฏแน่เหตุทัย	ให้คู่ได้ล้ม สำแดงโอชา	รูสมังสา ชิมแล้วจักปรา
๑ ว่าสารถึ วิชาเลิศล้ำ โดยจิตจำนง	นามวาหุคนี้ เรียกน้ำเรียกไฟ	พระนลหรือใคร สมหวังตั้งใจ
๑ ปางเกศินี รับร้อนห่อนหึง ไปยังมังสา	รับสั่งยวดี ก็ถึงดั่งจง	เชอมี่ประสงค์ ได้ที่ตรง
๑ ซึ่งวาหุคแต่่ง จำเพาะพอล้ม ถวายยวดี	จึงนางพลาบแบ่ง โอบอุ้มโอชา	แฝงลักเอามา คืนสู่นิดา
๑ ปางพระธิดา รับโภชนี่มาเสวย ว่ารสมีอนล	วิทรรกักันยา ทรามเชยมารศรี	กานดาฯพี แม่นม้นทันที
๑ นางดำรัสพลัน รสมือจำได้ อันเทพประทาน	ว่าสารถึนั้น ดั่งไข่ม่อคน	ไนยธสุรพล รสทิพย์ถกกล
๑ องค์พระโภมี พระนลแน่แล้ว ฤาเปรียบเทียบทัน	ผู้พระมหิษี ห่อนแคล้วพจมาน	ยินดีเบิกบาน อิมใจโดยปาน

๑ อันเจ้าเขาวมาลย์	ผู้ทรงสคราญ	ฉวีวิไลย
เหตุใดยุดดี	มานี่รำไป	นำชังกระไร
จะเกิดนินทา		
๑ ตู้อยู่คนเดียว	นางเวียนมาเที่ยว	แทบทุกเวลา
เจ้าจงกลับไป	อย่าได้กินมา	คนเห็นจะพา
กันกล่าวหยาวนาง		
๑ อย่าขี้งอย่าโกรธ	อย่าเฉาอย่าโศด	พิโรธระคาง
อย่าขุ่นอย่าข้อง	จิตหมองใจหมาง	เชิญเจ้าเขาวปางค์
สู่เข้านาเรือน ๗		

นิทานเรื่องพระนล

ตอนที่ ๓๓

ดุจดวงศปราชญ์

๑๖ ต้าค้ำเห็นพระนลศรีส

มิควรแท้จะแสร้งซ่อน

๑ สตรีเคียวและเคียวมา

ฝึกรเห็นมีวันใคร

๑ นิกนรจะล่อนกลอง

กระทบคำจะขึ้นนาง

๑ สมรเจ้าจะเจ้าทั้ง

ทะเลโลกตามังเข้าไป

สภาพลัทธิศักดิ์เดือน

ระงับข้านักสกล

ละโยมก็ประสาธน์ ไค

ระนันทอนนาง

สพวิสาขจะจางนาง

จะเจ็ดกรับประสา ไค

จะนันทน์ระงับ

จะนันทน์ระงับนางนารี ฯ

๑๗ ต้าค้ำเห็นสกล

เป็ดส่วนส่วนนาง

๑ ใญ่วิงบั้ง

เป็ดก่อนเห็นองเจ้า

๑ ไทนลือประตองสกล

ไทนลือขุขุ

๑ ไทนลือสกล

๑ ใญ่วิงบั้ง

ต้ามืดระงับนาง

ไคนลือระงับนาง

นลือระงับระงับ

นลือระงับระงับ

นลือระงับระงับ

นลือระงับระงับ

นลือระงับระงับ

นลือระงับระงับ

๑	ประชาชนจะนิินทา
จะหยาวเล่นมิเว้นวาย	จะวางหน้าก็น่าอาย
จะเวียนว่ามีน้ำพึ่ง
๑	ไฉนเชอคำรัสได้
ไฉนครวญกำสรวญตั้ง	และเร่งให้กระไลวัง
กำสรวดด้วยศิชาครู ๗
๑๒	พระโภมิฉวีทอง
หทัยนางบ่ว่างภูต	ยุบลถ่องธยินทูล
เทวศปางจะวางวาย
๑	คณิ่งแน่พระนลเจียว
ระกำกรมระทมกาย	ธอยู่เดี้ยวก็แด่ตาย
ระทวยกอบกมลเกรียม
๑	พระนางทรงจำนงใจ
ก็ไซ้เกศินีเคียม	จำนองนัยะธรรมเนียม
ประนมคัลพระมารดา
๑	และทูลองค์พระชนนี
พระโณมตรูธรูสา	ประคจที่ค่านึงมา
รดีหรือก็ก็อนล
๑	เพราะวาหุกประกอบกิจ
ชำนาญม้าววิชากล	บ่เพี้ยนผิดพระทรงพล
ประเล่เห็นนั้นบ่ผันแปร
๑	จะเรียกน้ำจะเรียกไฟ
ผกาเหี้ยวประเดี้ยวแล	ก็เรียกได้ประคจแด
ประคจดอกผกาแมน
๑	ตำแหน่งแต่งกระยาหาร
ประชาชนณะดินแดน	ชำนาญการก็เหลือแสน
มิสามารถเสมอเลย
๑	ประกอบกิจประการสรรพ
บ่เพี้ยนความพระทรามเซช	ก็เหมือนกับพระนลเคย
ทำนูลแจ้งแถลงการ

๑ พระนลไซร้ก็ว่าทุก	ชำระทุกชะทนทาน
พระกานดาบุพพาพาล	จะขอสอบระบอบฟัง
๑ จะชักความจะถามเค้า	คะดีเล่าณะหนหลัง
จะทดลองทำนองตั้ง	พระนางตริกหทัยตรง
๑ พระแม่จงดำรงสหา	บุรุษสารถึปอง
จะไถ่ความจะถามลอง	มิช้าตจจะรู้ใจ
๑ มิฉนั้นนั้นก็ให้ดู	เสด็จสู่ณะโรงหัย
จะควรรการสถานใด	ก็แล้วแต่พระชนนี
๑ จะทูลองค์ชนกนาถ	นรินทร์ราชกุมิ
ฤฉนั้นใดโฉนดี	ก็แล้วแต่พระมารดา
๑ ถ้าดับนั้นพระชนนี	ก็ทูลภีมะราชา
บ่บกพร่องทำนองกา	ระบุตรมีจง
๑ พระภีมะราชผู้	ชนกรู้ธิดาทรง
อุบายเล่ห์หะสปลง	หทัยหาสวามี
๑ ธต่องค์พระราชา	อโยชยานครศรี
เสด็จสู่พระบุรี	จะดูสารถึยง
๑ ก็เห็นได้ประจักษ์จิต	บ่พลาดผิดกมลปลง
และบัดนี้บุตรทรง	จะสอบชักตระหนักนัย
๑ เพราะผิดรูปพระนลอยู่	พระนางรู้บ่แนใจ
จำนางนางสาววงวัย	จะทราบแจ้งบ่แคลงกล

๑	ชนกทราบประสงศ์ศรี กรุณราชชิตาคล	พระภูมิธกัณฑ์ เทวศด้วยสวามี
๑	ก็อวยตามพระทรมสวดี ธิดารู้อำริสภี	วิมลราชนารี มธราชานุญาตพลัน
๑	ก็ตรีสสั่งสตรีไป และวาหุกษมีขมัน	ณะโรงหึยะเร็วจรัล คำรัสหากี่มาวัง
๑	เสด็จเฝ้ามเหษี จะเห็นนางสอองพั่ง	พระนลมีกมลหวัง คำรัสขานประการไไหน
๑	พระนลขลพระนางยื่น จะแฝงฝั้นจะขึ้นใจ	บ่อาจกลั้นพระชลนัยน์ มีอาจซ่อนกำสรดทรวง
๑	พระนางขลพระนลไซร์ หทัยกรมระทมดวง	พระทรมไวยก็เดือดดวง ระทวยค่นอรานาง ๗

นางท่มยันตีศรีว่า

๑	บุรุษเชี่ยวชาญเอช ก็ตัวท่านชำนาญทาง	เฉลยกำบ่อำพราง ประเทศทั่ววิถีไกล
๑	จะเคยเห็นจะเคยชิน บรู๋หน้ายสลายใน	นรินทร์เลิศระบือไกร ปฎิญาญาคุณาธาร
๑	สงวนสัจย์เสมอทรัพย์ ประจงธรรมประจามาน	สมรรถสัพพะสำนาร ประจักษ์แม่แนมโนมัย
๑	ณคราวซึ่งสโมสร สมาคมพระขมไฟ	สขุมพรพิธิไกร วรุณทั้งสุเรนทร

๑	ธแจ่มแจ้งแสดงอรรถ	วิเศษสัจย์สถาวร
	ผิมน้ำเมื่อมีเมือมรณ	มิเรศร้างพระนางไคล
๑	จะรักใครบ่รักสุด	ประเดห์เห็นชประหนึ่งใจ
	พระรักแล้วและแกล้วไป	ก็เลื่อมสั่นปฎิญา
๑	ชกลากลาดนिरาसनาง	ก็อ้งวังวนาชวา
	ผทมคินมลินกา	ยะชัคเซพเนจร
๑	ก็ตัวท่านชานาญทาง	ประเวศกลางพนาคร
	จะเคยยินนรินทร	และรู้หรือชคือไกร
๑	กษัตริย์ทรงสุกุดเชิด	ประเสริฐเลิศระบือไกร
	กระเดื่องจบณะภพไทร	ฉนั้นหรือก็คืออนล
๑	ก็ชานมเหย	พระนลหน้เถแแนวพน
	บ่มีผิดจะติดตน	คะดีโทษสถานใด
๑	นรินทร์เลิศชเวศร้าง	นिरาसनางเพราะเหตุไร
	คำพ้องค้ณะพงไพร	กนิฐนินทร์สนิทนอน
๑	บ่ห้วงน้อบ่หมองมาน	บ่สงสารพระสายสมร
	คำเนียรป้อนาทร	วิชนวันก็พรันพริ้ง
๑	พระนางไซร้ก็ไว้ผิด	วิมลจิตตะสำนึ่ง
	เพราะเหตุใดไฉนจึง	พระนลจากวิบากใจ
๑	พระอินทร์ยมวรุณเพลิง	เถกิงกาญจน์วิมานไกร
	จ้านงนางสอองไร	ถะชุนนุมนสุขุมพร
๑	พระอินทร์มาจะเป็นตัว	ขจรทั่วสถาวร
	ประดานางสอองอร	มือยากได้ก็ไม่มี

๑ จะไค้ผัวพระกาลไชรี	สตรีไค้ณะชาตรี
จะบายเบี่ยงจะเลียงหนี	มิหมายสมพระยมยง
๑ พระเพลิงทั้งวรุณเล่า	มนุษย์เราก้จ้านง
ณะเหล่าเทพส่องก้	สตรีไหนบ่ใคร่เคียง
๑ ก้ข้านสี่หนีเทพ	มิมุ่งเสพย์สวรรค์เวียง
จ้านงห่อนจะอ่อนเอียง	เสน่หั้นลวิมลศรี
๑ เพราะเหตุสัตย์ถนัดจิต	มนัสนิตยะภักดี
หทัยหมายบ่หน้ายมี	กมลมันบ่พริ้นพริ้ง
๑ เพราะรักเธอเสมอใจ	เสน่ห้ในพระนลกริ่ง
ก้เหตุใดไฉนจึง	พระนลจากวิบากกรรม
๑ ณะวันซึ่งสยุมพร	สุรามรสมาคม
พระอินทร์เพลิงวรุณขม	ก้อยู่พร้อมพยานตุ
๑ ธจับหัตถ์และตรีศว่า	จะรักข้าจะเอิ้นดู
เสน่ห้ถ้าจะคำชู	พระเมียมิ่งบ่ทิ้งจร
๑ จะหมายออมถนอมเอื้อ	มิเมื่อเมื่อมิเมื่อมรณ
จะไฉนางจะวางอร	ณะอกไกลหทัยเธอ
๑ ก้ไหนเล่ากตาสัตย์	เสน่ห้อัดทะอวยเออ
ก้ไหนเล่าจะบำเรอ	พระนางน้องถ้ายองไย
๑ ก้ไหนเล่านิษัณนาถ	พระนลกลาดพระนางไคล
ก้ไหนเล่านรินทร์ไอ	สุวรรณย์ขึ้นบ่กั้นครอง ฯ

๑๒	คำรัสพลางพระทราญไวย	พระชตณัษณ์เกี่ไหลนอง
	สำเนียงสั้นประหวั้นคลอง	กำศรตผั้นส่อนองค้
๑	ลำดับนั้นพระนลนึ่ง	ตลิ่งบึงพะวงทรง
	พระเนตรพิศพระนางพงศ้	พิสุทธุ์ผู้พระไภมี
๑	ฉวีฉายก็กลายแสง	พระเนตรแดงเพราะโสเกี่
	สดับนางสอวงศวี	พระไภษัณก็ตรัสไป ๗

พระนลผู้เปนนวาทศร้ว่า

๑๒	สมรเอยเฉลยความ	ก็ตรงตามพระทราญไวย
	กถาสัตย์วิบัติใน	ยะนุชแจ้งแถลงจริง
๑	คำเนียรดงคำรงเขท	ก็โดยเหตุกถลิ่ง
	เพราะเหตุที่กลลิ่ง	หทัยบ้สกากล
๑	มไหสุรย์วิบุลย์ทรัพย์	วิบัติสัพพย์โสชน
	หทัยเปลอมะเมอมนท้	จำนงมันพน้นจริง
๑	ประจากนุชประคจมีว้ย	ก็เหตุด้วยกถลิ่ง
	เพราะเหตุมีกลลิ่ง	บ้ราศนางณะกลางดง
๑	สลายสตัย์สลัดสุข	สลดทุกชะท้วมองค้
	ประเภทกัษณะไพรพง	ก็พานพ้องพระน้องหญิง
๑	วิโยคญาตินิราศวงศ้	ก็เหตุองค้กถลิ่ง
	เพราะเหตุมีกลลิ่ง	กมลมน้มะเมอมัว
๑	พระนางเค็ยวคำเนียรข้	อเนกสัศวะพึ่งกถลิ่ง
	พัคฆ์สี่หะหมี่ตัว	ก็โตเตบกำเรบใจ

๑ กลีไชรัก์ลึงตุ
วเนจรณะคองไฟร	ประจําอยู่บ่กลาตไป
กลีลึงกระลึงตน
๑ พระนุขสาปกลีไว
ธำรงทุกจะเต็มทน	กลีไชรัก์เลือกสน
บ่เพี้ยนเพลิงเถกิงผลาญ
๑ ท่างนทุกซ์ประทุกถ้วน
ระทวยกรมระทมนาน	กลีลัวนจะรำคาญ
จะพักผ่อนบ่ห่อนมี
๑ พระนางสาปก็สมจิต
กระลึงกายบ่กลายชี	ประหนึ่งพิษพระอักษิ
วะบ้วนบีมประดับลาญ
๑ ณะบัตันกลีไชรัก์
เพราะพี่เพียรจำเนียรกาล	ก็จากไปบ่ทนทาน
กลีพ่ายสลายไป
๑ กษัยโสภวิโยคแล้ว
พระนางน้องล้ำองไข	ระลึกแก้วกระลอยใจ
สมรแม่เสมอตา
๑ จะอยู่เย็นจะเป็นสุข
วิมลมาลยะกานดา	ฤทวมทุกจะเทียมผา
จะเปลี่ยวเสรำจะเปล้าทรวง
๑ ก็จึงพี่จำนงมา
เสน่หั้นชประคุดดวง	จะพบหน้าพระนวลยวง
กมลพ้อมมีแปร
๑ คณิ่งเห็นบ่เว้นว่าง
ฝิกายพรากบ่จากแด	พระนุชนางวิไลยแจ
ดำรงในหทัยจง
๑ ก็แต่พี่ฉงนนัก
เสงี่ยมนวลสงวนองค์	พระนางศักดิ์สูงทรง
ไฉนน้องจำนองใน
๑ จะเลือกผัวกำรบสอง
ก็พรตซึ่งสำนังใจ	จะถูกต้องทำนองไหน
สลัดแล้วฤกานดา

๑	อเนกเหตุคำเนิรคิน
พระโกมัยตรีรา	ทำนูลสิ้นพระราช
ชะเรื่องขันธ์วิทรภัสรี
๑	ช้อยเดี่ยวก็เปลี่ยวนัก
และบัคันพระนารี	เพราะไรรักสวามี
กำหนดเลือกพระภรรดา
๑	พระผิวทองจะสองผิว
ประกามัยประไพตา	ระบอบชั้วระบือชา
สลายสัจย์สลัดศีล
๑	ทำนองธรรมบ่จำจิต
จะกล่าวเทียบก็เปรียบมีน	จำนงกิดจะบายป็น
ผิขึ้นบกจะฟกกาย
๑	สดับข้อแสดงข่าว
พระภางคาสูร์หมาย	ระบือฉาวพระโคมฉาย
จะชมนุชก็รุคมา ๗

๑๒	พระเอวบางสุภางค์ภักตร์
สทื่อนอกสทกกา	สดับอัคร์พระราช
ยะพริ้งพริ้นประหวั้นทรวง
๑	ประนมหัตถ์ดำรัสทูล
พระเนตรย้อยยะหยาดดวง	นเรสรนัยช้หลวง
กมลต่นสอนพลาง ๗

นางทับขันทีทูลว่า

๑๒	พระองค์เออยเฉลยตรัส
ชถือมิดและกรัดนาง	สำแดงอัคร์ธะอางขนาง
ผิเจีบแสนบ่แม่นคำ
๑	พระโปรดข่าวและอย่ากิด
กมลชอบประกอบธรรม	วิมลจิตบ่จงกรรม
ประการโทษบ่ห่อนมี
๑	พระน้องไซรมิได้หมาย
ผิผิดองค์พระทรงศรี	ประดาชายณะภพตรี
บุรุษหลายมิหมายปอง

๑ วรุณไซรัววิไลยศศักดิ์
ประสงค้ำข้าจะพาครอง

๑ พระเพลิงเพริศประเสริฐทรง
ประสงค้ำข้าจะพาจร

๑ พระยมเล่าเงลาจิตร
ประสงค้ำข้าพระนารี

๑ พระอินทร์นั้นสวรรคร์ราช
ประสงค้ำข้าจะพาผาย

๑ บ่ห่อนสมประสงคส์
ก็เหตุข้าอุรารมณ

๑ เพราะข้าได้ถวายสัตย์
กระดิ่งในหทัยเหนียว

๑ สลัดสี่สรวรรักษ์
นรินทรฤทธช้อดิสร

๑ ณะคราวกัมมะลำบาก
พระน้องเด็วก็เที่ยวใน

๑ ก็ถึงแทบวิทรภัส
คณิงเชอเสมอชนม์

๑ ตลอดถิ่นนรินทรเรื่อง
ประสบบสารถินา

๑ เพราะพราหมณ์จับกถากถอน
ธบินขับสดับใน

วิลาสถักษณะเรืองรอง
ณะฟากฟ้าสดาวร

สุภาพองค์สุรามร
ณะถิ่นทเวะเขมี

เฉลิมฤทธิศักดิ์
ณะถิ่นฐานพระกาลฉาย

วโรภาสประไพพราย
สวรรคค์เพื่อถนอมชม

สุเทพที่จะพาสม
จ้านงแนพระนลเจียว

พระในรัชพระองค์เด็ว
ตระหนักแนบบัแคลนคลอน

สมัคภักดิภูธร
ก็ยอมแจ้งประจักษ์ใจ

พระนลพรากพระนางไป
พนัสท่องทำนองตน

ชนกผู้พหุลพล
ก็ใช้พราหมณะตามหา

ระบือเมืองอโยธยา
มะวาหุกก็ถูกใจ

ประคองสอนประกาศาสนไป
ยุบลชั้คราะห์สมรพรพ์

๑ พระตรีศตอภกถาพราหมณ์	กะตีความบ่แตกผัน
ก็แจ่งจิตกนิฐอัน	สดับอัถต์พระตรีศตแสดง
๑ จ้านงตจะวู้ชัต	พระไณยชะคำแหง
พระองค์เค็วชเร็วแรง	ช้านาญเร่งครุรงค์ไกล
๑ บรูษอันบ่สามารถ	จะขับราชรถใน
สกลเกินวิถึไกล	ก็ร้อยโยชน์ประมาถเม็
๑ มนุษย์อันทิวาหนึ่ง	บ่มาถึงวิทรรกศรี
อุบายตุจะตุที่	จะสอบสวนคำถวนใจ
๑ ก็ส่งข่าวสุขุมพร	สโมสรวณะกรุงไกร
ฉนี้ดอกพระภูวไณย	อุบายข้าพระนารี
๑ จะสาบาลถวายนาด	ณะเบื่องบาทพระภูมี
หทัยข้าบราคี	ถนอมสตัย์ถนัดใจ
๑ พระพายภูตะสากยิน	ธเห็นสิ้นณะแดนไตร
และเปนขอดพยานใน	พิภพนี้บ่มีปาน
๑ ผิแมนข้าชล่าคิด	ประทุฐจิตอนาจาร
พระพายเร่งมล้างปราณ	มลายปลิดชีวิตตุ
๑ พระอาทิตย์ชะฤทธิ์เรื่อง	ดำเนียรเบื่องอำพรผลตุ
ธเยี่ยมขอดโพยมคุดู	พยานด้วยอุคมมาน
๑ ผิแมนข้าชล่าคิด	ประทุฐจิตอนาจาร
ระพีเร่งมล้างปราณ	มลายปลิดชีวิตตุ
๑ พระจันทร์เนาณะใจนร	ยโสธรขจรชู
ประไพฟ้าประกาย	ประพาสหล้ากลาวาน

๑ ฝืนมั่นข้าชล่าคิด
 พระจันทร์เร่งมล้างปราณ
 ๑ พระพายทั้งพระอาทิตย์
 พระคุณเลบณะภพไตร
 ๑ ฐโปรดเป็นพยานตุ
 สุกข์สน์เทพสุธรรมธร
 ๑ ฝืนมั่นข้าชล่าคิด
 บ่ไว้วางมล้างปราณ

ประทุฐจิตอนาจาร
 มลายปลิดชีวิตไป
 พระจันทร์ฤทธิทำไร
 บำรุงโลกนรากร
 สตรีผู้ทำนูลวอน
 สุกข์กษัตริย์พยาการ
 ประทุฐจิตอนาจาร
 มลายปลิดชีวิตเทอญ ๗

๑๖ จะกล่าวฝ่ายพระพายพั่ง
 สุกภาพคำก็จำเริญ
 ๑ อนิลเปล่งกถาสุน
 ลำเนียงลมอุคมไพ

พระพจน์อังคณาเชิญ
 วิเศษสัจย์ขังจิตใจ
 ทราดุลย์ดำรัสไซ
 เราะเลิศล้ำณะอำพร

พระพายตรัสว่า

๑๖ พระไนษัธกษัตริย์เอย
 ดำรงสัจย์ดำรัสอร
 ๑ สำรวมจิตสนิทสุค
 มิบิดบังฝึกรั้งเดียว
 ๑ บ่กอบกรรมกระทำอฆาบ
 สงวนองศ์พระนงเพ็ญ
 ๑ ถนอมศีลเสมอทรัพย์
 จ้านงนางบ่ว่างใน

พระทรามเชยโยโสธร
 ก็มั่นมั่นฉนั้นเจี้ยว
 เสน่ห์นุชบ่ปล่อยเปลี่ยว
 คณิงชู้บ่ห่อนเปน
 ฝึคิดบาปก็เราเห็น
 ประเล่ห์นวลสงวนใจ
 บ่กลอกกลับณะกาลใด
 วิมลสัจยะสาทร

๑ สุรารักษ์พิทักษ์องค์	พระนุชทรงสถาวร
บ่เว้นว่างพระนางจร	สุเทพสามก็ตามแล
๑ ตลอดสามฉนำเรา	ก็ไผ่เฝ้าบ่ห่างแห
พระนางน้องจะหมองแด	ก็มุงสตัยะกัลดกริ่ง
๑ พระนลควรบ่ด่วนคิด	แสดงจิตตะหวงหึ่ง
พระนางหมายบ่หน่ายจึง	อุบายนุชประคุดุจขาน
๑ วิถีทางก็ห่างไกล	บ่มีใครวิชัยชาญ
จะเร็วเร่งครุรงค์ปาน	พระพายพัดกระพือพง
๑ ประมาททางก็ร้อยโยชน์	ลำนเนาโขดศิขรดง
บ่มีใครฝืนใจองค์	พระนลเจ้านิยัศศรี
๑ ทิวาหนึ่งจะถึงเมือง	วิทรรศน์เรื่องสวัสดิ
บุรุษใครมิได้มี	จะเทียบเชอเสมอเหมือน
๑ ก็บัดนี้พระนลมา	ประสบน้ำพระเพ็ญเดือน
มิควรแท้จะแซ่เชื่อน	จ้านงน้อมถนอมนาง ๗
๑๒ พระพายทรงดำรัสพลัน	อมรชั้นสวรรค์พลาถ
ก็ช่องสาธุการกลาง	นภากาศประหลาดเสียง
๑ ตระการเคลื่อนผกากลิ่น	กระหลบสิ้นณะวังเวียง
นิกรเทพจำเรียง	กุสุมทิพย์ชไปรยลง
๑ ลำดับนั้นพระไนยช	วิบุลย์ชตัยะเอกองค์
สดับเทพแสดงทรง	กำเนิดปรีดีมีมา

๑	หทัยหน้าก็หายสิ้น	เสน่ห์จินตนาหา
	พระเนตรพิศพระภรรยา	บรู้อิมอุราเลย
๑	ถวิลรักสมัคมิตร	สมานจิตพระทรมเซย
	มิกิดกลาดสวาด์เคย	สวส์ดีคู่พบุจันทร์
๑	คณิงพลางพระไฉนช	ก็อัยบวิสตระเนิดฉัน
	ธสวมเสื่ออะเกือพลัน	ระลึกหน้าพระยางู
๑	ก็คณรูปนัยชนาถ	นรินทร์ราชระบือกุ
	วิไลลัทธิณประจักษ์ดู	ประเจิตดุจวิพุชยง
๑	มเหยสิริรัตน	ตระหนักชัตถนัตองค์
	พระนางโถมกระโจมทรง	กระหวัดรัตพระภัสดา
๑	พระนลเปรมเกษมจิต	ธจุมพิตพระชญา
	สำผัสนางสอองตา	ก็เอิบอิมกระหี่ยมมาน
๑	พระกรกอดพระยอดรัก	อำไพพัคตร์ประภาวาน
	พระน่องนางธร้างนาน	พระนลรัตกระหวัดองค์
๑	พระตรัสเรียกพระลูกเจ้า	พระลูกเฝ้าพระบาทบงส์
	ธลูปได้ไซมทรง	เสน่ห์สองตระกองศรี
๑	พระนางชบพระพัคตร์เสือก	พระเสียรเกด็อกพระสามี
	ประเดี้ยวทรงพระโสกี	ประเดี้ยวสว่างพระนางสรवल ๓
๑ ^๒	ลำดับนั้นพระมารดา	วิทรรภราชินีหวน
	หทัยถึงคณิงนวล	พะวงหาธิดาศรี

๑	ชทราบข่าวพระไฉษัธ	วิมลขัตติยะศักดิ์
	เสด็จมาณะธานี	ประสพพัทตรพระเพ็ญจันทร์
๑	ก็ถ่องทูลวิทรรณานาถ	นรินทร์ราชระบือธรรม์
	พระนลผู้พระเชยขวัณ	เสด็จแล้วพระภูมิ
๑	พระนางเล่าถวายสิ้น	พระภูมินทร์ก็ยินดี
	ชนกทั้งพระชนนี	ชเบิกบานสราญเลอ
๑	ดำรัสให้พระเชยรัก	ชผ่อนพักพระกายเชอ
	สنانกายสบายเปรอ	เสวยปลดกำศรดทรวง
๑	ฉะวันรุ่งก็จูงเข้า	เสด็จเฝ้าชนกหลวง
	มไหสุรย์วิบูลย์ปวง	สำราญเถิดพระตุกยา ๗
๑ ^๒	ลำดับนั้นพระนลทรง	สวัสดีองค์เคอเยี่ยมอา
	นุภาพแผ้วภิชโยนา	ยกาธิปธราช
๑	ชเนาในนิเวศน์นาง	บ่เห็นห่างพระบังอร
	ถนอมมาลย์ตระการกร	ตระกองกอดพระกานดา
๑	พระนางนินทร์สนิทแนบ	เสน่ห้เอบพระราชา
	พระเบนเบียดกระเสียดกา	ยะนุชน้อมถนอมชม
๑	สเริงราชฤดีเปรม	สราญเอมอรารมณ
	สมานรักสมัคสม	สมรมาศเสมอวงศ
๑	พระเล่าเรื่องณะเบื่องหลัง	พระน่องฟังก็พิสวง
	บาราสนางณะกลางดง	ระกำด้วยกลีดล

๑	ดำเนินป่าผลาหาร
ถวิลเจ้าลำเนาพน	บำรุงปราถเก็ชัดสน
จะหวนสู่พชอร
๑	กล่มันก็บันดาล
จำนงคั่นก็ขึ้นจร	หทัยปานพระเพลิงรอน
ประจากเจ้าลำเภาศรี
๑	เพอีนพบประสບองค์
ท่างนทกชะอัคคี	อุงค์ฤทธิศักดี
เถกิงไกลจะไหม้จู่
๑	ชเรียกพี่ก็รี่ไป
และช่วยองค์อุงค์ชู	ณะกลางไฟบ่ไหม้จู่
ชีวิตไว้มิให้ตาย
๑	พระยางูธรรุคุณ
เพราะพินนาคบ่จากกาย	ก็คำจุนบ่ห่างหาย
กล่หย่อนกำลังยง
๑	อรุคแปลงพระรูปข้ำ
พนาลวิถัจ	ก็บ้ายหน้าณะแนวพง
หทัยเฝ้าพระราชา
๑	นรินทรขจรศักดี
กระหลบเกียรต์พระภางคา	บำรุงรักอโยชยา
สุรีเกล้าวิสกากล
๑	ธทรงทราบวิชาบาศก์
ก็สอนขำณะกานน	นรินทรราชเรืองพล
ตระหนักแนบ่แปรผัน
๑	และบัดนี้พี่มา
จำนงน้อมถนอมวรรณ	ประสບหน้าพระนวลจันทร์
วิลาสผู้พระนารี ฯ
๑๒	พระนางยีนนรินทรตรีส
พระนุชนางศุภางคี	แสดงอตตะโดยมี
ก็บรรยายถวายนล

๑	จำเดิมพลัดกษัตริย์พราก	ประสาซากก็จำจน
	ค้ำร่างกายบ่วายชนม์	ประจวบรัฐฐะเจที่
๑	พระเจ้าบ้ำธการุณ	คุณาคุศลย์สวัสดิ
	ก็เลี้ยงรักสมัคมี	สุภาพจิตสนิทจริง
๑	ธรรุจักและรักข้า	พระนางบ้ำชยอดหญิง
	และน้องไซร์ก็ได้พึง	ประทั้งทุกจะทุกวัน
๑	มีข้าข้าทำนุลา	และคั้นมานครซัดเฑ
	คั้นองค์พระทรงธรรม	ก็ไซ้พราหมณะตามหา
๑	ก็บ้นพระคินสู	พระนุขผู้พระชญา
	จันงน้องจะรองบ่า	ทะตราบสิ้นชีวินทรีย์ ๖
๑	พระนลโลมพระโถมเฉลา	เฉลิมเยาอะภักดี
	พระน้องนางบ่ห่างปรี	ดิหรรษาภิรมย์สม
๑	โชมเชอบ้ำเรอรัน	ชลอช่นอรุาชม
	พระราชาสุขารมณี	พระชญาสุขานันท์ ๖

นิทานเรื่องพระนล

สรรคที่ ๒๕

ฉบับ

๑๖ เมื่อนั้น ไนซ์ตัดจันทร์	จงถนอมจอมขวัญ
ศุภาภิรมย์สมศรี	
๑ พริ้งพริ้วม่อมม่อมไลมไภมี	นางล้านาริ
วิเศษวิสุทธโสภณ	
๑ สนิทเสน่ห์ประเวณีนิรมล	พระนางพระนล
กระสันเกษมเหมหรรษ์	
๑ เรืองรุ่งขึ้นเข้มแจ่มจันทร์	กานดาตาวันย์
วิไลยวรางค์ปางใจ	
๑ วันรุ่งมุ้งเฝ้าท้าวไท	พระนลภูวไนย
ก็โสรดก็สรงทรงศรี	
๑ พรายเพริศเลิศลภพตรี	จาร์สรันนิ
อะกร้าวอะเคือเสื่อทรง	
๑ พระนลพระนางพลาตตรง	มยุรยาตราจองค์
เสด็จนิเวศน์ภูมี	
๑ เฝ้าพระชนกาธิบตี	อีกพระชนนี
ประณามประนมก้มองค์	

๑ อภิวัตน์อุธราชบาทบงส์	สง่าเสงี่ยมเอี่ยมทรง
อุไรอร่ามงามอน	
๑ เมื่อนั้นวิหรรภ์ราชภูธร	มทิษฐ์บังอร
พระเนตรชทอดทศนา	
๑ เห็นองค์พระราชธิดา	อีกทั้งนิษธา
ธิเบศร์เสด็จมาดล	
๑ มหิศรมหิษฐ์โสภณ	ปรีมปรีดีกมล
ก็ต้อนรับเชยขวัญ	
๑ ลูบขนองสองลูกผูกพัน	ปราไสยในฉัน
ทะจิตสนิทสำนาร	

พระกัมมะตรัสว่า

๑๖ ๑ คุราเชยตุผู้ชาญ	ชัยเชิดเนคฉาน
อะริบร่อต่ออรณ	
๑ เวรกรรมทำทุกข์ทำงาน	อาภัพอับจน
สลายสลัดพลัดเมือง	
๑ ไอศวรรย์อันเสวยเคยเรื่อง	ลาตดปลดเปลื้อง
วิบัติวิบากจากจร	
๑ ห่อนใช้ความผิดอดิศร	มาตรแมนแมนอมร
ก็ย่อมจะแจ้งใจปวง	
๑ สบเคราะห์เพราะกลีฬหหลวง	เล่ห์ล้นกลหลวง
ละถานละเลิงเชิงชาญ	

๑	แพ้วนั้นพลันพินาศราชฐาน
สถิตสลดปลดไป	หัยรถคชสาร
๑	สมบัติขติยาธิปัตย์
กระดานสกาอาตุร	ไอสุรย์สุญใน
๑	รื้อนร้าวราวในไฟกฤษณ์
เทวสบเว้นเชื้อญขึ้น	เร้าเร้าเผาภูล
	เค็รป่าคลาคล้าค้ำกั้น
พระอัสสุช้ำดำเนิร	เมี่ยงามตามกลืน
๑	โหยให้ในแถวแนวเดิน
มหามหิงส์สิงห์เสื่อ	เศขรตอนเงิน
๑	ยักษ์นำคหลากหลายร้ายเกลื่อ
ขมิขม้นมันตาม	โฆมคเชื้อญเขม้นเชื้อ
๑	เค็รป่าพางค์นงราม
ไวยเรศนิราศบาทบงส์	พลัดพรากจากทราม
๑	ต่างองค์ต่างไปในดง
ก็เหตุเพราะกรรมล้าเค็ญ	บุกป่าฝาง
๑	สองเจ้าเสร์เจ้าจิตคิดเห็น
ก็เพราะภตร้ายกายเกย	เหตุข้อก่อเชื้อญ
๑	บัดนี้มาเวียงเยี่ยงเคย
ก็พบพระราชสามิ	โถมงามทรามเซย
๑	จงสุขทกทิวาราตรี
เสวยสวัสตีตัตถักย์	ราชานารี

๑	สำเร็จสำราญบานใจ
ยั้งเกษมเปรมศรี ๗	พระนางพระใน
๑๖	เมื่อนั้นนิษธาธิบัติ
วิทรภะราชเรืองราม	รับพรภูมิ
๑	บังคมก้มราบกราบงาม
ระเบียบระบอบแบบบรรพ์	ทูลตอบชอบตาม
๑	ปางนั้นประชาชนกล่นกัน
คะท้าวพระราชธานี	เคลื่อนไปในมรร
๑	ทราบข่าวพระนลนฤบดี
ก็ขรื่องก็แซ่แดเกษม	คืนสู่บุรี
๑	โฆษจรตั้นอ้ออิงเอม
กษัตริย์เสด็จคืนเวียง	ยินดีปรีดีเปรม
๑	ทวยราษฎร์ขับรำจำเรียง
เสนาะสนั่นในเมือง	สำนารสำเนียง
๑	บรรยงชงเทียวเขี้ยวเหลือง
ผกามุทหมากมี	เวียงวังมั่งเมื่อง
๑	มาลัยเสาวรสรมณีย์
ตระการกระหลบแห่ต่งเวียง	โสภิตสุรภี
๑	แถวถนนหนทางพ่างเพียง
ก็แสนเสนาะสำนาร	แดนอินทร์ยินดีเสียง

๑ ทวยราษฎร์เร่ร่อนขึ้นมา
ก็โห่และร้องก้องไกล	สำรวจสำราญ
๑ ท้องถนนรดน้ำดำไป
เฉลิมพระเกียรติภูบาล	โปรยพกามาลัย
๑ ตกแต่งแหล่งบูชาการ
วิจิตรประเจิดเพริศพราย	ถือแหวดสถาน
๑ กลุ่มกลุ่มประกวคอดกาย
ก็บีตมั่นแมนมา	ยวดยิ่งหญิงชาย
๑๖ เมื่อนั้นฤๅบุตรธเรธา
หูกนั้นพระนลพลไกร	ยื่นข่าวก็อวา
๑ ก็นครองน้องนางพางใจ
กษัตริย์เกษมเหมหรรษ์	คลาดแคล้วแผ้วภัย
๑ พระองค์ทรงฤๅชฤๅบุตรธ
ก็พลอยถวิลยินดี	ทราบข่าวสำคัญ
๑ ปลื้มปริ่มอัมเอมเปรมปรีดิ์
กมลบ่หมองคลองธรรม	ปราศขุ่นมุ่นมี
๑ ปางนั้นพระนลถกถพรณ
เจดัลักษณ์วิลาสรูบี	ผ่องผุดสุขบรร
๑ เสด็จเฝ้าฤๅบุตรธนฤๅ
ลำดับแต่เบื้องหลังมา	ทูลความตามมี

๑ เกิดเหตุเภทพาลกานดา
ก็พลัดก็พรากจากไป	กราวเคราะห์เพราะสกา
๑ พบมากหลากหลายเรื่องไกร
ทนทุกขณะกลางอักษิ	กรากกรรมจำใจ
๑ ข้าช่วยห่อนม้วยชีวิ
สมิตรีจิตจำเวญ	เชอคิดคุณเม็
๑ เสแสรง์แกล้งให้ดำเนิร
ชกัตตระบัตบรรดาส	สิบก้าวห่อนเกิน
๑ รูปเปลี่ยนเพี้ยนผิดวิตถาร
วิกลประหลาดหลายนัย	อากป้ออาการ
๑ แปลกแสนแขนสั้นขันใจ
ผิบงก็เบือเหลือเกิน	รูปร่างช่างกระไร
๑ นากณะและข้าดำเนิร
ประลุดะกรุงโกศล	ในแถวแนวเกิน
๑ เข้าเฝ้าพระองค์ทรงพล
พระองค์ก็โปรดเมตตา	ฟังบาทบุคคล
๑ อันเรื่องแต่เบื่องนั้นมา
ก็ยอมประจักษ์เหตุทัย	องค์พระราชา
๑ ข้าขอพระราชอกัษ
ที่บิตข้อข้าอำพราง ๗	ถ้อยความตามนัย

๑๖	เมื่อนั้นฤๅตบุรณโสภางค์
ก็ตอบพระราชวาที	ยินพระนลพลาถ
๑	ดูราพระนราธิบดี
ก็ย้อมประจักษ์ศักดิ์ทรง	เมืองแมนแดนตรี
๑	คราวกรรมจำพรากจากองค์
วิโยคพระยอดเขาวมาลย์	มहींยู่พวง
๑	บัดนี้คืนเวียงเชียงกาล
พระยศพระเกียรติเกียรติเกรียงไกร	ก่อนล้ำสำราญ
๑	คืนน้อมครองนุชสุดใจ
สมรเสมอนัยนา	นงรามรามไวย
๑	คืนสูสมบัตย์ชัทยา
นภาพกระหลบลภพตรี	ชิปต์ยไกรอา
๑	คืนสุขคืนสมรมณเ
คืนไอศวรรย์จรรโลง	คืนครองบัลพี
๑	สรวมทรงผาสุกทุกโมง
ประชาเกษมเอมใจ	ปลูกรักชกโขง
๑	จงทรงสวัสดิมีชัย
แก้ปวงริปูหมู่พาล	ข่มเจ็ญเปนภัย
๑	ดูผู้หฤทัยไสสานต์
พระนลพระน้อมครองคืน	เปรมใจในวาร
๑	เกริ่นเกียรติอะคร้าวยาวนาน
จะย่อยจะยับพับไป	อมิตรคิดขึ้น

๑ ปางพระปางกาสุรี
สเริงสราญบานตา	อวสินทร์ยันดี
๑ กุหลาพระภิมะนรา
ชिरาชนเรศร์ฤทธิ	ธิปทั้งนิยชา
๑ เกษกมัตริย์จัดหาสารถิ
เสด็จและคว่นโดยดง	ขั้บรลรัถาเี
๑ เริงชมรุกขชาติดาตพง
ตระการกระหลบอาร์ญ	คั่นในไพพระหง
๑ สัตว์สิงว้างในไพรสัณฑ์
กระพัดกระเปิดเปิดไป	ขลาลมุงยุงกัน
๑ กวางทองบ่อย่างกลางไพ
ก็หลัดก็ลั่นชอน	ยिनรทกัวไนย
๑ จำรัสรัตน่อร่วมงามอน
ณะแถวณะเถื่อนอาชวา	รทลิวปลิวจร
๑ ฤคบุรณเบ้รรลอุโยชยา
ก็แสนเกษมสำราญ ๓	อภิชิตราชา
๑๖ ปางนั้นพระนลนรบาล
ประทับประเทิงเริงรมย์	จงถนอมจอมมालย์
๑ กลิ่งเกล้าเข้าชวนชวนชม
สนิทเสน่หั้นงคราญ	บิ่บสองปองสม

พระนลคำฉันท์

๒๒๑

๑ บรรเทิงละเลิงใจลาน	รสร์กอรรคฐาน
เสวยสวรรคค์ชั้นอินทร์	
๑ ยับยั้งยั้งกรุงกุดเขิน	สำนักอวไนน์ทร์
วิทรระราชเลื่อนาม ๗	

จบสรรคที่ ๒๕ ในนิทานเรื่องพระนล

นิทานเรื่องพระนล

สรรคที่ ๒๖

อินทรวีเชียรฉันท

๑ เมื่อเห็นพระไฉษ	วราชดีชะเรื่องราม
คินครองพระน้องงาม	สุขสมอุดมศรี
๑ ออมมาลย์สรณูเต	หะเสนที่ประเวณี
เปรมปรีมกระหี่ยมปรี	ดิสนิทสนมชม
๑ ถ้วนมาสบ่คลาดนุช	นลสุดสุขารมณ
แนบน้องตระกองสม	มนะสองสนองกัน
๑ กำนิ้งนิษัธรัฎ	ฐวิบัติวิบากบรรพ์
จักจรนครอัน	มรดกชนกยง
๑ ทูลลาวิทรภัก์นาถ	บิดุราขระบือวงศ์
ลานางสอององค	นลมุ่งนครคิน
๑ รถรัตน์จรัสมาศ	หยะผาดผของยื่น
เวียรันทหารบัน	ปรบักย์บ่หักโหม
๑ สิบหกกรินราช	พลอาจจะจู่โจม
ทำสิบดุรงค์โรม	รณสูริปูลาญ
๑ พลราบกำราบศึก	อริคักบ่ฮักหาญ
ทำร้อยกำเรียงปาน	จะถล่มทลายดิน

๑ ห้อมล้อมพระจอมรัฐ	ฐนิษัธะโสภิน
งามเชอเสมอินทร์	สุรอรคณิกตาม
๑ โผนผ่านทวารเมือง	รตเรื่องอร่ามราม
ผันผกผงกงาม	หยเทียมกำแหงหรรษ์
๑ งามองค์พระทรงสร	ทินกรบ่เทียมทัน
งามรตอุไรอัน	จรแข่งอนิลบน
๑ งามพลกกลศักดิ์	ปฏิบัติขบ่ป้องปน
งามม้าสำราญ	พยุแล่นก็แม่นกัน
๑ งามข้างสอวงเครื่อง	คชเรืองธะอาร์ญ
งามถ้วนกระบวนอัน	นลอรคณรินทร์จร
๑ มิ่งม้าบ่ราโรย	จรโดยพนาตร
พลพฤษท์กรินนร	นลเร่งนิกรเคิร
๑ ปางนั้นพระนลทรง	ภพพงศะจำเริญ
เล็งผลุบุรีเพลิน	พิศพฤกษัระด็กนวล
๑ กรุ่นกรุ่นพิกุกถลิน	พระกวิลบ่วายหวน
คิคกลินยุพินชวน	จิตยังธะวังใน
๑ อุบลอำพนพ้อง	ฉวีฉ่องชลาลัย
ว่อนว่อนภมรไคล	รสเคล้นแม่เว้นคลึง
๑ บัวแย้มแช่มขั้ว	อลิกถั้วธะกลางบึง
ผิงกู่วะวู้อิ่ง	กลขั้วบ่กลัวกู
๑ บงกชจะสดแสน	กี่ป่แม่นพระโถมตรู
ผุดพ้องล่องชู	ชลชันบ่รันปาน

๑ โฉมฉายจะคล้ายเสวรี	นุขเจ้าจะสว่างทรง
เรียมโลมพระโฉมยง	กรเกล้าพระเขาวภา
๑ ไชยมาชตาส่ง	ยุพยงพระกานดา
นวลชันจะกินมา	ณะนิษัฏระบัดถึง
๑ น่องนางจะสร้างเสวรี	ขณะเกล้ากระลอกถึง
หมตร้อนสมรพึง	จะสมานสมัคสม
๑ จักแต่งพระเน่งนาง	นุขพางอรารมณ
ภูษิตวิจิตรชม	จิตชายบ่หน่ายแห่ง
๑ แจ่มสี่ขจีสด	มรกตกระจายแสง
เพชรคิมณีแดง	นิลสรรพประดับอร
๑ วันนีพนั้นได้	นิชิตจะให้สมร
เครื่องทรงอลงกรณ	นุขแต่งจะแข่งอินทร์
๑ นางงามจะตามข้า	ดูว่าพระวัชรินทร์
องค์อรรคเทวินทร์	สร้อจลราตาม
๑ เชอผู้พระภาดา	จิตข้าบ่คิดขาม
เชิงชันพนั้นยาม	นลขันบ่พรันพริง
๑ เชอจากนกรไป	หฤทัยก็คิดถึง
ใจท่านทยานจึง	จรสูจะสูสกา
๑ ข้าแจ้งหทัยจง	นลคงจะกินมา
คอยท่าพระราชา	บ่มีเว้นมิวายใจ
๑ อันการสกาณัน	จะพนั้นประชันใคร
ไซ้ญาติประยูรใน	วรชัตยะธำรง

๑ เล่นแล้วก็จึงตรัส	พจอดีตถนินใจ
จักพูดก็พูดไป	คจปากชออยากเผย
๑ จักพูดณะบัดนี้	ก็บมีประโยชน์เลย
แม่นแพ้วจะแลงย	ฤจะก้มก็สุมใจ
๑ ตรัสพลางกษัตริย์สอง	จิตปองพนนไป
ทรงทอศกาใน	ษรหวังก็ตั้งหมาย
๑ บุษกรธหย่อแค้น	นลแย้มพระพักตร์พราย
สมบัดนิษัณาย	มรดกชนกเชอ
๑ คินลู่พระนลสิ้น	นิธิสนบมีเสมอ
อาร์มณะบำเรอ	นลใคร่ก็ได้กิน
๑ เมื่อนั้นพระไณยช	อริชัตยะฤาขึ้น
เที่ยงในหทัยขึ้น	ยุติธรรมประจำองก์
๑ ไฉไลประไพลักษณ์	วรพักตร์พิสุทททรง
เบิกบานอุพารม	กตเลศวิไลยตา
๑ ยิ้มแย้มแช่มตรัส	ศุภอดีตถวาจา
แก่องค์พระภาดา	คติคำบ่ยำเยง ๓

พระนลตรัสว่า

๑ อ้าเจ้ากำเลาใจ	ทุขไชรูกระทำเอง
อียบหยิ่งบ่กริ่งเกรง	พจมานประหารหู
๑ บัดนี้ก็แพ้ว	นิธิหลายก็ของคู
ราชย์ประไพ	รุจิเรกลออสวี

๑ อੰนางสององค์
เรื่องรัตนส์สวัสดิ์	บุพผิงพระโกม
สิริเลิศประเสริฐทรง
๑ เนตรท่านณะกาลเข็ญ
ตกตำระกำองค์	จะมีเห็นพระโคมยง
ดุจข้าพระนารี
๑ ลูกเมียก็เสียบหมด
ยามบุญบ่หนุนช้ำ	อุปยศกำสรดศรี
วะก็อับจะลับไป
๑ คราวก่อนกล้ำช่วย
ไซ้ท่านชำนาญใน	ชนะด้วยกล้ำไกร
วิธกล้ำสกาเอง
๑ เล่นกันผิซึ่งหน้า
มีหัยะในเพรง	จิตขำบ่กลัวเกรง
ก็เพราะมีกล้ำงำ
๑ เกิดเหตุวิเภทผ่าว
โดยที่กล้ำทำ	ระบู่ขำวะบือคำ
ครุทุกขณะนา
๑ ตูไซ้จะไว้คิด
พรากพลัดวิบัติปรา	มิตรจิตพระภาดา
รกโทษบ่โกรธเธอ
๑ เหตุหากกล้ำมา
แข่งขันพนันเมอ	อนุชาที่เผอเรือ
มนมวับกลัวกรรม
๑ กอบกิจสุเหตุเภท
หลักบาปและหลาบจำ	ก็เพราะเหตุกล้ำทำ
จิตจูงจำนงบุญ
๑ โทษกรรมบ่นำพา
ขาดเหลือจะเจ้อจน	และที่ขำจะอดหนุน
บ่มีคิดจะอิดฉา
๑ สมบัติจะแบ่งให้
เจ้าผู้พระภาดา	ดุจได้กระทำมา
จรจูงบำรุงพล

๑ ก็นสู่วรีเดิม
 เพลิดเพลินเจริญชนม์

และเฉลิมสมุณฑล
 ดุจข้าอำนาจพร ฯ

๑ เมื่อนั้นกษัตริย์บุษ
 รับสั่งพระภุช

กรกัมประนมกร

๑ ข้าแต่พระภาดา
 อันองค์พระทรงชัย

ก็ทำนูลสนองไป

๑ ทรงคุณอดุลย์เชิด
 ทรงศักดิ์ตระหนักเตือน

ขติยาธิเบนทร์ไกร

๑ ข้าชำระก้านัก
 เสียใจบ่ได้วาย

กรฤบาทหาเหมือน

๑ ขลาดเขลากำเดาคิด
 ขุ่นขื่นกมลเมอ

บุญเลิศบ่ลบเลื่อน

๑ อียบร้ายระคายเคือง
 เวรทันก็พลันเปน

จิตอยู่บ่รู้หาย

๑ ข้าควรจจะรับโทษ
 แจ่งจริงมิกริ่งใน

ทุกข์จับกับคืนกาย

๑ ยกโทษบ่โกรธข้า
 อวยทรัพย์ะตำราญ

เพราะบ่รู้พระคุณเธอ

๑ ขอจงพระทรงศักดิ์
 ยิ่งหมั่นพระปิ่นชนม์

คติผิดเพราะเผอเรอ

ขณะโลภบ่ตั้งเห็น

ตำริห์เรื่องจะก่อเชิญ

ครุทุกข์ประทับใจ

พระก็โปรดบ่ป้องภัย

จิตข้าพระบาทมาลย์

บ่มีหน้าพระภูบาล

นิชิโกกภูตผล

บริรักษ์นักรพล

อติเกียรติตำเก็ง

๑	ครองกรุงผดุงรัฐ
เดชเชอเสมอเพลิง	อริกรรมณ้กำไรวัง
ดุจข้าถววยพร
๑	ทูลแล้วก็ทูลลา
จัดเตรียมพลากร	พระประชาปะภูธร
จรสู่มุรีเดิม ๗
๑	ปางนั้นนิกรนา
โห่ลั่นสนั่นเหิม	กรขรื่องฉลองเฉลิม
จิตหรรษะนันท์เื่อง
๑	นลคั่นนครแล้ว
แต่ันบมีเคื่อง	ดุจแก้วประดับเมือง
นรราชฎ์จะสำราญ
๑	เกลื่อนกล่นถนนหลวง
รินเริงเถกิงมาน	ชนปวงก็เบิกบาน
ณะนิเวศน์นรินทร
๑	อำมาตย์ประมุขเข้า
ชนหลายถววยกร	จรเฝ้ามหิศร
อภิวาทน์พระบาทบงส์
๑	ข้าแต่พระจอมปราณ
ปวงข้าประชาปลง	นรบาลวิบูลย์ยัง
จิตหลายถววยพร
๑	ชนชาวนครหมด
เสนานรากร	ชนบทสโมสร
จรเื่องขนัดมา
๑	เฝ้าองค์พระทรงฤทธิ
ล้อมเล่หะเทวา	อภิชิตราชา
กรเฝ้าพระม้ขัวาน
๑	สรวมทรงพระชนม์ยืน
ปกข้าประชาปาน	ประลุหมั้นฉน้านาน
ศกระป่กสุรามร ๗

๖ ปางนั้นพระไวยซ์

ดั่งท้าวปรีนทร

๑ คีตองค์พระทรมไวย

พลอัคราหัสดี

๑ รัตนจักร์สถาย

เพียงมณฑุขุที่เยี่ยม

๑ สุริยวิหรรณเฝ้า

มงคลราญสราญตา

๑ ฝ้าองค์ชนกไท้

บังอรจะจรวดี

๑ ฉัพพรกษัตริย์สอง

บุคลลาพระทรงชรร

๑ พทองค์พระลูกคู่

ปางนั้นพระนลปรี

๑ มินทรานสราญรัน

สุวิโรดมสม

๑ รัตนจักร์พระทรม

เพียงมณฑุขุที่เยี่ยม

๑ สุริยวิหรรณเฝ้า

มงคลราญสราญตา

ศุภรัตนอลงกรณ์

กิตติกล้าณะชาติ

อรไทยมเหสี

ธกัรบดำรัสเตรียม

หยาพวยผยองเทียม

อชราขทำนูลลา

อรเขาวะราม

สุขเขมเปรมปรีดี

อรไทยพระชนนี

ฉะนิษัชนครขัณฑ์

ดุจคลอลบองบรรพ์

มะชนกและชนนี

จรสูนิษัศรี

ดิศวัสดีเสวยรมย์

รสชั้นชลอชม

จิตสองธครองกัน

ศจินาถธครองสวรรค

ทนะเรื่องณะเบื่องบน

สุรภาพระป้อพล

กิติแล่นณะแดนตรี

๑ ลือชาสง่าศักดิ์
ชมพู่ทวิปรี

บริรักษ์ประชาชนี
ดิพระเดชพระราชา ๗

จบนิทานเรื่องพระนล

๑ อัญชยมกรรมหมั่นพิทยา
พระนลคำฉันท์บรรจง

ลงกรณไรรจนา

๑ สมหวังดังจิตคิดทง
ก็เปรมก็ปรีมอิมใจ

สิ้นบทหมดลง

๑ เหตุรักหักท้อทุกข์
เวลาที่ว่างบางวัน

พากเพียรเขียนใน

๑ น้อยน้อยค่อยประดิษฐคิดบรร
ครุฑหุใจ

จงคำสำคัญ

๑ พลาดพลั้งยังมีหรือไร
บ่พบก็ไม่น่าเห็น

อ่านหวนทวนไป

๑ ว่าฉันท์ถูกถ้วนควรเป็น
ดูว่าได้เฟื่องเส็งทำ

ฉบับที่กวีเ็น

๑ วางแล้วจับเล่าเฝ้าจำ
ละบทละบทจดเขียน

ค้นคว้าหาคำ

๑ หวังใจไว้คำจำเนียร
ประสมเพราะใสใจแสวง

เชิญยลผลเพียร

พระนลคำฉันท์

๑ ไคร่ฝนพยานคำสำแดง
"ตระวีฤณลึงแก่งสยาม"

ครุฉันท์ท่านแถลง

๒ ค้ำรับไตรรัตน์เรืองราม
แสนขลุ่ยคีสมบูรณ

ขอคุณหนุนความ

จบบริบูรณ์